

KARYS

1968
Laisvės Kovos Metai
VASARIS - FEBRUARY
Nr. 2

KARYS

1968
Laisvės Kovos Metai
Nr. 2 (1439)

Redaktorius —

Zigmas Raulinaitis

Administratorius —

Leonas Bileris

Redaktoriaus pavaduotojas —

Jonas Rūtenis

Atskirus skyrius redaguoja:

P. Petrušaitis — Tremties Trimitas

E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis —

Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

Bronius Balčiūnas — Karinės Žinios

Leidžia —

L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

P. Jurkus — Vytis	viršelis
Dr. J. Puzinas — Vasario 16 Akto genezė	33
P. Būtėnas — Lietuvos karalystė	44
O. Žadvydas — Lietuvos Karo mokyklos IX laidos 40 metų sukaktis	48
B. B. — Sovietų savanoriai vokiečių kariuomenėje	52
Šaulė Tremtyje	55
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje	58
Karinės Žinios	59
K r o n i k a	62

ATSTOVAI: Baltimore M. ŠIMKUS
Chicago J. STANKŪNAS
Cleveland L. LEKNICKAS

Los Angeles O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLENAS
Australija V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Margi-
niai, H. Naujoks, "Parama", Edv.
štangenbergas.

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis
("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

P. Mažylis — 1 Taroonga Court,
Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firl
So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituan, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.
Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1439)

VASARIS - FEBRUARY

1968

VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS AKTO GENEZĖ

JONAS PUZINAS

ĮVADINĖS PASTABOS

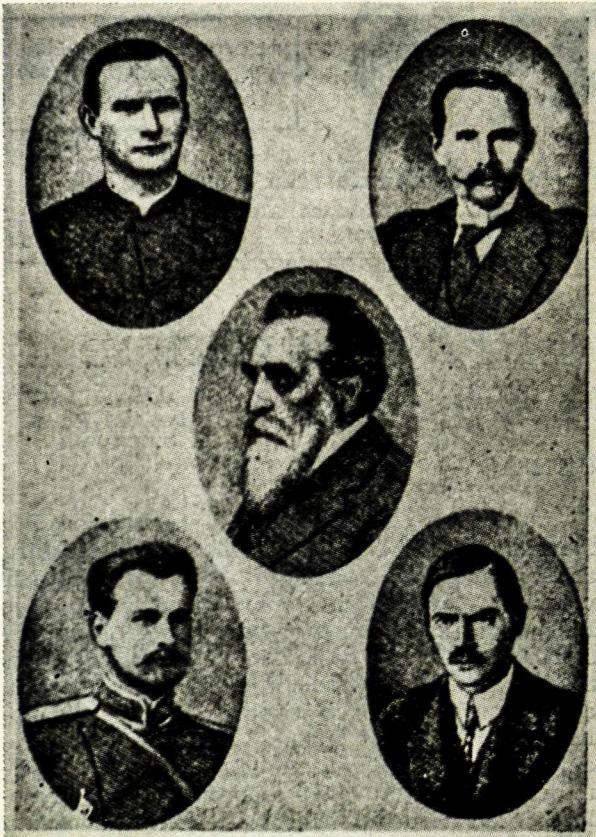
Kiekvienais metais Vasario Šešioliktąją visuose didesniuose laisvojo pasaulio lietuvių telkiniuose prisimenama ta reikšminga diena, kada buvo paskelbtas Lietuvos valstybės atstatymo aktas. Deja, tos šventės metu Vasario Šešioliktosios akto genezė tik prabėgom teprisimenama, o ji turi labai įdomią proistorę: Vasario Šešioliktosios aktas staiga neatsirado, bet prie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo prieita tik po sunkių ir ryžtingų ano meto lietuvių šviesuomenės pastangų. Todėl šįmet, minėdami Lietuvos valstybės atstatymo 50 metų sukaktį, spaudoje turėtume išsamiau panagrinėti pačius reikšmingiausius faktus, privedusius prie Vasario Šešioliktosios akto atsiradimo. Šiame straipsnyje pabandysiu suminėti kai kuriuos svarbesnius įvykius, kad *Kario* skaitytojai bent kiek pasipildytų ar atnaujintų turimas žinias.

Ilgas Lietuvos valstybės gyvenimo kelias nebuvo palankus lietuvių tautinei sąmonei išsiskleisti ir jai subręsti. Anksti prasidėjęs valstybės valdomojo sluoksnio—bajorų lenkėjimas ir ryšium su didikų neribotomis laisvėmis krašte įsiviešpatavusi netvarka privedė prie Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimų XVIII amžiaus gale. Po paskutiniojo valstybės padalijimo 1795 metais rusams okupavus didžiąją Lietuvos dalį, beveik 120 metų kraštas išgyveno nepaprastai sunkią priešpaudą. Pagrindinės lietuvių laisvės ir teisės buvo suvaržytos, kraštas imta rusinti. Tačiau persekiojimas paprastai sukelia žmonėse pasipriešinimą ir didina atsparumą. Ypač kietai laikėsi lietuviškasis kaimas. Ilgainiui atsirado nemažas būrys valstiečių sūnų, kurie išėję mokslus ėmė žadinti lietuvių tautinę sąmonę. Daug lietuvių tautinio atgimimo veikėjų davė Veiverių mokytojų seminarija, Marijampolės, Suvalkų, Mintaujos,

Siaulių, Panevėžio ir kitos gimnazijos. Atskirų asmenų ar grupių pastangos susiliejo į bendrą ir veiksmingą tautinio atgimimo srovę tiek pačioje Lietuvoje, tiek ir emigracijoje, ypačiai Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Aušra, Varpas, Tėvynės Sargas, Viltis suspietė aplink save jau daugiau ar mažiau vienodesnio ideologinio, vėliau ir politinio nusistatymo žmones. Mūsų inteligentija ėmė skirstytis srovėmis: 1896 susiorganizavo pirmoji partija Lietuvoje — Lietuvos socialdemokratai, 1902 gale užsimezgė lietuvių demokratų partija, iš kurios prieš Steigiamojo seimo rinkimus susidarė Lietuvos socialistų liaudininkų demokratų ir Valstiečių sąjunga, 1904 susibūrė krikščionys demokratai, o 1916 pabaigoje įsikūrė Tautos Pažangos partija — vėlyvesni tautininkai. Kiekviena grupė brandino savo ideologiją ir nusistatymą Lietuvos ateities klausimu. Tačiau visos tos srovės, kad ir išsiliejusios atskiriomis vagonais, vedė bendrą kovą prieš rusų okupaciją Lietuvoje. Teišsiskyrė atskirų partijų politinės aspiracijos: vieni reikalavo Lietuvai visiškos nepriklausomybės, kiti — autonomijos.

Naujų vilčių žadino lietuviuose 1905 metais Rusijoje kilęs revoliucinis sąjūdis. Ir Jono Kriaučiūno bei dr. Jono Basanavičiaus sumanymu, gruodžio 4-5 d. Vilniuje sušauktas Vilniaus Seimas, kuriame dalyvavo per 2000 valsčių, parapijų ir net atskirų kaimų rinktų atstovų. Be eilinių rūpesčių, seime jau pasisakyta ir politiniu Lietuvos klausimu. Tuo reikalu rezoliucijoje sakoma:

“Reikalauti Lietuvai autonomijos su Seimu Vilniuje. Į tą Seimą rinks atstovus visi Lietuvos žmonės lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu. Toji autonomiškoji Lietuva bus sudėta iš tos žemės, kur dabar gyvena lietuviai, Lietuvos branduolys, ir iš tų Lietuvos pakraščiu, kurie dėl kurių nors

Didžiojo Vilniaus Seimo prezidiumas: Pr. Būčys, A. Smetona, J. Basanavičius, J. Stankūnas, S. Kairys.
(Liet. Encikl. IV t. 516 psl.)

priešasčių traukia prie to branduolio ir kurių gyventojai norės prie to priklausyti... Suvalkų gubernijos lietuviai reikia priskirti prie visos autonomiškosios Lietuvos. Santykiai su kitomis Rusijos šalimis bus paremti susitarimo pagrindais..."

Tai buvo pirmas Lietuvos autonomijos reikalavimas. Didžiojo Vilniaus Seimo nutarimai plačiai nuaidėjo krašte ir pasiekė net tolimiausias Lietuvos periferijas. Deja, tas politinis lietuvių sąjūdis rusų netrukus buvo užgniaužtas ir reikėjo palaukti kitų lemiamų įvykių, kurie suduotų smūgį plačiajai Rusijos imperijai.

DIDYSIS KARAS IR LIETUVIŲ LŪKESČIAI

Pagaliau 1914 metais kilo Didysis karas, palapsniui subūręs kariaujančias valstybes į du didžiulius blokus. Vienoje pusėje susispietė vad. sąjungininkai, arba aliantai: Rusija, Prancūzija, Britų imperija, Italija, nuo 1917 metų JAV-bės, Japonija, Rumunija, Serbija, Juodkalnija, Graikija, Belgija, Portugalija. Antrajame bloke susi-

telkė Vokietija, Austro-Vengrija, Bulgarija ir Turkija. Ilgai jieškota karo kaltininko, visi kratėsi atsakomybės ir bandė aiškintis prieš pasaulio opiniją. Teisintasi, jog jos kariaujančios bebindamos savo tautos gyvybinius interesus ar užstodamos mažąsias tautas. Pvz. tokia Rusija sakėsi kariaujanti dėl slavų tautų išlaisvinimo iš Austrijos jungo, todėl, vos tik karui prasidėjus, Lenkijai pažadėta autonomija. Karas, kad ir baus savo eiga, stiprino pavergtų tautų laisvės troškimą. Ir lietuviai greitai susiorientuoja, pradeda sekti karo įvykius ir iš atskirų reiškinių daryti atitinkamas išvadas ar sprendimus. Jau 1915 metų pavasarį ir vasarą rusams netekus apie 2,5 milijonus karių, praradus Lietuvos, Kuršo ir Lenkijos teritorijas, įvykius stebintiems lietuvių veikėjams brenimo mintis, kad po karo Lietuva nebegrįš ta pačia forma į Rusijos imperijos ribas. Ir Vokietijos nepasisekimai Vakaruose teikė vilčių, kad jų okupacija Lietuvoje taip pat ne amžina. Todėl kiek tik sąlygos leido krašte ir Rusijoje, taip pat laisvėje gyvenančių lietuvių imta kelti nebe kokios autonomijos, bet jau Lietuvos nepriklausomybės šūkis. Bene pirmieji tokį šūkį iškėlė JAV lietuviai, 1914 m. spalio 1 d. visuotiniame Amerikos lietuvių seime Brooklyne priėmę šią deklaraciją:

"1. Visuotinis Amerikos lietuvių seimas pripažįsta:

- a) kad kiekviena tauta turi teisę spręsti savo likimą;
- b) kad atskiros tautos turi būti sujungtos su viena kita lygiomis teisėmis, o ne pavergimo ryšiais;
- c) kad broliški santykiai tarp tautų įvyks tik tai tuomet, kuomet laisvės ir broliškumo idealai užviešpataus kiekvienos tautos viduje.

2. Lietuvai, kaip pavergtai šaliai, mes geidžiame, kad ji nusikratytų svetimųjų despotų jungu ir kad įsitaisytų tvarką, kurioje visi gyven-tojai laisvi ir lygūs piliečiai galėtų be kliūčių žengti kultūros ir progreso keliu" (Lietuva, 1952, nr. 1, psl. 85).

Gyva veikla pasižymėjo Šveicarijoje gyvenę lietuvių, daugiausia ten eję augštuosius mokslus. 1916 m. kovo 1-5 d. Berne sušauktoje konferencijoje pasisakė prieš lenkų unijinius sumanymus ir priėmė šią reikšmingą rezoliuciją:

"Atsižvelgiant į tai:

1. kad Lietuva daug amžių buvo nepriklausoma valstybė,
2. kad lietuvių tauta niekad nebuvo nustojusi reikalauti savo nepriklausomybės grąžinimo,
3. kad ji turi savo tautinę individualybę, originalią amžių kultūrą ir atskirą politinį organizmą,

4. kad kaip sunaikinta šails negalės kitaip atsigauti kaip tik visišką laisvės režime, atstacius nepriklausomos Lietuvos valstybę,
5. kad nepriklausomos Lietuvos kūrimas padės sustiprinti visuotinę taiką Europoje,
6. kad jau karo pradžioje visi sąjungininkai buvo pareiškę, jog šitas karas bus išvadavimo karas ir jis bus vedamas iki visiško tautų apsisprendimo principo laimėjimo,
7. kad pati vokiečių valdžia savo kanclerio lūpomis pareiškę Reichstage, jog Lietuva tapo laisva, —

Konferencija nutarė reikalauti taikos konferencijoje gražinti Lietuvai visišką laisvę ir nepriklausomybę" (Lietuva, 1952, nr. 1, psl. 85).

Tie laisvėje gyvenančių lietuvių nutarimai pasiekdavo atskirų kraštų vyriausybių pareigūnus ir buvo pirmoji paberta sėkla laisvės idėjai brandinti. Ir vėliau, kaip pamatysime, užsienio lietuvių daromi žygiai turėjo nemažos reikšmės besiekiant atstatyti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

LIETUVIAI SPIEČIASI POLITINIAM DARBUI

Didžiausią ir sunkiausią tos kovos už savo krašto laisvę našta teko pakelti Lietuvoje pasilikusiems šviesuoliams. Jų darbo sąlygos buvo nepaprastai sunkios. Prasidėjus karui, 1915 metų pavasarį Lietuvoje virto karo laukas. Tų metų liepos 20 d. vokiečiai užėmė Šiaulius, netrukus Panevėžį, Kauną ir rugsėjo 3 d. Vilnių. Daug jos miestelių ir kaimų sudėginta. Rusų administracijos vietoje atsirado vokiečių karinė valdžia. 1915 m. lapkričio 4 d. užimtas kraštas pavadintas "Das Land Ober Ost" (pagal Vyriausiojo Rytų karo vado valdomą sritį Oberbefehlshaber Ost; sutrumpintai ta sritis dar vadinama "Ob-Ost", "Obost", "Ober Ost"). Visa valdžia 1915-1916 m. buvo generolo Erich Ludendorffo rankose, nuo 1916 m. rugpiūčio mėn. Bavarijos kunigaikščio Leopoldo (Prinz Leopold von Bayern). Pradžioje Ober Osto būstinė buvo Tilžėje, vėliau Kaune. Vilniaus-Suvalkų srities karinės valdžios būstinė buvo Vilniuje. 1917 m. kovo 15 d. Vilniaus-Suvalkų ir Lietuvos sritys sujungtos į vieną ir pavadintos "Militaerverwaltung Litauen" (Lietuvos karinė administracija). Būstinė palikta Vilniuje. Ankstyvesnis Vilniaus-Suvalkų srities šefas grafas Yorck von Wartenburg pasitraukė ir jo vietą užėmė kunigaikštis Franz Joseph zu Isenburg-Birstein. Prasidėjo sunki vokiečių okupacija, nes Vokietija traktavo Lietuvą kaip priešų žemę — Rusijos krašto dalį. Įvesti karo lauko teismai, susisiekimas suvaržytas, rekvizicijos alino kraštą. 1916 m. Vilniuje net kilo badas. Vyrų buvo ima-

mi darbams į pafrontę, miškų kirsti, naujų kelių tiesti, o kiti siunčiami Vokietijon į anglių kasyklas, dvarus. Visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas, kuris prieš karą jau buvo gerokai pagyvėjęs, sustojo. 1915 m. liepos 28 d. Ober Osto įsakymu, uždrausti politinio pobūdžio susirinkimai, politinės organizacijos uždarytos, laikraščiai sustabdyti. Vienintelis laikraštis lietuvių kalba buvo pačių vokiečių nuo 1915 m. rudens leista *Dabartis*, kurios kryptį nustatė Vyriausioji Rytų karo vadovybė — Ober Ostas. Laikraštis negalėjo patenkinti lietuvių reikalų. Todėl Vilniuje jau 1916 m. pradžioje pradėta rūpintis gauti leidimą lietuviškam laikraščiui leisti, bet vasario 10 d. prašymas atmestas. Tik Kaune prelatui A. Dambrauskui pavyko gauti leidimą žurnalui *Ateitis* leisti. Vilniuje tik 1917 m. gale susilaukta trijų lietuviškų laikraščių: nuo rugsėjo 6 d. *Lietuvos Aido*, nuo spalio 1 d. krikščionių demokr. *Tėvynės Sargo* ir nuo lapkričio 15 d. — socialdemokratų *Darbo Balso*. Iš lietuviškų draugijų Vilniuje tepaliktos veikti dvi pašalp. organizacijos: Lietuvių Draugija nuo Karo Nukentėjusiems Šelpti (įst. 1914. XI.27) ir Lietuvių Draugija Nukentėjusiems nuo Karo Gyventojams Agronomijos ir Teisių Pagalbai Teikti (įst. 1915.V). Pirmojoje draugijoje, dažnai vadinamoje Lietuvių Komitetu, dirbo Tautos Pažangos ir krikščionių demokratų žmonės ir draugijai vadovavo Antanas Smetona, antroje spietėsi socialdemokratams su liaudininkais. Kad ir ideologiniu požiūriu abidvi draugijos buvo skirtingos, bet konkrečiais politiniais klausimais abi grupės palaikė kontaktą. Pradžioje politiniams reikalams svarstyti susidarė įvairių ideologinių įsitikinimų asmenų penketukas: Antanas Smetona, dr. Jurgis Šaulys, Steponas Kairys, kun. dr. Juozas Stankevičius ir Petras Klimas. Daugėjant darbų, tas penketukas pamažu išaugo į keliolikos asmenų politinę grupę, kuri rūpinosi visais lietuvių politiniais reikalais. O tokių reikalų kasdien vis kaupėsi daugyn. Emė rasti vokiečių išleistų knygų ir brošiūrų, kur buvo keliami įvairūs Lietuvos ir apskritai Pabaltijo kraštų kolonizacijos ir germanizacijos planai. Ir daugelis atsakingų karo vadovybės žmonių, pvz. gen. Ludendorffas, gen. Hoffmannas neslėpė aneksionistinių planų, kad karą laimėjus, Lietuva turėjo tapti Vokietijos rytine provincija. Nerimo ir lenkai su savo unijiniais troškimais. O kur gi visa eilė vietos rūpesčių, susijusių su vokiečių okupaciniu režimu! Norint kelti Lietuvos laisvės reikalą, teko nuolat rašyti memorandumus, Pro memorijas, prašymus ir reikalavimus. Čia suminėsiu tik pačius svarbiausius tos politinės grupės, vėliau išvirtusios Lietuvos Taryba, darbus, privedusius prie 1918 m. Vasario 16-sios Akto ir pirmojo ministrų kabineto sudarymo.

POLITINĖS VEIKLOS PRADŽIA, ATSISĀUKIMAS Į LIETUVIŲ TAUTĄ

1916 m. kovo 9 d. vokiečiai įvykdė visuotinį okupuoto krašto gyventojų surašymą. Tą surašymą Vilniuje ir Vilniaus krašte lydėjo lenkų agitacija bažnyčiose. Todėl kovo 19 d. visų apylinkių komisijų nariai lietuviai įteikė Vilniaus vyr. burmistrui raštą, kur pasisakoma dėl lietuvių ir lenkų santykių, dėl prieš surašymą lenkų vestos agitacijos Vilniuje ir jo srityje ir kad dėl tų aplinkybių lietuviai su gudais negalėję laisvai pareikšti savo tautybės. Pareiškimą pasirašė A. Smetona, A. Stulginskis, A. Janulaitis, M. Biržiška, P. Gaidelionis, J. Vileišis, Č. Landsbergis, A. Žmuidzinaičius ir J. Šernas (P. Klimas, Mūsų kovos dėl Vilniaus. 1322-23 - 1922-23. Kaunas, 1923, p. 58-59).

Lietuvių politinės aspiracijos aiškiai buvo pareikštos Vilniuje 1916 m. balandžio 9 d. slaptai išspausdintame ir plačiai Lietuvoje paskleistame atsisaukime. Čia duodamas to įdomaus dokumento ištisinis tekstas (tekstas paimtas iš P. Klimo knygutės Mūsų kovos dėl Vilniaus, p. 60-62):

Lietuviai!

Ar yra pasauly, kas būtų tiek prisikentėjęs, tiek vargo išvargęs, kiek mes, lietuviai, savo žemelėj? Dar žiloj senų senobėj mus skaudė, plėšė ir žudė piktieji kryževiai. Ir mūsų tėvų tėvai, seniai ir proseniai, prieš juos savo krašto laisvę gindami, savo krauju, kaip rasa, kaip lietus, apšlakstė kiekvieną savo tėvynės pašalėlį. Betgi neliko jie kryževių vergučiai! Ir niekuomet jie nesidavė, kad jų žemėj būtų kitas kas, ne jie patys, ponai. Niekuomet nesileido, kad jų krašte bet kas svetimas lietuvių valdytų ar naudotų.

Užtat per ištisus amžius jiems teko grumtis su savais kaimynais dėl savo krašto laisvės. O neprietelių buvo daug. Kiekvienas mus tykojo apgrobti...

Ilgos, nepabaigiamos kovos ilgainiui nuliežė kraštą, nustelbė stangias jėgas, parlaužė Lietuvos stiprybę. Neišturėjome. Mus išdraskė. Rytų ir šiaurės milžinas paveržė mums žemę, atėmė laisvę, pančiais apkalė. Pietų pusės tariaimieji mūsų talkininkai, patys likę belaisviais, čia pat, mūsų tarpe, tykojo mums lietuvių dvasią išplėsti. Griežti vakarų kaimynai pamažėli, mažomis dalelėmis naikino mūsų brolius Prūsuose. Tarytum, tik viena jūra mus užjaučianti beliko. Tik ji savo bangų liūdnu užesiu padėjo tiek amžių mums sielvartų dainas nūniuoti...

O patvariausi mūsų tautos sūnūs, tikrieji Lietuvos vaikai, tempė sunkų baudžiovos jungą, savo kruvinu prakaitu maitindami sau priešininkus.

Kada gi, baudžiovai kritus, Lietuva, it miškas po žiemos ledų, kėlės, — jai nugenėjo šak-

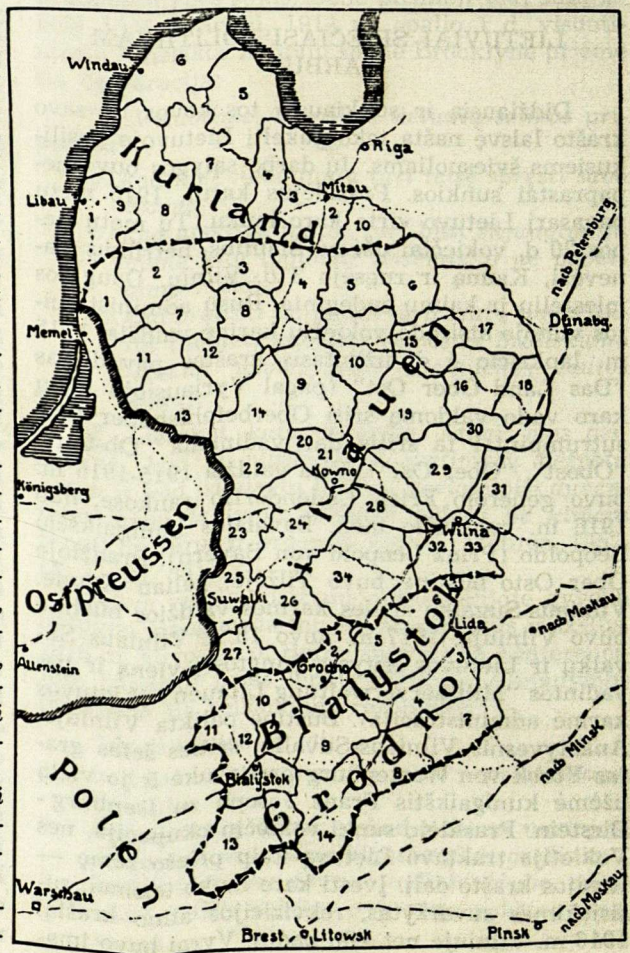
nis, atėmė žadą. Per 40 metų mus laikė nebyliais, o prašnekusius drąsuolius kalėjimai, iš šiaurės speigai rovė iš mūsų tarpo. Mūsų vaikams norėta iškiepyti svetima dvasia, įbrukti svetima kalba. Tarytum, manyta atskirti vaikai nuo tėvų, tėvai nuo vaikų, kad jie, kits kito nesuprasdami, patys tamsybėje ir barny sumištu ir sugniužtu.

Kas besuskaičiuos, kas beprašys visa tat? Mūsų motinų ašaromis upės, ežerai, jūros paplukę; mūsų tėvų kančias, rasi, tik pats pragaras pranoktų... Ir, pagaliau, šiandien mūsų kraštą svetimi paverė savo žiauriausios piovyinės vieta. Puikiausios mūsų dirvos dėl jų tyrumais virto. Gražios sodybos dūmais nuėjo. Ir išdraskytas lietuvis elgeta paliko.

Ar gali tad būti pasaulyje dar kas būtų tiek prisikentėjęs, tiek vargo išvargęs, kiek mes, lietuviai, savo žemelėj? Ir ar gali todėl čia kas teisių daugiau turėti, kaip mes, tą savo žemę

“Das Land Ober-Ost” — vokiečių karinės valdžios valdomas užimtas kraštas ir jo padalinimas 1915 m.

(Das Land Ober Ost, 1917)

taip gausiai krauju, prakaitu ir ašaromis aplieję? Ir už ką turi mus kas tinkamas liežti, skausiti, naikinti? Ar kitos tautos, didelės ir mažos, vargę kentėję, neįgijo savam krašte valios? Nejaugi mums vieniems pasaulį ta juoda nevalios dalis per amžius yra skirta?!

Niekados ir niekados!

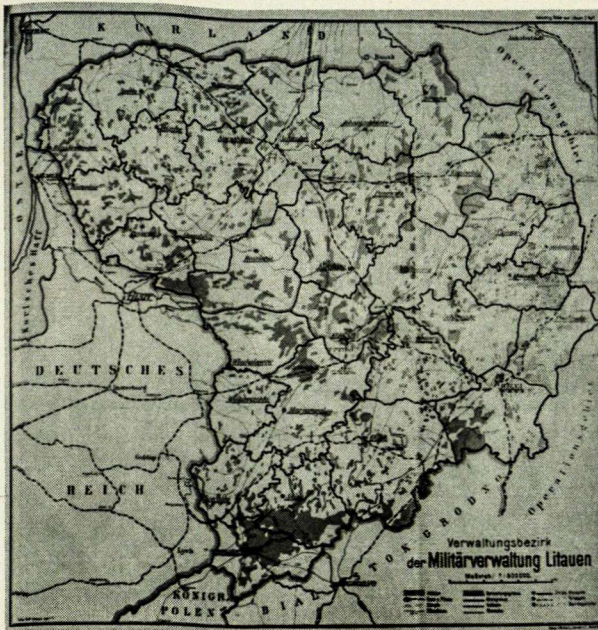
Lietuviai! Tiek amžių čia išvargę ir ligi šiol ištvėrę — argi mes savo vargams čia galo nerasime? Mes turime rasti, kad lietuviai esame ir žmoniškai gyventi norime!

Bet viena visados atminkime. Ligi ant mūsų svetimi ponai turės valią, ligi jie — ne mes — čia šeiminkai būsime, ligi rusai, vokiečiai ar lenkai mus valdys ir gainios, o mes nesu-sipratę, iškrikę jiems tebernauti turėsime, — visa paliks senoviškai, ir mūsų vargams niekuomet galo nematysime. Svetimi ponai nepaliaus savų reikalų težiūrėję, savos letenos dėję, savos kalbos, savosios dvasios mums brukę... O lietuvius žudamas iš kailio nersis...

Gi tuo tarpu čia mes esame savojoj žemėj, tėvų ir protėvių iš senobės mums paliktoj, mes turime visai savitą, ypatingą kalbą, savo bendrų vargų ir džiaugsmų praeitį, savuosius pa-pročius, savo būdą, polinkius, savąjį ūkį. Mes čia esame visai atskira tauta ir šalis ir, iš tikrųjų, jokių svetimų ponų, kaip ir kitos tautos, neprivalome. Mūsų, pagaliau, yra nemaža, visi vienoj vietoj esame susibūrę, žemės turty netrūkstame, turime ir jūros į platų pasaulį išeiti, darbo irgi nevengiam, vargo nebijom, jėgų ir šviesos taip pat nepasigendame. Trūko mums ligi šiol tik laisvės ir valios savo šaly šeiminkais būti ir čia saviškai bendram Lietuvos labai tvarkytis. Dėl to mes merdėjom, dėl to mes nykom, dėl to mes ir žūti galime...

Nes tik laisvi palikę, svetimų tautų nevarinėjami ir negrumiami, tik laisvi valdovai laisvojoj savarankiškoj Lietuvoj tegalime savo gyvenimą tinkamai susitvarkyti ir, kaip kitos nepriklausomos pasaulio tautos, sau gražių ateitį nukloti. Toks vienintelis tegali būti mums ir atlyginimas už išvargtą vargą. Ir mes patys pirmieji privalome jo ieškoti.

Žinoma, nelengvas tatai uždavinys. Ir ne dieniai ir gal ne metams čia darbo. Rasi, ir ilgai dar teks mums su visokiais mūsų laisvės priešinkais kovoti. Bet nenusigaskime, nenuleiskime rankų! Tiek amžių vilkų nešioti ir pamesti ligi galo ištvėrkime! Susipraskime — visų pirma! Ir šiandien, mūsų žilos senobės prosenius atminę, gaivinkime savo širdyse jų karštą savo tautos laisvės troškimą! Uždekime dvasioje laisvos, nepriklausomos Lietuvos obalsį ir jo vardu vienybėje kietai kits kitą remkime! Tas obalsis turi nušviesti mūsų patvarų darbą Lie-

Lietuvos dalis vokiečių karinėje valdžioje 1915 metais
(Bilder aus Litauen, 1917)

tuvos reikalams. Ir neleiskime pasirodyti mūsų tarpe išdžiūvusios kruopelės telaukia senų ar naujų ponų ir bemoka jų kalba švebelduodami lenktis prieš juos! Pakaks mums ponų! Būkime ir jauskimės visur savo šalies teisėti šeiminkai, nes mes toki turime būti. Ir reikia, kad visi pajustų tą mūsų susipratimą.

Kada tad kiekvieno lietuvio ir lietuvės širdyje budės neslepama, stipri, laisva, lietuviška dvasia; kada kiekviena lietuvė ir lietuvis supras ir minės, jog jis čia šeiminkas, o ne kieno vergas turi būti, jog jam čia šalies teisės pridera, su jo kalba ir valia čia turi skaitytis; kada tėvai ir vaikai, dideli ir maži, dega vienu Lietuvos laisvės — nepriklausomybės siekimu, ir kada visi lietuviai, kaip vienas žmogus, tvirtai stovės tų Lietuvos reikalų sargyboj, — nebus mums baisūs ir patys piktieji neprieteliai. Tik tokiu susipratimu tęsėsime pastatyti, pagaliau, savo praeties vargams ir kančioms kryžių ir ištvėrsime naują gyvenimą pradėti.

Tad lai pažadina ir sustiprina žaibu aplėkęs tas šauksmas visą dar gyvą Lietuvą, ir mūsų tėvynę tikrai nežus!!!

Tegyvuoja susipratusi ir laisva Lietuva!
Laisvosios Lietuvos kovotojai”.

Šis puikiu stilium parašytas atsišaukimas buvo lyg koks manifestas, sunkios okupacijos būvyje labai drąsus vilniečių pasisakymas lais-

Vokiečių karinės valdžios leidžiami laikraščiai, jų tarpe ir lietuviškai — DABARTIS.

(Das Land Ober Ost, 1917; 144 psl.)

vos ir nepriklausomos Lietuvos reikalu. Netrukus pereita ir į viešą, organizuotą darbą suvereninei Lietuvos valstybei atstatyti.

PIRMIEJI POLITINIAI MEMORANDUMAI VOKIEČIAMS

Pirmiausia čia tenka suminėti du pirmuosius politinius memorandumus, 1916 m. birželio 10 d. įteiktus Vyriausiajam Rytų karo vadui (Oberbefehlshaber Ost). Pirmajame memorandume "Ueberblick ueber die Entwicklung des litauischen Nationalgedankens in Vergangenheit und Gegenwart" (Apžvalga apie lietuvių tautinės minties raidą praeityje ir dabartyje) mestas žvilgsnis į Lietuvos istoriją nuo viduramžių iki dabarties, nušviesti pagrindiniai lietuvių tautinio atgimimo etapai, kova su lenkinimu Lietuvoje, ypač Vilniaus krašte, ir iškelta lietuvių padaryta pažanga nuo 1905 metų įvairiose gyvenimo srityse. Antrajame dokumente "Die Bestrebungen der Litauer in der Gegenwart" (Dabarties lietuvių siekimai) aiškiai pasisakyta dėl lietuvių politinių aspiraci-

jų — atstatyti demokratiniais pagrindais sukurta nepriklausomą valstybę su sostine Vilniuje. Memorandume pasisakoma dėl Lietuvos teritorijos sienų, dėl Vilniaus, kaip valstybės sostinės, dėl visiškai nepriklausomos Lietuvos atstatymo. Štai keletas būdingesnių ištraukų:

"Kadangi lietuviai trokšta išlaikyti ir toliau plėtoti savo gimtąją kalbą, savo tautinę, dvasinę ir medžiaginę kultūrą, paveldėtą iš žiliosios senovės, reikalinga, kad visas jų gyvenamas kraštas, kuris administraciniu atžvilgiu yra išdraskytas, būtų sujungtas į vieną politinę teritoriją.

Rusų padalijimu, ta teritorija susideda iš Kauno gubernijos, mažiausia 3/4 Suvalkų gubernijos su Suvalkų miestu, mažiausia pusės Vilniaus gubernijos, būtent, iš Trakų, Švenčionių, Vilniaus, mažiausia pusės Lydos apskrities ir trečdaliao Ašmenos apskrities, iš nedidelės dalies Gardino gubernijos ir Kuršo dalies su Palangos miestu.

Rytinė Vilniaus gubernijos dalis, trikampio pavidalo, dar prieš keletą dešimčių metų buvo lietuviška, bet dabar gyventojai daugiausia kalba gudiškai; tuo būdu Vilnius atsiduria srityje, kurioj žmonės kalba maišyta kalba. Bet niekuomet ir nieku būdu lietuviai neatsizadės tos teritorijos. Nors žmonės apie Vilnių kalba gudiškai arba lenkiškai, bet jie nesiskiria nuo tų, kurie kalba lietuviškai: čia randame tas pačias dainų melodijas, tas pačias pasakas, papročius, tą pačią religiją, būdą, praeitį, tą pačią padermę ir pagaliau tą pačią išvaizdą.

Vilnius buvo Lietuvos Valstybės sostinė, iš kurios išaugo savarankiško krašto ideja. Todėl tas miestas dėl savo praeities yra lietuviams brangus. Taip pat šiandien Vilnius yra didžiausias Lietuvos miestas: iš jo išėjo lietuvių atgimimas, jame susidėjo ir plėtėsi kultūrinio gyvenimo mintys...

Politinio savarankiško gyvenimo siekimuose apimdami visus krašto sluoksnius ir dėdami pagrindan savo ypatingą kultūrą, kuri juos skiria nuo kitų kraštų gyventojų, lietuviai mato savo krašto ateitį pastatytą ant demokratinių pamatų, su demokratine atstovybe, su Seimu Vilniuje, į kurį bus krašto atstovai renkami visuotiniu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu.

Siekdami savo krašto nepriklausomybės, lietuviai kovoja taip pat su ta srove, kuri norėtų matyti Lietuvą atgimstančios Lenkijos dalim; jie nenori su Lenkų karalija jokių santykių, kurie būtų žalingi lietuvių ūkio gyvenimui ir jų tautinei kultūrai. Lietuviai laiko tai nesuderinamu dalyku su tautinės laisvės principu, jeigu jų kraštas būtų paverstas kokios nors valstybės paversta provincija arba kolonizaci-

jos sritim, kuri būtų užplukdyta iš svetur atgabentais žmonėmis" (P. Klimas, Mūsų kovos dėl Vilniaus, p. 62-63). Memorandumus pasirašė 12 asmenų: dr. J. Basanavičius, kun. dr. J. Stankevičius, St. Kairys, A. Janulaitis, A. Stulginskis, kun. dr. J. Bakšys, A. Smetona, M. Biržiška, P. Klimas, dr. J. Šaulys, J. Vileišis ir kun. P. Dogelis.

LIETUVIAI III-JAME PAVERGŲJŲ TAUTŲ KONGRESE LOZANOJE IR II-JI LIETUVIŲ KONFERENCIJA LOZANOJE

Vokiečių domėjimasis kai kuriais užimtais kraštais, ypač kai rusai buvo pažadėję duoti Lenkijai autonomiją, kaskart vis didėjo. Jie pradėjo derybas su lenkais ir jiems žadėjo ne autonomiją, bet nepriklausomybę. Vokiečiai, norėdami silpninti politines rusų pozicijas, patraukė savo įtakon Rusų pavergtųjų tautų lygą ir ėmė ruošti į J. Gabrio ir J. Pelissier vadovaujamą Tautybių unijos (Union des Nationalités) kongresą, šaukiamą 1916 m. birželio 27-29 d. Lozanoje. Į tą III Pavergtųjų tautų kongresą, kuriame dalyvavo 28 tautų atstovai, buvo išleisti ir lietuvių bei gudų delegatai. Iš lietuvių Lozanos nuvyko A. Smetona, St. Kairys ir dr. J. Šaulys. Budriu palydovu delegatams priskirtas Lietuvos vokiečių baronas Friedrich von der Ropp. Leidimas vilniškiams išvykti užsienin, nuo kurio okupuotos Lietuvos gyventojai buvo visiškai atskirti, jau buvo didelės reikšmės laimėjimas, nes delegacija gavo progos tiesioginiai susisiekti su dalyviais užsienyje veikiančio sąjūdžio, kurio centras tuo metu kaip tik ir buvo Šveicarijoje. Ir JAV lietuviai į tą Pavergtųjų tautų kongresą buvo nusiuntę savo atstovus: kun. V. Bartušką ir dr. J. J. Bielskį.

Lietuviai tam kongresui buvo iš anksto pasiruošę ir atliko visą eilę reikšmingų darbų. Vilniaus politinis lietuvių "penketukas" jau 1916 m. balandžio 29 dieną buvo paruošęs vadinamą "pagalbos prašymą" JAV prezidentui Woodrow Wilsonui. Tas raštas buvo prijungtas prie bendro Rusų pavergtųjų tautų lygos memorandumo. Kongrese lietuvių atstovai paskelbė savo deklaraciją, kur davus istorinę Lietuvos apžvalgą ir suminėjus svarbiausius lietuvių kovos dėl savo laisvės etapus, visu aiškumu iškeltas Lietuvos nepriklausomybės reikalavimas. Memorandumas tas lietuvių troškimas šiaip nusakytas:

"Koks bebūtų karo galas, lietuviai nebe-nori daugiau grįžti į politinės vergijos padėtį... Lietuva, kuri savo praeityje tiek gavo patirti nusivylimų, savo ateitį ir laisvę mato garantuotą ir apdraustą tikrai pilnoje ir neapbrėžtoje nepriklausomybėje" (P. Klimas, Mūsų kovos dėl Vilniaus, p. 63-64).

Pavergtųjų tautų kongresui pasibaigus, ten pat Lozanoje birželio 30 d. - liepos 4 d. įvyko slapta II-ji lietuvių konferencija, kuriai pirmi-ninkavo A. Smetona ir sekretoriavo kun. J. Purickis (I-ji lietuvių konferencija Lozanoje įvyko 1916 m. gegužės 31 - birželio 4 d. Joje dalyvavo Rusijos Valstybės Dūmos atstovas M. Yčas, Amerikos Lietuvių Tarybos atstovai kun. V. Bartuška, dr. J. J. Bielskis ir R. Karuža, Šveicarijos lietuvių atstovai V. Daumantas, J. Gabrys, kun. J. Purickis, St. Šalkauskis, kun. A. Steponaitis ir kun. A. Viskantas. Iš Lietuvos dar niekas negalėjo toje konferencijoje dalyvau-ti). II-joje lietuvių konferencijoje Lozanoje bu-vo aptarti Informacijos Biuro reikalai, pasisa-kyta dėl sudarymo bendros Tarybos, kuri ap-jungtų Lietuvos, Rusijos bei JAV lietuvius, pa-sisakyta dėl Lietuvos politinės nepriklausomy-bės atgavimo ir būdų tam tikslui siekti, pasi-ruošiant visokioms galimybėms. Todėl konferen-cijos nutarimo VII punkte tarp kita ko šiaip sakoma:

... "siekti politinės nepriklausomybės atga-vimo. Tačiau, statant nepriklausomybės obalsį kaip aukščiausią idealą, konferencija mato ir kitokio politinio Lietuvos egzistavimo galimy-bę. Dėl to ragina tuos galimumus svarstyti ir prie jų ruošti, kad taip virtus, jog karas at-neštų ir negeistinas politinės buities sąlygas, Lietuva ir medžiagiškai ir dvasiškai būtų stip-ri ir pasiruošus visada saugoti ir kovoti už sa-vo individualinę tautybę ir kultūrą" (Lietuva, 1952, nr. 1, psl. 86).

Grįžus delegacijai Vilniun, A. Smetona su J. Šauliu tuojau pat buvo iškviesti į Ober Ostą, kur imta prikaišioti, kad lietuviai Pavergtųjų Tautų kongrese padarę politinį pareiškimą be vokiečių sutikimo ir kad lietuviams tuo tarpu nesą ko svajoti apie nepriklausomybę (J. Šau-lyš, Nepriklausomybės išvakarėse. — Mūsų Ke-lias, 1948.II.12, nr. 7). Tačiau delegatai, kad ir vokiečių išbarti, nekrito neviltin: darbas dar su didesniu ryžtingumu buvo tęsiamas tolyn, visokiais pareiškimais ir memorandumais ginta gyventojų reikalai ir kiekviena proga kelta po-litiniai siekimai. Pvz. 1916 m. liepos pabaigoje A. Smetona, St. Kairys ir J. Šaulys parašė Vyr. Rytų karo vadui memorandumą dėl dabartinės Lietuvos padėties — Denkschrift zur gegen-waertigen Lage Litauens, — kur drąsiai iške-liami vokiečių varžymai mokyklų srityje, pri-menama jiems, kad pradžioje buvę žadėta leis-ti mokyklose dėstyti gimtąją kalbą, bet vėliau imta trukdyti lietuvių mokyklų steigimą ir vie-tojų jų atidaryta vokiškos (pvz. Vilkaviškyje į-steigta vokiška gimnazija), kai kur vokiečiai steigią lenkiškas mokyklas (pvz. Varėnoje), nors

Centralinis Lietuvių Komitetas Draugijos Nukentėjusiems Dėl Karo šelpti, Vilniuje 1915 m. Sėdi iš k. į d.: E. Vileišienė, kun. P. Dogelis, M. Yčas, A. Zmuidzinavičius, kun. J. Kukta, dr. J. Basanavičius, J. Kymantas. Stovi iš k. į d.: J. Šernas, J. Balčikonis, St. Šilingas, kun. K. Olšauskas, A. Smetona ir dr. A. Vileišis. (Lietuvos Albumas, 16 psl.)

ten daugumas gyventojų yra lietuviai, kad Vilniaus krašte vokiečiai atsistoję lenkintojų pusėn. Nusiskundžiama dėl lietuviškų draugijų uždarymo, vertėjų lenkų. Toliau nurodoma, kad lenkai, žydai ir gudai turi mažiausiai bent po vieną laikraštį (lenkai leido Dziennik Wileński, žydai — Lecte Nais ir gudai — Homan), o lietuviams — neleidžiama. Ober Osto laikraštis Dabartis stovinti toli nuo lietuviškų reikalų. Toliau iškeliamas žiaurus vokiečių elgesys su vietos gyventojais, moterų išniekinimai. Skundžiamasi susisiekimo suvaržymais, prašoma, kad gyventojams būtų leidžiama susirašinėti lietuviškai, o ne vokiškai, ir t.t. (P. Klimas, Werdegang, p. 33-38).

Netrukus susilaukta pagalbos ir dr. Viliaus Gaigalaičio, Prūsų parlamento atstovo. Jis 1916 m. lapkričio 16 d. raštu kreipėsi į Vokietijos reichskanclerį dr. von Bethmann Hollwegą, nurodydamas sunkią lietuvių padėtį vokiečių okupacijoje ir siūlė, kad didesnei Lietuvos daliai būtų duota tam tikra savivalda.

Kad ir visi tie memorandumai bei raštai įvairioms vokiečių įstaigoms nesusilaukė reikiamo atgarsio, bet ilgainiui vokiečiai jau buvo priversti skaitytis su lietuvių reikalų reiškejais. Ir tai jau tenka laikyti nemažu lietuvių laimėjimu.

KOVA PRIEŠ LENKŲ UŽMAČIAS

Prie ir šiaip didelių rūpesčių dar prisidėjo naujas — vis didėjančios lenkų pretenzijos į Lietuvą. Vokietija ir Austrija, norėdamos pa-

traukti savo pusėn lenkus bei gauti jų paramos kare su Rusija, 1916 m. lapkričio 5 d. paskelbė nepriklausomos Lenkijos karalijos atkūrimą. Tuo lenkuose atgijo senosios unijinės svajonės ir sustiprėjo akcija už Lietuvos prijungimą prie Lenkijos. Norėdami užbėgti tiems lenkų kėslams už akių, 1916 m. gruodžio 9 d. J. Šaulys ir A. Smetona kreipėsi raštu į Vokietijos valstybės sekretorių dr. Zimmermanną, kad būtų priimti lietuvių atstovai, kurie galėtų painformuoti jį apie Lietuvos padėtį ir jos rūpesčius, nes skelbiant Lenkijos nepriklausomybę, reichskancleris buvo pažadėjęs atsivelti ir į Lietuvos reikalus, bet ligi šiol nieko nedaroma (P. Klimas, Werdegang, p. 40-41). Į tai gruodžio 18 d. atsakyta, kad šiuo momentu jis neturįs laiko lietuvių atstovų priimti, bet užtikrina, kad kaizerinė valdžia Lietuvai rodanti dėmesį ir prašo lietuvių pageidavimus pareikšti Vyriausiajam Rytų karo vadui. Tada 1917 m. vasario 17 d. dr. J. Basanavičius, dr. A. Domaševičius, St. Kairys, A. Smetona ir dr. J. Šaulys kreipėsi į okupacinę Vilniaus - Suvalkų vokiečių valdžią tokiu raštu:

“Tam tikri įvykiai Varšuvoje, paskelbus Lenkų karaliją, ir kurie nuo to laiko ne be atgarsio ir įtakos pasiliko Lietuvoje, sukelia lietuviuose nerimą ir verčia žemiau pasirašiusiuosius pateikti Vokiečių valdžiai šį pareiškimą.

Jeigu Lenkų karalijos paskelbimas savo laiku Lietuvoje buvo sutiktas visai atviru palankumu, tai pirmieji naujai sukurtosios provizorinės Lenkų Tarybos žingsniai buvo tik tam nu-

taikinti, kad lietuvių tautoje sukeltų atšalimo ir pasipiktinimo. Yra žinoma, jog pirmame dabartinio kronmaršalo p. Niemojewskio išleista-me oficialiame provizorinės Lenkų Tarybos pareiškime tarp kita ko yra kalbama apie Lenkijos istorinę misiją, kuri reikalaujanti, kad Lenkijos sienos būtų išplėstos į visas nuo Rusijos atimtas ir tariamai į lenkus gravituojančias sritis. Apie tą pačią „istorinę lenkų misiją“ kalba taip pat šių metų sausio 15 dienos išleistas tos pačios tarybos atsišaukimas į lenkus.

Apie kurias čia kalbama sritis, ne sunku išpėti, paėmus dėmesį visą lenkų akciją, kuri dabar varoma Lietuvoje. Kiek žinoma žemiau pasirašiusiems, minėtas atsišaukimas buvo pasiūstas iš Varšuvos taip pat į įvairias Lietuvos vietas ir buvo mėginama jį paplatinti tarp žmonių.

Dabar vokiečių kariuomenės okupuota lietuvių gyvenama Neries ir Nemuno sritis kaip tik sudaro branduolį, iš kurio išaugo Didžioji Lietuvos Kunigaikštija. Tos kadai garsios valstybės tradicijos išliko gyvos tarp lietuvių ligi šių laikų ir taip pat dabar yra ne be įtakos lietuvių tautos ateities planų statyme.

Lietuva yra visiškai nelinkusi, kartą jungo nusikračiusi, antrą sau užsidėti, vis tiek koks jis bebūtų, lenkų ar koks kitoks. Jau tik dėl to negali būti kalbos apie lenkų misiją Lietuvoje, nes tautinio susipratimo įgijusi lietuvių tauta pati jaučiasi subrendusi savo likimą spręsti ir iš tikrųjų siekia sau valstybinio gyvenimo. Tik jį gali Lietuvai laiduoti pilną savarankiškumą ir galimybės plėsti jos tautinį, politinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą.

Lietuvių tauta neturi jokio palinkimo brautis į savo kaimyninių tautų teises, bet ji taip pat reikalauja, kad jos tautinės teisės ištiesai būtų gerbiamos ir nebūtų laužomos.

Atsižvelgdami į visa tai, apačioje pasirašiusieji yra įgalioti lietuvių tautos vardu griežčiausiai protestuoti prieš aukščiau minėtas niekuo nepamatuosas ir tautų apsisprendimo principui priešingas provizorinės Lenkų Tarybos aspiracijas, bet visų pirma prieš aneksijos planus, kuriuos ta taryba stengiasi realizuoti per atsišaukimus ar kitokiais būdais prieš lietuvių tautos interesus ir siekimus.

Pateikdami tą pareiškimą Vokiečių okupacinei valdžiai, mes drauge prašome jį perduoti Jo Karališkajai Aukštųjų Vyriausiam Rytų Karo Vadui” (P. Klimas, Mūsų kovos dėl Vilniaus, p. 66).

Nesnaudė ir Lietuvos lenkai, kurie geriau mokejo priėti prie vokiečių, negu lietuviai. Vilniaus lenkai rašė Lenkų Tarybai Varšuvoje, kad Vilniaus ir buvusios Lenkijos Respublikos ry-

tinės sritys būtų prijungtos prie Lenkijos karalijos, siuntė Lietuvos lenkai memorandumą ir Vokietijos reichskancleriui. 1917 m. gegužės 24 d. memorandumė, kurį pasirašė 44 Lietuvos lenkai, iškeliamą lenkiško gaivalo reikšmė Lietuvoje, nurodomi 1916 m. vokiečių vykdyto gyventojų surašymo lenkams palankūs duomenys ir gale pabrėžiamas unijinis Lietuvos lenkų noras: “Būdami neskaidoma didžiosios lenkų tautos dalis, stengėmės ir visados stengsimės susijungti valstybėn su Lenkija, su kuria mūsų šalis (atseit, Lietuva) yra drauge tyrusi to paties likimo, tiek garbės ir pokylio metu, tiek kovoje ir vergovėje” (P. Klimas, Mūsų kovos dėl Vilniaus, p. 68-71).

Į šias lenkų pretenzijas lietuvių vėl reaguota ilgu motyvuotu kontramemorandumu: 1917 m. liepos 10 d. Vokietijos reichskancleriui išsiūstas memorandumas, pasirašytas išplėsto lietuvių būrio, pasivadinusio “lietuvių tautos atstovais” — dr. J. Basanavičiaus, A. Smetonos, A. Žmuidzinavičiaus, dr. J. Šaulio, kun. dr. J. Bakšio, kun. dr. J. Stankevičiaus, P. Klimo, dr. A. Vileišio, A. Gylio, A. Stulginskio Č. Landsbergio, kan. J. Kuktos, kun. T. Brazio, kun. A. Varno, D. Malinausko, kun. A. Petrulio, kun. V. Mirono, kun. J. Stašio ir kun. K. Ribikausko. Tame ilgame memorandumė atremiami lenkų argumentai, pasisakoma dėl būsimų Lietuvos sienų ir pabrėžiama, kad “tik lietuvių tautai te- pripažįstame teisę spręsti to krašto likimą” ir kad lietuviai “negali kitaip sau vaizduotis savo ateities, kaip tik nepriklausomybės pavidalu. Tai lietuvių didžiausias geismas, istorijos tradicijų išugdytas, atgijančios gimtosios kalbos sustiprintas ir savosios tautinės kultūros supratimo pagrįstas... Lietuvių tauta yra praeityje tiek kovojusi dėl savo laisvės ir savarankiškumo, tiek daug smūgių prisikentusi, jog noras padaryti galą visoms savo kančioms tapo nebeįveikiamas ir neišdildomas. Jei šis karas, kurs ilgam laikui nulems tautų laimę, neatsižvelgtų į lietuvių tautos siekimus; jeigu jis atiduotų lietuvius svetimos tautos ar svetimos valstybės malonei ir tuo jau paliktų juos skursti svetimame junte, tai būtų padaryta neteisybė, kuri duotų Lietuvoje pamato nepaliamajam kovai” (išisinis vokiškas to ilgo memorandumo tekstas duotas P. Klimo dokumentų rinkinyje Werdegang, p. 48-58, o lietuviškas — P. Klimo darbe Mūsų kovos dėl Vilniaus, p. 71-80).

DIDIEJI 1917 METŲ ĮVYKIAI — LIETUVIŲ SEIMAS PĖTRAPILYJE IR VILNIAUS KONFERENCIJA

1917 m. vokiečių politika Lietuvos atžvilgiu dar nebuvo visiškai išryškėjusi. Ėmė rasti

visokiausių planų. Čia grūmėsi tarpusavyje dvi nuomonės: iš vienos pusės — Katalikų Centras ir socialdemokratai, kurie, turėdami daugumą Reichstage, ėmė spausti vyriausybę, kad rytuose užimtiems kraštams būtų duota didesnė laisvė, net rėmė Lietuvos nepriklausomybės idėją, jei Lietuva sueitų į draugiškus santykius su Vokietija, o iš antros pusės — generalinio štabo politika, siekusi aneksuoti Lietuvą. Vokietijos užsienio reikalų ministerija svyravo tarp tų dviejų nusistatymų, krypdama kartais vienon, kartais kiton pusėn. Bet pagaliau ir vokiečių karinėse sferose kilo mintis sukurti Lietuvoje, panašiai kaip kad buvo padarę Kurše, vėliau ir Ukrainoje, vad. Patikėtinių Tarybą (Vertrauensrat), kuri būtų vokiečiams palanki ir dirbtų prie karinės valdžios jos naudai. Imta kalbinti Žemaičių vyskupą P. Karevičių, dr. J. Basanavičių, Ant. Smetoną ir kitus, bet niekas nesutiko būti tos vokiškai sukirptos tarybos nariais — visi griežtai reikalavo, kad būtų sudaryta pačių lietuvių rinkta tautos atstovybė, Lietuvos Taryba. Pagaliau vokiečiai nusileido. Prie tų vokiečių nuolaidų prisidėjo dar ir tas faktas, kad 1917 m. gegužės 27 - birželio 3 d. Petrapilyje posėdžiavęs lietuvių seimas pareikalavo nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo. Štai to reikšmingo nutarimo, paskelbto 1917 m. birželio 3 d., tekstas:

“Rusijos Lietuvių Seimas, sukviestas Petrapilyje 1917 m. gegužės 27 d. posėdžiuose nuo gegužės 27 d. iki birželio 3 d. svarstė Lietuvos politikos padėjimą ir žengdamas prie nepriklausomos demokratinės Lietuvos respublikos, kurioje turi būti pripažinta visiems, be tautos ir lyties skirtumo, lygios primatinės piliečio teisės ir visiška tikėjimo laisvė ir atsižvelgdamas į tai,

1. kad prieš karą viena etnografinės Lietuvos dalis buvo Rusijos, o antra Vokietijos valdžioje;

2. kad Rusijos Lietuva per šį karą veik vi-
sa užimta vokiečių kariuomenės;

3. kad jos klausimas todėl tapo tarptautinis ir bus rišamas Taikos Kongrese;

4. kad dėl užimtųjų per karą svetimos valstybės žemių yra nustatytos Rusijos Darbininkų ir Kareivių Atstovų Tarybos ir Laikiniosios vyriausybės pripažintas ir visiems apskelbtas taikos principas — taika be aneksijų ir kontribucijų, leidžiant pačioms tautoms spręsti, ko jos nori;

5. kad išskirstytoms tarp kelių valstybių tautoms pripažinta Europos ir Amerikos demokratijų sudaryti vieną politinį kūną;

6. kad Lietuva iki XVIII šimtmečio pabaigai turėjo savo atskirą politikos gyvenimą;

7. kad esant šioms aplinkybėms, metas lie-

tuviams įvykdyti senus politinės laisvės troškimus ir, remiantis apsisprendimo teise, aiškiai visam pasauliui pasakyti, kaip ji savo likimą apsisprendžia, —

nutarė:

1. *Visa etnografinė Lietuva privalo tapti nepriklausoma valstybė, nuolatiniai neutrali.*

2. *Jos neutralumas privalo būti garantuotas Taikos Kongreso.*

3. *Taikos Kongrese turi būti Lietuvos atstovai.*

4. *Lietuvos valdymo būdą ir vidaus tvarką turi nustatyti sukviestas visuotiniu, lygiu ir slaptu balsavimu Steigiamasis Lietuvos Susirinkimas” (Lietuva, 1952, nr. 1, p. 86-87).*

Be to, Rusijoje jau buvo susidariusi Lietuvių Tautos Taryba, kuriai pirmininkavo Stasys Šilingas. Todėl vokiečiai jau nebegalėjo pasirodyti blogesni mūsų atžvilgiu už rusus ir leido lietuviams sudaryti Organizacinį Komitetą, kuris sušauktų Vilniuje konferenciją Lietuvos Tarybai rinkti. 1917 m. rugpiūčio 1-4 d. dr. J. Šaulio bute posėdžiavo Organizacinis Komitetas, kurį sudarė: kun. J. Staugaitis iš Panemunės, J. Smilgevičius iš Užvenčio, T. Daugirdas iš Kauno, St. Narutavičius iš Žemaitijos, A. Gineitis iš Tauragės, kun. J. Stakauskas iš Panevėžio, S. Banaitis iš Kauno, A. Povylis iš Radviliškio, kun. A. Šernas iš Švobiškio, kun. M. Simonaitis iš Punsko, kun. P. Turauskas iš Utenos, E. Okuličius iš Latvėnų, K. Jokantas iš Kalvarijos, kun. J. Katilius iš Smalėnų, kun. V. Mironas iš Daugų, kun. P. Dogelis, kun. J. Stankevičius, S. Kairys, J. Šaulys, A. Smetona ir P. Klimas iš Vilniaus. Taigi, kaip matome, Organizacinį Komitetą sudarė 18 žmonių iš provincijos ir 5 iš Vilniaus. Aptarus aktualiuosius klausimus ir nustatius darbotvarkę, nutarta sušaukti konferenciją Vilniuje 1917 m. rugsėjo 18-22 d. Kadangi vokiečių okupacinė valdžia neleido daryti rinkimų, todėl atskiri komiteto nariai daugiausia patys parinko atstovus. Iš 33 okupuotos Lietuvos apskričių konferencijon pakviestų 264 atstovų atvyko Vilniun 222, iš jų 66 kunigai, 65 ūkininkai, 18 mokytojų, 8 advokatai, 7 gydytojai, 4 dailininkai, 2 redaktoriai, 24 įvairių kitų profesijų, 5 dvarininkai ir kt. (Lietuvos Aidas, 1918.I.19). Be to, iš Šveicarijos buvo atvykę kun. K. Olšauskas ir kun. J. Purickis. Su vokiečiais buvo sutarta, kad konferencijos posėdžiuose vokiečiai nedalyvaus. Kad pašaliečiai neįeitų į konferenciją, buvo sudaryta specialiai lietuvių milicija. Konferenciją atidarė Lenkų teatre A. Smetona, garbės pirmininku išrinktas dr. J. Basanavičius. Prezidiumą sudarė: St. Kairys (socialdemokratas), kun. J. Staugaitis (krikščionis demokratas), kun. K.

Šaulys (krikščionis demokratas), J. Vileišis (liaudininkas) ir A. Smetona (Tautos Pažangos partija). Apsvarščius daugelį klausimų, ypač liečiančių okupacijos vargus, priimtas šis nutarimas:

“Lietuvių konferencija, remdamos Lietuvos reikalais ir vadovaudamos visuotiniu lietuvių siekimu, — nutarė:

I. Laisvam Lietuvos plėtojimui reikalinga yra sudaryti iš jos nepriklausoma, demokratiškai sutvarkyta valstybė etnografinėmis ribomis su būtina reikalingomis ekonominiams gyvenimui korektyvomis. Lietuvos tautinėms mažumoms turi būti patikrintos tinkamos jų kultūros reikalams sąlygos. Galutinai nustatyti nepriklausomos Lietuvos pamatams ir jos santykiams su kaimyninėmis valstybėmis turi būti sušauktas Steigiamasis Lietuvos Seimas Vilniuje, demokratiiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas.

II. Jeigu Vokietija sutiktų dar prieš Taikos Konferenciją proklamuoti Lietuvos valstybę ir pačioje konferencijoje paremti Lietuvos reikalus, tai Lietuvių Konferencija, turėdama omenyje, jog Lietuvos interesai yra normalinėse taikos sąlygose pasvirę ne tiek į rytus ir ne tiek į pietus, kiek į vakarus, pripažįsta galima suėiti būsimaį Lietuvos valstybei, nepakenkiant jos savitam plėtojimos, į tam tikrus dar nustatytinus santykius su Vokietija” (Lietuva, 1952, nr. 1, psl. 87-88).

Vilniaus lietuvių konferencija 1917 m. rugsėjo 21 d. slaptu balsavimu išsirinko ir Lietuvos Tarybą iš 20 asmenų. Ją sudarė: 1. spaustuvininkas Saliamonas Banaitis (31 metų am-

žiaus), 2. gydytojas Jonas Basanavičius (66 m.), 3. teisininkas Mykolas Biržiška (35 m.), 4. studentas teisininkas Kazys Bizauskas (24 m.), 5. teisininkas Pranas Dovydaitis (31 m.), 6. inžinierius Steponas Kairys (40 m.), 7. teisininkas Petras Klimas (26 m.), 8. agronomas Donatas Malinauskas (48 m.), 9. kunigas Vladas Mironas (37 m.), 10. teisininkas Stanislovas Narutavičius (56 m., brolis Gabrieliaus Narutavičiaus, Lenkijos prezidento 1922 m.), 11. kunigas Alfonsas Petrulis (44 m.), 12. teisininkas Antanas Smetona (43 m.), 13. ūkininkas Jonas Smilgevičius (46 m.), 14. kunigas Justinas Staugaitis (31 m.), 15. agronomas Aleksandras Stulginskis (32 m.), 16. ekonomistas, dr. Jurgis Šaulys (38 m.), 17. kunigas Kazimieras Šaulys (45 m.), 18. teisininkas Jokūbas Šernas (29 m.), 19. bankininkas Jonas Vailokaitis (31 m.) ir 20. teisininkas Jonas Vileišis (45 m.). Dar buvo rezervuotos 5-6 vietos tautinių mažumų atstovams, bet paprašyti tarybon nėjo nei lenkai, nei gudai, nei žydai.

Rugsėjo 24 d. Lietuvos Taryba išsirinko penkių narių prezidiumą: pirmininką A. Smetoną (gavo 19 balsų), I vicepirmininką St. Kairį (19 balsų), II vicepirmininką kun. V. Mironą (13 balsų), I sekretorių J. Šaulį (19 balsų) ir II sekretorių P. Klimą (11 balsų), Pirmininkas liko tas pats iki 1919 m. balandžio 4 d., kada Antanas Smetona Valstybės Tarybos buvo išrinktas pirmuoju Lietuvos prezidentu. Iš A. Smetonos tarybos pirmininko pareigas perėmė Stasys Šilingas.

(Bus daugiau)

Vilnius 1917 metais

LIETUVOS KARALYSTĖ

PETRAS BŪTENAS

(Pradžia KARIO 1 nr.)

Toliau. Tų "lietuvių puldinėjimų" kaikiurių vadų asmenvardžiai net ir lig šiol teberūpestingai "svetimkalbiškai" teberašomi nors ir lietuvių istorijos raštuose, o svetimieji daugiausia tartum specialiai tebešakarmakaruoja baltų, ir lietuvių, asmenvardžius ir vietovardžius. Tai ką norėti, kad dar lauktumėm ir "lietuvių puldinėjimų" tikro rimto istorinio aprašymo, kuris, jei toks tikės būtų, žiūrėk, tikrai padėtų praskverbti Lietuvos valstybės pradžią dar toliau į praeitį, aprašomuosius faktus ypač sujungiant su pridurmiais "užsieniniais" įvykiais, visuotinai liečiančiais ir Lietuvos valstybę bent atitinkamuose jos žemės sektoriuose.

Ir, antra, nebereiktų istorikams perdaug vis garsiai viešai dejuoti, kad anie amžiai perdaug maža istorinių žinių apie Lietuvą esą palikę mūsų laikams. Žinoma, čia ne vieta, bet jau ir dabar būtų galima išskaičiuoti faktus, jau paskelbtus, bet istorikų buvusius užmirštus ar omenėje neturėtus; jų dar ir daugiau susiras iš ano "permaža istorinių duomenų turinčio" laikotarpio.

Šitokių dalykų net daug esama ir kitame sektoriuje: Lietuvos valstybės vakarinėje bei pietvakarinėje pusėje, taigi vakariniuose baltuose ir pajūriniuose-pamariniuose lietuviuose. Ir čia dar daug to pačio minėto darbo, beryšinio kad ir su Lietuvos valstybės pradinių gairių jiejškėjimu. Žinau, kad šitokie žodžiai ir mintys gal net daug kam nepatiks. Bet kur tu žmogus visiems įtiksi. Svarbiausia pats reikalas, o ne pigus įtikimas.

Toliau šičia būtina užkabintinas senųjų istorikų nesuprastas ar nemėgtas toks lietuvių tautai svarbus tautovardinis klausimas.

Dėl Lietuvos tautovardžio: "Istorijos dokumentuose Lietuvos vardas pirmą kartą paminėtas 1009 metais, kalbant apie Prūsų arkivyskupo benediktino Brunono Kverfurtiečio nužudymą ties Rusijos ir Lietuvos riba (in confinio Rusciae et Lituae) [Elta]. Taip, pirmą kartą, bet tas "pirmas kartas" tik Vakarų Europos istoriniuose šaltiniuose, ir žr. Karys, 7 ir 8 nr. 1966 m. "Premijotina mūsų istorijos painiava".

Iš to susiorientuojame ir geografiškai, o po to ir etniškai. Taigi, žuvo prie Rusės ir Lietuvos sienos. Jei "Ruscia" jau buvo valstybė 1009 metais (To niekas neginčija!), tai ir "Litua"—Lietu-

va irgi jau buvo valstybė, turėjusi ir savo sienas, jos žinotas ir jos pačios saugomas sienas, — su kita čia valstybe—su rytinių slavų Ruse. Taigi, ir 1009 metų įvykis skelbia Lietuvą valstybe, — vadinasi, prieš 242 metus prieš 1251.VII.17 metų datą.

Bet tai buvo pagal Vakarų Europos istorinius šaltinius, ir Lietuvos valstybės kur nors tolimųjų jotvinginių pietryčių pasienyje.

Tuo tarpu Lietuvos "sen. rus. Litva" (žr. ir plg. Bg. III. 252-3 p. §190 ir 267 p. §203) vardas, kitoje geografinėje padėtyje svetimųjų sutiktas, minimas yra dar kur kas iš anksčiau: rytinių slavų metraštyje jis įrašytas jau prieš 147 metus prieš 1009 metų datą, — taigi, beveik per pusantro šimto metų anksčiau; jis minimas yra prieš 862 metus po Kr.

Šių metų, prieš juos ir po jų visos datos su savo įvykiais Suomiių įlankos — suom. Aldagos, rus. Ladogos ežero — Kósupės, rus. Kásplia iš *Kos+up-é, ar Laukesós, rus. Lučesá iš *Laukes-à (abu Dauguvos vidurupio kairieji-pietiniai-aistiniai įtakai) — Dniepro - Juodosios jūros vandens kelyje, ypač šiauriniame uždauguvyje bei Dniepro augštupyje, — yra tiesiogiai ir skrodžiamai palietę rytinius baltus, taigi ir sen. Lietuvos valstybę, ir vakarinius bei Volgos augštupio suomių-ugrus. Taigi, 862 metų ir kitų tada datų net ir Lietuvos tautovardžiui nėra kaip nutylėti ar aplenkti. Tai ir sen. Lietuvos valstybės seniausio laikotarpio istorijos žymi ir reikšminga dalis, niekaip neaplenkiant nė 853 metų po Kr. Žemaitijos žiemvakariuose netoli Latvijos Kuršo pietinės-žemaitinės juostos mūsų Apuolės pilies-tvirtovės skandinavinės apsiausties ir iš to atsiradusių kitų Lietuvos valstybei svarbių įvykių.

Šiek tiek į šalį, bet vistiek tiems patiems reikalams, mes skaitytojai turime žinoti neslepiausiai: "1040 metais Rusų metraščiai pirmą kartą mini lietuvius (rusų kng. Jaroslavo žygį į Lietuvą)", — šitaip rašo mūsų istorikų raštai. Matai kaip:

a) Čia jau rusų (Ar toks "rusai" įvardas tikrai tinka jaroslaviniam laikotarpiui?) žygis, o jei būtų buvęs lietuvių žygis, tai, žiūrėk, greičiausia jis būtų buvęs "nužemintai" pavadintas tik puldinėjimu. Tų čia rytinių slavų "žygių" tuomet

ne vienas ir ne du buvo, pradėdant ryškiausiais 983 metais, — vadinasi, prieš 268 metus prieš 1251.VII.17 metų datą. Ir dar kartą sakau, nors jau ir kitoniškesniais žodžiais: jei istorikai nors ir nuo 983 metų sujusę ištyrinėję aprašyti vien tik lietuvių “puldinėjimus” bei nelietuvių (ne-baltų) “žygius” ir jei iš to pasistengtų gauti bendrą susirėmimą ir organizuoto lietuvių pastangų bei tikslo išvadą, tai po to sykiu turėtų pripažinti šio ilgo laikotarpio ir Lietuvos valstybę, ir jos atsparumą, savo valstybinių sienų žinojimą bei jos gyvenimą tada visada.

b) Lietuvos tautovardžio pirmą kartą rašytinio paskelbimo datos atvejui rytiniuose slavuose “1040 metų” data yra vėlesnė, taigi ji ne pirmą ir net ji visiškai kitkam, nors ir tiek pat svarbiam istoriniam faktui nušviesti. Apie istorikų klaidingą šios datos traktavimą jau esu spausdinęs. Matyt, jie jau įtikinti, kad yra tik taip, kaip kad štai čia dabar parašiau. Bet bent tuo tarpu apie tai tebėra “staigianti tyła”.

Apie ją V. T. Pašto (t.p. 11 p.) rašo [verčiu]: “1040 metais randame žinią apie Jaroslavo kariuomenės žygį (o pochode) jau į Lietuvą: “Jaroslav ide na Litvu” (Rytinių slavų pirmasis metraštis “Poviest’ vremennyh liet”=PVL. I. 103 p.); be to, Naugardo pirmajame metraštyje mladesko izvoda, kur nėra žinios apie 1040 metų žygį, skaitome 1044 metais šit ką: “Chodi Jaroslav na Litvu (NPL. 181 p.)”=ėjo (žygiavo) Jaroslavas į Lietuvą. Ir tik tiek. Istorikas nuo savęs jokių komentarų čia neprijungia. Kai tik tiek tų metraščių tėra pasakyta, tai tada iš metraščių turinių tegalima konstatuoti, kad šiedu rytinių slavų karo žygiai į Lietuvą Jaroslavui nepasisėkė, ir kartu greičiausia jiedu tebus buvę tik teroristiniai bei genocidiniai pasipriešinimai ir žudymai, kaip dažnai atsitikdavo. Jokių baltų žemių negalėta užimti, pasipriešinus Lietuvos kariuomenei.

Ir iš rytinių slavų metraščių vėlesnių metų aprašų yra pranešimų, kad baltų tautų nepriveikta pavergti, arba kad slavinių karo žygių stačiai nepasisėkta. Tam priedas: neorganizuota Lietuva tikrai nebūtų priveikusi nuo įvairių pusių priešų gintis. Užtat čia anksčiau ir rašiau, kad mes dar neturime “lietuvių puldinėjimų į svetimą žemę” ir svetimųjų “žygių į baltus” istorijos parašytos, ir todėl nukenčia net ir Lietuvos valstybės susikūrimo tarpo suradimas.

Beje, 1040 metų data yra per 178 metus vėlesnė už 862 metų datą ir per 31 metus vėlesnė net ir už 1009 metų datą. O jos visos (čia skelbtos ir čia nepaskelbtos) rodo, kad įvairūs svetimieji net nevienodais pretekstais iš pietų ir rytų, kituose sektoriuose ir iš vakarų bei šiaurės, jau seniai gulė “kažkokį politiška ir kariška orga-

nizuotą jiems visaip svetimą pasaulį”, kuris man aiščiau-baltui yra pažįstama Lietuvos valstybė.

Po to štai neperseniai (1957 metais) Maskvos rusofilinio diktato ir velikorosų-rusų-moskvičių sukirpimo Lietuvos TSR istorija, I. Vilnius, ir savo chronologinėje lentelėje (441 p.) rašo: “1040 metais pirmosios žinios apie Lietuvą rusų metraščiuose”, daugiau nieko nepasakant apie šios datos tiesioginį reikalą — apie Jaroslavo kariuomenės buvusį ėjimą į Lietuvą ir jo nesėkmę. O toliau tik ta pati istorinė netiesia kartojama Latvijos TSR, Estijos TSR, Ukrainos TSR, Gudijos TSR ir t.t., — žodžiu, per visą konglomeratinės kolonialinės Sov. Rusijos spaudą standartiškai — rusiškai sovietiška (kartu ir cariška kadetiška) — politbiuriška, kad ten žmogelis rašytojas kitaip nei krypt, nei čypt. Vadinasi, ten iš Lietuvos tautovardžio amžiaus yra nusukti 178 metai. O kodėl nusukti, — kiekvienas visuomeniškas lietuvis supras, jei neapsimes nesuprantas; tuo reikalu įdomių ir pravarčių žinoti žinių žr. Bg. I. 402-3, 463, 548, II. 228 p.

Bet štai Eltos pranešime apie šią 1040 metų datą dar niekur nieko: taigi, kažkodėl imta ir pračiaužta. O ir ši data gi yra per 211 metų anksesnė už 1251.VII.17 metų datą.

Dabar eisime jau prie kaip reikiant kurjozo, kuris liečia (anot žurnalistų, publicistų, pagrindinių, šalutinių ir atkištinių prakalbininkų vis ir vis: “šiltai ir šiltai”) čia minėtuosius 1040 metus ir kuris galėtų būti nemalonus ar Eltai, ar Istorijos Skyriui, kam jos ar jo nepasakyta šit ko, jieškant Lietuvos valstybės pradžios arba bent vis ankstesnių tos pradžios ženklų. Mat, jau minėtosios Lietuvos TSR istorijos I. 441 p. chronologinėje lentelėje įrašyta: “1236-1240 metai yra Lietuvos feodalinės valstybės susidarymas”.

Čia žodis “feodalinės” buvęs nebuvęs, nes jis šiam reikalui ir nesvarbus, taigi ir visiškai nereikalingas. Antra, istorikai ištyrinėję skelbia, kad Lietuva nepažinusi feodalizmo, kaip kita Europa. Esminis ir kategorinis dalykas yra valstybė. Ir štai tą Lietuvos valstybę skelbia susikūrusią per kokius 4 metus: 1236-1240 metais, valstybės pradžia imdami ryškius 1236 metus,—kaip anksčiau matėme, Lietuvos valstybės mindauginio sujungimo ir dabar mano primenamo šiaulių mūšio faktus. Šiedvi datos liudija, kad Lietuvos valstybės jau būta prieš 11-17 metų prieš 1251.VII.17 metų datą. Šiuo atžvilgiu šios datos net labai svarbios, ir savo svarbumu jos skelbia, kad ir prieš jas egzistuoja Lietuvos valstybės.

Gi apskritai dėl Lietuvos vardo kada kur paminėjimo istoriniuose šaltiniuose, Lietuvos valstybės susikūrimo ir kitų tam artimų dalykų bei faktų mano buvo rašyta “Karys” laikraštyje: 1) Karalius Notimeras, — 1 nr. 1962 m.; 2) Baltų

žemės falsifikatas su 9 žml., — 4 nr. 1962.; 3) "Paslaptieji Sūduviai" su 6 žml., — 2 nr. 1963 m.; 4) Lietuvos valstybės įsikūrimas, — 5 nr. 1963m.; 5) Gal praverstų?! su 2 žml., — 1, 2 ir 3 nr. 1964 m.; 6) Lietuva ir jos kaimynai, su 1 žml., — 4 nr. 1964 m.; 7) Karas ir politika Kr. Donelaičio "Metuose", — 8 nr. 1964 m.; 8) Nevertinę jūros, — 1 nr. 1965 m.; 9) Dėl naujo Lietuvos žemėlapiu, — 2 nr. 1965 m.; 10) Prūsų tautovardžio amžius, su 4 žml., — 5 ir 6 nr. 1965 m.; 11) 1219?, 9 nr. 1965 m.; 12) Vėl sienos, su 2 žml., — 1 nr. 1966 m.; 13) Priešmindauginė Lietuva, — 3 nr. 1966 m.; 14) Premiujotina mūsų istorijos painiava, su 3 žml., — 7 ir 8 nr. 1966 m.; 15) Tvirmedės pilis, su 1 žml., — 1 nr. 1967 m.; 16) Ten lietuvių, ne gudo, šalis (etnografinis vaizdas), su 2 žml., — 6 ir 7 nr. 1967 metais.

Paskutinį pašnekesį šiame straipsnyje skiriu apie vieną sen. Lietuvos valstybės XIII amžiaus pradžios didelio svarbumo aktą, rytinių slavų Valuinės-Galičo metraštyje įrašytą Cholme, bet mūsų istorikų buvusį užmirštą ir todėl dar neištyrinėtą. Tas aktas — tarpvalstybinė sutartis yra per tris šimtus su ketvirčiu metų vėlesnis už anglų keliauninko Vulfstano kelionės (apie 887-901 m.) į vakarinių baltų pavyslinę-paaismarinę šalį — į *Aisčių žemę* palyginti net labai platų įvairias aisčių-baltų gyvenimo sritis, net jų valstybingumą pavaizduojanti aprašą, mūsų istorikų irgi dar nebaigtą tyrinėti.

Neišsakyta svarbi ir gana plačios, net visaip sodrios dokumentacijos *1219 metų data* Eltos pranešime minima šitaip ir tik tiek: "1215-1219 metų laikotarpyje, ryšium su taikos sutartim tarp lietuvių (Dokumento tekstas ir dvasia rodo į *Lietuvą*. PB.) ir Haličo-Volinijos kunigaikščių (Galičo ir Valuinės kniažestva, -os. PB.) lietuvių kunigaikščių (Iš tikrųjų sutartyje pirma eina mūsų kunigaikščiai, o tik paskui Valuinės trys kniaziai. PB.) minima net 21, ir jų vyresniųjų (Dėl to "vyresniųjų", apskritai įvairaus kunigaikščių skaičiaus ir kitų atitinkamų dalykų žr. "Nepriklausoma Lietuva" 34, 35, 36, 37 nr. straipsnį "Du svarbūs klausimai". PB) tarpe minimi Mindaugas bei jo brolis Dausprungas"; tik pačios sutarties apraše Dausprungas įrašytas yra pirmas, o po to tuojau jo brolis Mindaugas.

Tokiais svarbiais (komunikato pobūdžio) atvejais būtų buvę geriausia, tiksliausia nors šia proga pirmą kartą spaudoje paskelbti visą pilną šios sutarties originalą, rašytą sen. rusų kalba, ir jo tiksliausią lietuvišką vertimą. O jei dar ir su mūsų nusimaannčių istorikų išsamiais komentarais, — tai jau ir visiškai puiku.

Esu spausdinęs, kad 1219 metais šita sutartis rytinių slavų metraštyje tik įrašyta, bet ji turėjo būti sudaryta kaip dokumentas anksčiau:

1213 metus turint irgi omenėje, ir greičiausia taip ir bus. Žodžiu, tos sutarties atsirasta tuoj po svarbių 1209 metų įvykių Lietuvos valstybės žiemrytinėje kaimynystėje; žr. straipsnio pradžioje 1209 metais Jersikos centrinės pilies ir valstybės likimą.

1219 metais metraštiškai įregistruotoji sutartis buvo prieš 32-36-38 metus prieš 1251.VII.17 metų datą. Ergo, jau turime mažiausia *trisdešimt-keturiasdešimt* metų, kai Lietuvos valstybės buvimas jau yra žinomas prieš 1236, 1240, 1250 metus... ir ypač prieš Lietuvos karalijos atsiradimą.

Tą faktą, matėme, remia ir kaikurių kitų datų įvykiai, po to ir *net* prieš tai buvusieji. Gi ir lig tol ne per vieną dieną, mėnesį ar net ne per vienerius metus mūsų valstybė išgalėdama atsirado, pamažu vis drąsyn ir labyn jungdamasi. Atsirado ir tokia ji veikė *ištisinai baltiška*. Tai liudija ir šios tarptautinės sutarties kraštovardžiai, kunigaikščių šeimovardžiai, sutarties etnografinis bei geopolitinis pavidalas ir visų 21 kunigaikščio asmenvardžiai be jokiausios išimties, o jų tarpe ir moteris kunigaikštės *Plik-ien-ės 2*, sutartyje rašomos sen. rus. *Plik-ós-ov-a*, o tai yra iš liet. pav. *Plikas 4*. Moteries kunigaikštės buvimas Lietuvos valstybėje skelbia didelę naujieną (XIII amžiaus pradžia!) apskritai senojo pasaulio istorijoje ir savo keliu liudija visai savarankišką Lietuvos valstybės pobūdį.

Atsiradusi Lietuvos valstybė veikė ir tvarkėsi savo ilgose laisvės kovose užgrūdinta, politiškai ir kariškai atsakančiai ir gerai besiorientuojanti, savarankiška, atskirų tradicinių baltikų papročių bei savos gyvenenos ir saviškosios ūkininkavimo sistemos valstybė. Tik ši valstybė buvo iš visų pusių apstota ir žiojama jau vadinamai krikštytųjų germaniškųjų bei slaviškųjų politinių vienetų, išvirtusių irgi valstybėmis (variaginėmis, ordinėmis, misionizminėmis), po pokristinių Europos vidurio tautų kraustynių ir kaip reikiant pjautynių, iš to klaikaus nuošaliems baltams ateisimą nelaimę pranašavusio ilgo laikotarpio "bitnikiškai" pasisavinusių visokių sau egoistiškai patogius "Drang'us" į visas neromanų, negermanų ir neslavų gyvenamasias puses.

Cholmas, sen. slav. ir rus. *Cholm*, lenkiškai Chelm "kalnas, -ėlis, kalvą", miesčiokas stovi *Vilniánkos*, šaknis *Vil-n-*, lenk. *Wielnianka* (V. Bugo vidurupio kairio-vakarinio įtako) versmių apylinkėse, tik 25 km. į vakarus nuo V. Bugo vago, 110 km į pietus nuo L. Brastos prie V. Bugo žemupio aps. miesto, 40 km į pietvakarius nuo Pripetės versmių, 68 km į žiemvakarius nuo Valuinės Vladimiro centrinio miesto, stovinio 12 km į rytus nuo V. Bugo vidurupio, rytinių slavų (ukrainiečių) žemėje. — Galičo ir Valuinės rytinių slavų metraštyje *Cholmo* metraštininko 1219

metais įrašytoji Lietuvos ir Valuinės valstybių sutartis, anot V. T. Pašuto (t.p. 339 p.), buvo *karinės sąjungos* pobūdžio. Tai svarbus ir ryškus ženklas, kad jau tada ir prieš tai Lietuva buvo valstybė atsakančiai. Ir pirmučiausia ta sutartis bus buvusi nukreipta prieš iš Vakarų kurstomąją bei "misioneriškai ekspansyviai" neramią Lenkiją kuri paskui prieš baltus kariauti, dosniai, bet žlibai, apdovanodama prisiviliojo ir pasikvietė vad. Vokiečių teutonų-kryžiuočių ordiną, tuokart be Šventosios žemės tarsi formaliu bedarbiu dykinėjusi Europoje.

Kad minėtoji sutartis tikrai galėjo būti *karinės sąjungos* pagrindo, tai dėl to ypač suprantama yra iš šios sutarties turinio keleto *galinių eilučių*, kurių taip pat labai svarbių kažkodėl prie šios sutarties nėra prijungta nei Dr. V. Daugirdaitės-Sruogienės Lietuvos istorijoje. Chicago, 1956 m. 75 p. (A. Šapokos Lietuvos istorijoje šios sutarties nėra net ir viso teksto.), nei per vienerius metus anksčiau išleistoje knygoje: Lietuvos TSR istorijos šaltiniai. I. Vilnius, 1955 m. 34 p.

V. T. Pašuto ryšium su 1219 metų metraštyje įrašyta sutartimi aiškiai sako ir dar vieną teiginį, — kad tada Lietuva jau buvo *vienalytė valstybė* (t.p. 339 p.), taigi, prieš 30-40 metų prieš 1251.VII.17 metų Lietuvos karalystės pirmąją datą, arba prieš 740 (739) ar 755 metus prieš 1968 jubilėjinių metų datą.

Pagal lietuvių gyvenamajame plote ir baltuose įvykių įvykius Lietuvos valstybės jau buvimas lengvai įeina į *XII amžių*. O tai būtų mažiausia 50 metų prieš 1251.VII.17 metų karalystės pirmąją datą ir prieš 770 metų prieš

1968 jubilėjinių metų datą. Tuo būdu Lietuvos valstybės amžiui būtų logiškai ir teisingai išgelbėta mažiausia bent 50 metų.

Apie dar ankstesnį Lietuvos valstybės periodą, turintį irgi nemažos istorijos (Iš jo šis tas čia jau buvo užsiminta.), kad per daug nerūstatų specialistai profesionalai istorikai ir mūsų oficialios susirūpinusios įstaigos, galgi šikart geriau nutylėti ir dar kažkiek laiko(kaip kad ir dėl atsikūrusios Lietuvos valstybės etnografinių valstybinių sienų vis dar niekaip nesuradimo ir tikslaus teisingo jų nustatymo bei apgynimo) kantariai palaukti.

Lygiai ir dėl 1213-1215-1219 metų tarpo sutarties galutinio išaiškinimo ir visokeriopo jos aprašymo taip pat čia būtina yra sustoti nebeaiškinant ir laukti, kur kada kokį tyrinėjimą išsamų raštą parašys kuris mūsų istorikų ar pats Litanistikos Instituto Istorijos Skyrius, visais atžvilgiais nors kartą ir kiek begalint baigtinai ištyrinėdamas, -i ši reto svarbumo istorinį dokumentą ir lemtai organiškai jo turinį įjungdamas, -i į prieš jį buvusių bei po jo atsitikusių istorinių įvykių grandinę, — ir būtinai išeidamas, -i iš baltų ir Lietuvos interesų.

*

O tuo tarpu išvadoje tik tiek parizikuosiu paminėti:

Gi 1251.VII.17 metai *tėra* galima pripažinti Lietuvos karalystės pradžia ir tiek. Bet šios datos niekaip gyvai *negalima* pripažinti Lietuvos valstybės net ir betkokios išgalvojamos rūšies įkurtuvėmis.

1967. X. 10.

ŽUVUSIŲJŲ IR MIRUSIŲJŲ KARIŲ REGISTRACIJA

Antrasis Pasaulinis karas skaudžiai palietė Lietuvos karius. Rusų ir vokiečių okupacijų metu daug karių buvo suimta, ištremta į koncentracijos stovyklas, nužudyta Lietuvoje ir daug jų žuvo karo audrai siaučiant už Lietuvos ribų.

L. V. S. "Ramovės" Centro valdyba yra pasiryžusi sudaryti okupantų (sovietų bei vokiečių) ištremtųjų, nužudytųjų bei išėivijoje mirusiųjų buvusių Lietuvos karių ir ramovėnų sąrašus — kartoteką.

Ryšium su tuo, mirusiųjų, žuvusiųjų bei nužudytųjų ir ištremtųjų karių artimieji, giminės draugai ir pažįstami, ypatingai išėivijoje gyvenantieji kariai-ramovėnai, prašomi surašyti, asmeniškai žinomu, augščiau paminėtų sąrašus ir

juos prisiųsti L. V. S. "Ramovė" Centro valdybai adresu: K. Mikalajūnas, 5933 So. Whipple St., Chicago, Ill. 60629, U.S.A.

Sudarant tokius sąrašus reikalinga suteikti šias žinias: vardą, pavardę, tėvo vardą, gimimo datą, vietą; turėtą kariuomenėje vyresniškumo laipsnį, eitas pareigas; kada ir kur okupanto buvo suimtas, ištremtas, kokiomis aplinkybėmis buvo nužudytas ar mirė; kur palaidotas, jei žinoma — kapinių vardas ir kapo numeris.

Tikėdamiesi talkos šiuo reikalu iš visų mūsų tautiečių, gyvenančių išėivijoje, o ypatingai iš buvusių Lietuvos kariuomenės karių, iš anksto dėkojame.

LVS "Ramovės" Centro Valdyba

LIETUVOS KARO MOKYKLOS IX LAIDOS 40-ties METŲ SUKAKTIS

O. ŽADVYDAS

(Pradžia KARIO 1 nr.)

KADRO PAKEITIMAI

1924-25 metų laikotarpyje, dalinai pasikeitė Karo mokyklos kadras. Bataliono vadas mjr. V. Girštautas išėjo atsargon. Ūkio viršininkas mjr. Rekešius mirė. 1-os kuopos vadas kpt. J. Kazitėnas-Kaziutis buvo perkeltas į Šaulių sąjungą. Tos pačios kuopos vyresnysis karininkas vyr. ltn. Antanas Pabedinskas buvo paskirtas kuopos vadu. Adjutantas vyr. ltn. J. Jankauskas buvo perkeltas į Karo aviaciją. Į jų vietas atkėlė karininkus iš kitų kariuomenės dalių ir paskyrė: mjr. Joną Jackų — bataliono vadu, mjr. Juozaitį — ūkio viršininku, kpt. Poželą — adjutantu.

Mūsų kuopos kadra, vyresniojo kurso kariūnus, prieš VII laidos išleidimą, atšaukė į 1-mą kuopą. Kuopininkas kariūnas viršila Urbelis pareigas perdavė VIII laidos kariūnui Alfonsui Kazlauskui. Būrininkus ir skyrininkus paskyrė iš mūsų laidos.

JAUNESNIAJAME KURSE

1925 m. rugpjūčio 20 d. buvome pervesti iš ruošiamojo į jaunesnįjį kursą. Mokymo programoje buvo daugiau naujų dėstomų dalykų, todėl buvo daugiau darbo ir mažiau laisvo laiko.

Atvyko kandidatai į ruošiamąją (X laidą) ir jaunesnįjį kursą. Ši kartą į ruošiamąjį kursą įstojo daugiau ir iš Mažeikių gimnazijos: Dionizas Mežišas, Albinas Molis, Adolfas Švažas, ir Alfonsas Vėlavičius.

Jaunesniajame kurse susilaukėme naujų mokslo draugų. Įstojo: Vytautas Bulvičius, Alfonsas Kazlauskas, Petras Penčila, Adomas Stankevičius (vilnietis) ir Juozas Vaičius. Dabar 2-je kuopoje buvo du Kazlauskai ir abudu bendravardžiai. Jiedu gaudami laiškus turėdavo keblumą. VIII laidos kariūnas Kazlauskas buvo kilęs iš Telšių aps., o IX — iš Šiaulių miesto.

STYGŲ ORKESTRAS

Stygų orkestrą suorganizavo, mokė ir jam vadovavo vyr. ltn. V. Karvelis, 2-os kuopos vyresnysis karininkas. Jis sudarė orkestro sąstatą iš mokačių groti instrumentais — VIII, IX ir X laidos kariūnų. Instrumentus išdavė valdiškus. Pamokos ir repeticijos buvo vykdomos laisvalaikiais, kurių ir taip mažai teturėjome. Buvau ir aš "mobilizuotas" ir skambinau mandolina.

Karo mokykloje, ruošiant kariūnų vakarus,

programos dalį atlikdavo stygų orkestras. Vadovas buvo muzikos mėgėjas ir orkestre pats skambindavo mandolina.

KARO MOKYKLOS IR KARIUOMENĖS SPORTO ŠVENTĖS

Į ruošiamas sporto šventes atvykdavo augštoji kariuomenės vadovybė ir visuomenė. Sporto aikštėje sportininkai rungdavosi įvairiose sporto šakose. Laimėtojams įteikdavo prizus. Kariūnai atlikdavo bendrus pratimus su šautuvais ir sakalų gimnastikos. Sporto šventes pravedavo ltn. Jonas Tapulionis, mokyklos gimnastikos instruktorius. Pabaigoje, pajvairinimui, buvo atliekami vadinami "99 numeriai". Kiekvienas kariūnas vykdė skirtingą numerį, veiksmą. Programai užsibaigus, Karo mokyklos kieme trimitininkas nugalėtoja Kauno įguloje. Futbolo komandos vadovu dingdavo iš aikštės. Praslinkus minutei, jie rinkdavosi vėl toje pačioje aikštėje, pilnoje kautynių aprangoje. Išsirikiavus, pražygiudavo pro vyriausybės tribūną.

Šventė užsibaigdavo futbolo rungtynėmis. Dažnai Karo mokyklos futbolo komanda būdavo nugalėtoja Kauno įguloje. Futbolo komandos vadovu buvo kpt. A. Austas.

Kariuomenės sporto rungtynėse Karo mokykla išsikovodavo pirmas vietas įvairiose sporto šakose. Kariūnas Jonas Skruodys kas metai laimėdavo pirmą vietą žygyje.

Kartą sporto rungtynėms ruošiantis, įvyko nelaimė. Treniruotės metu, ietigaliu buvo sužeistas į galvą kariūnas Izidorius Kurkietis. Sužalojo viršugalvį ir jam liko žaizdos žymė.

VARĖNOS POLIGONE

1925 m., Karo mokykla vyko į Varėnos poligoną. Iki Alytaus važiuojame traukiniu ir toliau žygiavome pėsti. Daugelis mūsų pirmą kartą prajėjom istoriniu tiltu per Nemuną. Šį tiltą 1919 metais, vasario 13 d., savo krauju paženklino ir Lietuvos istorijoje įamžino savo vardą, karininkas Antanas Juozapavičius — pirmasis karininkas, žuvęs dėl Lietuvos Nepriklausomybės.

Tačiau mūsų gretose buvo ir šio krašto sūnų, dzūkų. Visa grandis: Balys Brazauskas, Karolis Braziukaitis, Leonas Gavelis, Juozas Ivašauskas, Juozas Jonavičius, Pranas Tumas, Jonas Valentukevičius.

Žygiuodami Dzūkijos laukai, drauge su dzūkiais kariūnais traukėme linksmas dzūkų dainas: "Tris dienas, tris naktis, kelaliuėjau", "Kur tu buvai, dzieduk mano", "Mislyjau, dūmojau" ir kitas. Gerokai suprakaitavę, dulkinai, pavargę pasiekėm žygio tikslą — poligoną. Greitai pastatėme palapines. Atrodė, lyg beduinių miestas įsikūrė.

Poligone greitai bėgo dienos ir savaitės. Vis nauji dalykai, nauji uždaviniai. Atėjo eilė šaudyti minosvaidžiu. Ir vėl nuotikis. Ištačius apsaugą prie taikinių, pasiruošėm šaudymo pratimams. Pirmas šūvis. Įdomu ar pataikyta į taikinį? Pakilo dulkių stulpas, bet mina nesprogo. Kpt. A. Austas, žiūrėdamas pro žiūroną, kaž ko nustebo:

— Po valnų, bobas matau! Bobos laksto apie taikinį!

Kariūnai sekėjai irgi matė moteris, tačiau, jos greitai dingo. Vadovas pasiuntė keletą kariūnų ištirti padėtį. Paaikškėjo, kad moterys, dar anksčiau už apsaugą, atvyko netoli taikinių ir pasislėpė krūmuose. Jos atėjo rinkti skeveldras ir nesprogusias minas. Surinkusios parduodavo kaip geležies laužą. Jos prie šio amato buvo pripratusios ir apie sužeidimą ar žuvimą nuo sprogstančių minų, nė klausytis nenorėjo. Pašalinus moteris už apsaugos linijos, tęsėme šaudymą.

Poligone įgytų žinių patikrinimui įvyko manevrai, kuriuose dalyvavo visos poligone buvusios dalys. Vykdėme puolimą. Gerokai prakaito praliejė kariūnai, kurie buvo paskirti prie sunkių kulkosvaidžių. Tas pat ir ryšių tarnybai, — tiesimas laidų į vadovietes, kurios kilnojosi iš vietos į vietą. Bet uždavinys buvo įvykdytas. Karo mokyklai, gen. Silvestras Žukauskas — kariuomenės vadas, išreiškė tarnybinę padėką.

Žygis iš poligono buvo jau ne toks sunkus kaip atvykstant. Labiau užsigrūdinome ir įpratome. Grįžę į Karo mokyklą išvažinėjome vasaros atostogų, kiekvienas į savo gimtuosius namus.

VYRESNIAJAME KURSE

1926 m. rugsėjo 1 d. buvome perversi iš jaunesniojo į vyresnįjį kursą. Po savaitės, t.y. rugsėjo 8 d., Karo mokykla išleido VIII karininkų laidą. Ši laida išskirtina iš kitų: mažiausia (baigė 21) Karo mokyklos istorijoje. Be to, tai buvo paskutinė laida išleista gen. ltn. J. Galvydžio-Bykauskio ir vienintelė, kurią pakėlė į leitenanto laipsnius ir įteikė kardus prezidentas dr. Kazys Grinius.

KARO MOKYKLOS VADOVYBĖS PASIKEITIMAS

Karo mokyklos viršininkas gen. ltn. J. Galvydis-Bykauskas buvo pakeltas į generolo laipsnį (tuo metu mūsų kariuomenėje tebuvo tik du

generolo laipsniai: generolo leitenanto ir generolo) ir išėjo į atsargą. Jis ilgus metus kariūnus mokė, auklėjo ir ruošė karininkų profesijai. Jis buvo griežtas, bet teisingas ir tėviškas. Gaila mums buvo skirtis su senu kariu, veteranu. Karo mokyklos viršininko pareigas eiti buvo paskirtas plk. ltn. P. Kaunas, ligi to laiko buvęs mokyklos inspektoriumi.

Pasikeitė ir kiti mokyklos karininkai. Bataliono vadas mjr. J. Jackus buvo išsiųstas į Karo akademią, Prahoje. Kpt. Z. Talevičius buvo pakeltas į majoro laipsnį ir paskirtas bataliono vadu. Vyr. ltn. V. Karvelis buvo pakeltas į kapitono laipsnį ir paskirtas 2-os kuopos vadu.

KARIŪNŲ KALENDORIUS

Kariūnų kalendorius savo paskirtimi, skaičiavimu ir forma yra skirtingas nuo mums įprasto, kasdieninio. Jis skirtas kariūnams ir, ne visiems, o tik vyresniajam kursui. Naujųjų Metų pradžia jame buvo rugsėjo 7 d. ir prasidėjo jis 365-ja skaitline. Kas dieną skaitlinė mažėdama, metų gale užsibaigė nuliu. Kalendorius buvo sieninis, vieno lakšto, didelio formato. Jame nebuvo nei savaitių, nei mėnesių, vietoje jų — dekados. Dienos buvo sužymėtos dideliame skritulyje, spiraliai skaitlinių linijai, lyg laikrodžio spyruoklei, diametru mažėjant į centrą, vidurį. Pačiame centre buvo nupieštas didelis nulis, kiaušinio pavidalo, iš kurio kyšojo leitenanto galva, antpečiai ir žvaigždutės. Dienų skaitlinės buvo apibrėžtos apskritimu, dekados — didesniu diametru.

Dienas užbraukdavo kuopos budėtojai ir pranešdavo kiek liko dienų ligi išleistuvių. Dekadų dienomis kariūnus keldavo trimituojant. Tai kariūnų šventadienis, tada kuopų budėtojai pranešdavo ne likusių dienų, bet dekadų skaičių, taigi, žymiai mažesni. Pati svarbioji buvo nulinė: tada kėlėmės kariūnais, vakare gulėme jau karininkais. Tikslas buvo atsiektas, kai mūsų kalendorius rodė nulinę dieną.

GRUOŽIO SEPTYNIOLIKTOJI

Gruodžio 17 d. — Lietuvos prezidento dr. Kazio Griniaus gimtadienis. Ir nepaprastas, kasmetinis, bet sukaktuvinis, jubilėjinis. 1926 metais, gruodžio 17 d., dr. K. Griniui suėjo 60 metų amžiaus.

Sukaktuvių išvakarėse kariūnams buvo pranešta, kad gruodžio 17 d., Karo mokykla nebus vedama į bažnyčią pamaldoms, A. Panemunėn. Tuoju po pietų, sakė, žygiuosim į Valstybės teatrą, kur Kauno įgulos kariams ruošiamas vaidinimas, drama "Aušros sūnūs". Iš vakaro pasiėmėm iš sandėlio išveiginius rūbus. Visą aprangą sutvarkėme rytojaus dienai.

Vidurnaktis. Visi miegojo, ilsėjosi. Staiga, per miegą, išgirdome kuopos budėtojo komandą: "Kuopa, pavojui kelk!" Ar sapnas, ar tikrovė? Patalpoje elektros šviesos neįjungtos, tamsu. Išgirdome kuopos vadą kpt. V. Karvelio įsakymą, greitai keltis, rengtis kautynių aprangoje ir stoti rikiuotėn. Jo įsakymas buvo skubiai įvykdytas.

Dalį kariūnų paskyrė parnešti iš sandėlio sunkiuosius kulkosvaidžius, šovinius, granatas. Kulkosvaidžius išvalėme, šovinius sukimšome į kaspinus ir išlyginome. Kuopa pasirošė uždavinio vykdymui. Ir jį įvykdėme... Kokiam pavojui buvome prikelti, sužinojome tik iš ryto; žinojo ir Kauno miesto gyventojai, kad naktį kariuomenė įvykdė perversmą.

Po perversmo Karo mokykla buvo skiriama įgulos sargybon prie Vyriausiojo Kariuomenės štabo ir prie Prezidentūros. Dar ilgą laiką mokykla vis buvo parengties stovyje. Tame laikotarpyje buvo nutrauktos pamokos ir užsiėmimai. Buvo atšauktos Kalėdų atostogos.

Po įvykių pasikeitė ir dalis lektorių, karininkų. Plk. ltn. S. Rusteika, Karo mokyklos lektorius grįžo atgal į Telšius, aps. karo komendantu, kur tas pareigas ėjo anksčiau. Plk. K. Žukas išėjo atsargon, bet Karo mokykloje liko ir toliau lektorium. Gen. št. plk. S. Zaskėvičius, buv. Vyr. Kariuomenės štabo II-jo skyriaus viršininkas, buvo perkeltas į Karo mokyklą etatiniu lektorium. Prieš tai jis irgi dėstė mokykloje. Kpt. A. Valušis — jėjimo instruktorius, buvo perkeltas į Prezidentūrą. Jo vieton atkėlė vyr. ltn. Žitkevičius. Ūkio viršininkas mjr. Juozaitis pareigas perdavė naujai atkeltam plk. ltn. Laurynui Statkevičiui.

PAGALBA KAUNO MIESTO GYVENTOJAMS

Dažnai, po šaltos ir gilios žiemos, pavasarėjant, Nemuno ir Neries upėms nešant ledus, jų santakoje susigrūdavo, susikimšdavo milžiniški ledų klodai. Upių vanduo išsiliedamas iš krantų, apsemdavo žemesnes vietas. Nuo potvynio Senamiesčio gyventojams grėsdavo pavojus.

1927 metų pavasarį, Karo mokykla buvo iššaukta sprogdinti ledų. Kpt. A. Austas sudarė iš vyresniojo kurso kariūnų minosvaidžių komandą ir išvyko į Marvelę, Kauno priemiestį, sprogdinti ledų sangrūdį. Nors mokymo programa, šaudymas iš minosvaidžio, buvo jau praeita ir įvykdyta, bet tuo ypatingu atsitikimu, turėjome progos dar pakartoti.

NEDŽIAUGSMINGOS VELYKOS

Velykų antrąją dieną sutarėm su kariūnu B. Narbutu pajaudinėti po A. Panemunės apylinkes. Tuo metu Karo mokyklos arklidės buvo 5 pėst. pulko rajone. Kariūnas B. Narbutas paėmė

vyr. ltn. Žitkevičiaus, jėjimo instruktoriaus, arklį "Šviesutį", trakėną. Aš savo nuolatinį, juodbėrį "Agentą". Pašalas dar vietomis nebuvo išėjęs. Grįžus į 5-to pėst. pulko rajoną, "Šviesutis" pasi-baidė, stojosi piestu, paslydo, griuvo ant nugaros žemėn ir prispaudė raitelį. Arklys atsistojo, pasipurtė, liko nesusižeidęs. Blogiau buvo su kariūnu Narbutu, kuriam lūžo blauzdikaulis. Nuvežus Karo ligoninėn jis gydėsi ilgai, ligi pat išleistuvių. Mūsų velykinė pramoga baigėsi nesekme.

KARIŪNŲ SKIRSTYMAS Į GINKLŲ RŪŠIS

Baigiamuosius egzaminus išlaikė visi vyresniojo kurso kariūnai. Pradėjus sudarinėti kandidatų sąrašus, norinčiųjų patekti į kurią nors specialią ginklų rūšį, atsirado daugiau nei buvo numatyta etatuose. Po galutinės atrankos buvo paskirti artilerijon šie kariūnai: Fabijonas Dulke, Juozas Ivašauskas, Alfonsas Kazlauskas, Antanas Tervydis, Juozas Vaičius; kavalerijon: Mečys Balčiūnas, Alfonsas Barzdys, Jonas Kondratas, Izidorius Kurkietis, Aleksandras Milaševičius, Antanas Švilpa, Petras Vedeika; į technikos dalis: Stasys Baipšys, Eugenijus Petrauskas — Ryšių Bn.; Leonas Gavelis, Leonardas Kontromavičius — Geležinkelių Bn.; Stepas Klasčius, Osvaldas Žadvydas — Šarvuočių Rinktinėn; Antanas Stankevičius, Anicetas Vezbergas — Pionierių Bn.

Aviacijon paskirtieji po Karo mokyklos baigimo turėjo dar baigti Karo aviacijos kursus ir tik tuomet buvo pervesti į aviacijos ginklų rūšį. Dalis jų kursų nebaigė, todėl neminiu ir jų pavardžių.

TECHNIKOS PULKE

Kariūnai paskirtieji į pėstininkus gavo vasaros atostogų ir išvažinėjo į namus. Kitų ginklų rūšių — turėjo atlikti praktiką. Į Technikos pulką išvykome liepos 17 d. Pulko vadu buvo plk. ltn. Kazys Vaicechauskas, Mokojojo bataliono vadu — mjr. Juozas Barzda-Bradauskas. Patalpą gyvenimui gavome atskirą, kareivinėse. Maitinimės karininkų ramovėje. Vidaus tarnyboje buvome skiriami pulko virtuvės budėtojais ir pulko budėtojų padėjėjais. Po tarnybos, užsiėmimų, laisvalaikiais kas dieną buvome leidžiami išeiti į miestą.

Mokymo programa buvo trumpa ir iš daugelio specialybių, todėl susipažinome tik su pagrindinėmis žiniomis. Iš klausę teoriją ir atlikę praktiką, rugpjūčio 16 d. grįžome į Karo mokyklą. Rudenį Technikos pulkas buvo išformuotas. Kiekvienas batalionas sudarė atskirą dalį.

Karo mokykloje visas trejų metų mokslo kursas buvo, pagaliau, išėitas, baigtas. Rugpjūčio 28 d. visas kursas buvo pakeltas į jaunesniojo puskarininkio laipsnį.

LIETUVOS RESPUBLIKA
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA
KARO MOKYKLA.

Atestatas.

Siuo raštu pažymima, kad Zadvydas Osvaldas gimes Masėniu apskrityje, Masėniu mieste tūkstantis devyni šimtai trečiai metų Novo mėnesio 30 dieną, baigė 1927 metais visą Karo Mokyklos kursą. Remdamosi Švietimo Ministerijos 1928 metų sausio mėn. 31 dienos raštu Nr. 1488 ir mokslo metų bei egzaminų daviniais, Karo Mokyklos Mokslo Taryba duoda Zadvydui Osvaldui šitą atestatą ir tuo būdu suteikia jam visas teises, kurias gauna asmenys, baigę valdžios aukštesniosios mokyklos visą kursą su susiprintu matematikos — gamtos mokslų dėstymu. Kaunas, 1929 metų Spalio mėn. 30 dieną, Nr. _____

Paltininkas
Karo Mokyklos Viršininkas

Palk. leit. Al. Stasiūnas
Mokyklos Inspektorius

Mokslo Tarybos nariai:

Tarybos Sekretorius

Švietimo Ministerija pažymi, kad šitas atestatas turi lygios vertės su valdžios aukštesniųjų bendrojo mokslinio mokyklų baigimo atestatais. Kaunas, 1929 metų Spalio mėn. 31 dieną, Nr. 7.1443.

Aukštesniojo Mokslo Tarybos
Societinis sekretorius

Atsiminimų autoriaus Karo mokyklos baigimo atestatas

ISLEISTUVES

Įsakymu Kariuomenei Nr. 110 §1,2. 1927 m. rugsėjo 7 d., 56 kariūnai buvo pakelti į leitenanto laipsnį. Iškilmės įvyko rugsėjo 8 d. Prezidentas A. Smetona iškilmingai įteikė leitenantams kardus. Iškilmėse dalyvavo ir buv. Karo mokyklos viršininkas gen. J. Galvydis-Bykauskas.

Baigusiams buvo išduoti atestatai. Mūsų buvo pirmoji trejų mokslo metų laida. Ankstyvesnėm laidom atestatai nebūdavo išduodami.

PRASLINKUS 40-čiai METŲ

Minint IX karininkų laidos 40-ties metų sukaktį, turimais duomenimis, didžioji laidos dalis yra jau išsiskyrusi iš gyvųjų tarpo. Žuvo — 8, mirė — 12, bolševikų išvežti į priverčiamojo dar-

bo stovyklas — 11, nežinomas likimas — 14, gyvų — 11.

Tenka atskirai paminėti žuvusius, mirusius ir išvežtuosius:

Ltn. Alfonsas Kazlauskas — žuvo atlikdamas tarnybos pareigas 4-me artilerijos pulke.

Ltn. Anicetas Anučauskas — paskendo Nemune.

Ltn. Jokūbas Liaudinskas — žuvo 1942 m. sausio 20 d., šiaurės Urale, Sverdlovo srityje, buv. Tobolsko gub., priverčiamojo darbo stovykloje Nr. 47.

Kpt. Povilas Nakrošis — žuvo lėktuvo avarijoje.

Mjr. Aleksandras Milaševičius — žuvo 1945 m. vasario 14-15 d., bombardavimo metu, Drezdene, Vokietijoje.

Kpt. Edvardas Počebutas — žuvo 1944 m. gegužės 14 naktį, Mūro - Ašmenoje, kautynėse prieš lenkų partizanus.

Kpt. Pranas Počebutas (Edvardo brolis) — žuvo prie Sedos, Mažeikių aps., kautynėse prieš bolševikus.

Kpt. Izidorius Pucevičius — žuvo 1945 m. rugpjūčio 26 d., Šeduvos apylinkėje, Panevėžio aps., nukautas iš pasalų bolševikų gaujos — banditų. Kpt. I. Pucevičius, slapyvardžiu "Radvila", antrosios bolševikų okupacijos metu vadovavo Žaliosios rinktinės partizanams (Šeduvos ir dalinai Rozalimo vls. grupėms). Norėdamas sudaryti ryšį su Panevėžio aps. partizanais, jis vyko su 16 partizanų grupe. Su vienu partizanu jis užėjo į sodybą ir atsiliko. Po poros valandų, kpt. I. Pucevičius besivydams savo grupę, užšoko ant Rozalimo bolševikų—banditų pasalų ir nuo jų šuvių žuvo.

Mirė: ltn. Karolis Braziukaitis (tragiškai), kpt. Izidorius Jatulis, ltn. Alfonsas Jurkūnas, kpt. Petras Kavaliauskas, kpt. Pranas Kazilionis-Linkus, ltn. Juozas Šernas, ltn. Jonas Skruodys, ltn. Stepas Klasčius (tragiškai), ltn. Pranas Tumas, ltn. Jonas Valentukevičius, ltn. Izidorius Kurklie-tis mirė greitąja džiova, Bayreutho kalėjime, Geštapo kalinamas. Kpt. Vincas Venčkauskas mirė grįždamas iš Sibiro, atkalėjęs ten 10 metų.

Bolševikų išvežti į priverčiamojo darbo stovyklas: ltn. Vladas Adomavičius, kpt. Juozas Balandis, gen. št. mjr. Vytautas Bulvičius, kpt. Stasys Garalis, mjr. Leonas Gavelis, kpt. Leonardas Kontromavičius, gen. št. mjr. Vincas Milius, kpt. Antanas Tervydis, kpt. Jonas Kondratas.

Iš 56 baigusių laidą, 12 yra gyvi, 14-os likimas yra nežinomas.

Žuvusieji ir mirę atliko savo pareigą Tėvynei. Garbė jiems! Gyviems, gi, linkiu ryžtingumo, ištvermės ir vienybės kovoje už Nepriklausomą Lietuvą.

SOVIETŲ SAVANORIAI VOKIEČIŲ KARIUOMENĖJE II-jo PASAULINIO KARO METU

Su pirmisiais sovietų belaisviais ir pirmisiais okupuotais Sovietų Rusijos teritorijos kvadratiniais kilometrais atsirado savanorių iš sovietų karių ir civilių tarpo, kurie norėjo prisidėti prie vokiečių kariuomenės laisvinant kraštą nuo komunizmo. Per palyginamai trumpą laiką tas, gyvenusių sovietinėje santvarkoje, noras prisidėti prie kovos prieš komunizmą pasireiškė masiniu būdu. Dėl fanatiškos nocių politikos, šis pasireiškimas, tačiau, buvo neįvertintas, priimtas su nepasitikėjimu ir ignoravimu, o vėliau daryti bandymai suorganizuoti rimtesnes tų savanorių jėgas, vokiečių vadovybės buvo sutrukdyti.

Pasitikėdami vien savo pačių jėgomis ir savo kariniu pirmavimu, naciai išjungė politinį elementą kare, visiškai neįvertindami kokią didelę jėgą būtų suorganizavę, panaudodami Sovietų Sąjungos savanorius kovai prieš komunizmą. Nežiūrint visų nepalankumų iš nacių pusės, savanorių skaičius nuolat didėjo ir išsilaikė iki paskutiniųjų, Trečiojo Reicho pabaigos, dienų.

Prieš sovietinių savanorių panaudojimą vokiečių kariuomenėje buvo pats Hitleris, gen. W. Keitelis ir A. Jodlis, kurie kategoriškai atmetė bet kokius būdus įjungti sovietų savanorius kovai prieš komunizmą (tik aplinkybėms keičiantis, Hitleris leido organizuoti pagalbines jų jėgas).

Kitokios nuomonės buvo karininkai tiesioginiai dalyvavę Rytų karinėse operacijose. Jie matė vietoje, kad "komunistinė santvarka yra nukreipta prieš gyventojų interesus ir kad kiekvienas individas norėjo politinio pasikeitimo" (V. P. Artemiev — buvęs sovietų karininkas, baigęs Frunzės karo akademiją ir rašęs apie sovietų ginkluotą jėgą. Po karo, gyvendamas V. Vokietijoje, parašė apžvalgą "Sovietų savanoriai Vokietijos kariuomenėje". Iš rusų ir anglų kalbą šią apžvalgą išvertė amerikietis mjr. M. J. Gately). Beto, kautynių dalinių karininkai geriausiai žinojo gyvosios jėgos papildymo reikalą, kuri buvo taip reikalinga fronte ir kurios vokiečiams taip trūko.

Hitleriui leidus organizuoti pagalbinus dalinius iš buvusių Sovietų Sąjungos piliečių, fronte esančių dalinių vadai sudarė atskirus vienetus, apginkluodami juos savais ginklais, aprenkdami savais drabužiais ir duodami tą patį aprūpinimą kaip ir vokiečių kareiviu fronto linijose. Tokių pagalbinių dalinių prisirinko virš 700,000 vyrų. Susidarė aprūpinimo

problema, kuri reikėjo legalizuoti, nes vokiečių ištekčiai buvo griežtoje kontrolyje, o ir prisidėjus nenumatytas vyrų skaičius buvo nemažas.

1942 m. buvo įsteigtas štabas Rytų savanorių jėgoms, kurio viršininku buvo paskirtas gen. Hellmich, o kiek vėliau tas pareigas perėmė gen. Ernstas Koestringas. Dabar legalizuoti savanorių daliniai buvo organizuojami visam Rytų fronte, tačiau, tik iki bataliono dydžio. Hitlerio įsakymu, rusų karininkai savanorių batalionuose buvo pakeisti vokiečiais, kurie visai nemokėjo rusų kalbos — daugumas jų buvo net ne kadro karininkai. Komandos buvo duodamos vokiečių kalba. Buvę, gi, Sovietų armijos karininkai, neprileisti prie vadų pareigų, sutiko geriau pasilikti batalionuose eiliniams, kaip grįžti į belaisvių stovyklas. Nežiūrint Hitlerio draudimo, vėliau, buvusius karininkus vistiek pradėjo skirti pareigoms. Vokiečiai karininkai pasiliko priežiūrai ir kontrolei, bei ryšiu su vokiečių vadovybe.

Kazokų daliniai buvo traktuojami skirtingai. Kazokų kavalerijos daliniai siekė korpo dydžio ir vadais buvo, daugumoje, kazokai karininkai. Korpų vadais buvo paskirti kazokų gen. Domanovas ir gen. Krasnovas, gi, korpiui sudarytam iš kazokų emigrantų vadovavo gen. Shtaifonas. Vyriausiu vadu buvo paskirtas vokietis gen. von Pannwitz.

Visi pagalbiniai daliniai buvo išskirstyti prie vokiečių dalių ir buvo tiesioginiai vokiečių dalies vado žinioje. Ukrainiečių ir gudų batalionai buvo laikomi savų teritorijų ribose su uždaviniais kovoti prieš sovietų partizanus, saugoti geležinkelius, tiltus, sandėlius. Didžiausias jų junginys buvo Kaminskio brigada, kuri pasivadino Rusų tautine išlaisvinimo armija (Russian Liberation National Army). Kaminskio brigada, daugumoje, sudarė ūkininkai, retas tarnavęs kariuomenėje. Jai trūko karininkų, o esamieji buvo be patyrimo, jauni. Pats brigados vadas Kaminskis nebuvo joks karininkas, tačiau, 1944 m. pakeltas į generolus, jis greitai žuvo. Pati brigada buvo silpnai kariniai paruošta.

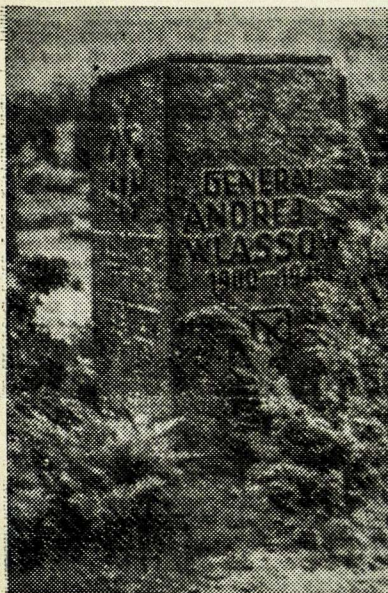
Iki 1942 m. rusų savanorių daliniai buvo pavieniai išskirstyti tarp vokiečių armijos dalių, be jokios centrinės vadovybės. 1942 m. gen. Vlassovas nustatė ideologinius pagrindus kovai prieš komunizmą norėdamas visus sovietų savanorių dalinius apjungti į vieną Rusų Laisvinimo armiją, kurios išmėtyti daliniai Rytų fron-

te sudarė apie 700,000 vyrų. "Beveik visų, buvo didelis noras, kovoti prieš komunistinį režimą ir išlaisvinti savo kraštą" (V. P. Artemiev).

Nežiūrint, kad Hitleris buvo prieš tokią organizaciją, tačiau, matomai, vokiečių kariuomenės vadovybės vistiek buvo kuriuo tai būdu įtikintas, ir skaitydamasis su jau įvykusių faktų, tuo tarpu, nekludė vokiečių kariuomenei toliau naudoti sovietų savanorių dalinius.

Gen. Vlassovo vardą vokiečiai plačiai panaudojo propagandai, pakelti tautos ir kariuomenės morale ir paveikti sovietų karių nuotaikas fronte, kai pats gen. Vlassovas neturėjo jokių ryšių su minėta propaganda, išskyrus vokiečių padiktuotas ideologines propagandos apybraižas tautiniams savanorių daliniams. Jis neturėjo jokios įtakos kariniam savanorių dalinių panaudojimui; nežiūrint pastangų pakreipti dalinių organizaciją ir jiems skiriamos uždavinius gen. Vlassovo įsitikinimo kryptimi, vokiečiai savanorių dalinius valdė sava nuožiūra. Pavyzdžiui, 1944 m. vokiečiai perkėlė kelis savanorių batalionus iš Rytų į Vakarų frontą. Gen. Vlassovas tam priešinosi. Vokiečiai nutraukė Vlassovo ryšį su minėtais batalionais Vakaruose ir tuo pačiu metu siuntinėdavo gen. Vlassovo vardu įvairius atsisaukimus, raginančius rusus kovoti Vakaruose.

Tokiai padėčiai esant, vokiečiai apsiskaičiavo naudodami savanorių dalinius vien tik savo pačių interesams, nesuderinant su gen. Vlassovo skelbtomis idėjomis, nes savanorių tarpe pradėjo skliti nuomonė, kad Vlassovas su savo pasekėjais tarnauja vien tik naciškai Vokietijai, o ne išlaisvinimui liaudies iš bolševizmo" (V. P. Artemiev). Gen. Vlassovas primygtinai ir nuolatos kartodavo reikalavimą pagerinti belaisvių mitybą, medžiaginę būklę ir teises; traktuoti ir suteikti palengvinimų užimtų kraštų ūkininkams ir darbininkams, tuo parodant skirtumą tarp buvusios bolševikinės santvarkos ir galimos būsimosios pokarinės. Ir šioje srityje gen. Vlassovas atsidūrė prieš du priešus: komunizmą ir nacizmą. "Mano tautiečiai tikės tuo ką aš jiems sakau ir seks mane jei jie matys ir žinos, kad aš juos vedu kovon prieš komunizmą tikslingu keliu, kuris veda mano krašto ir jo žmonių tikslams" rašė gen. Vlassovas viename iš savo pareiškimų vokiečių vadovybei. Vokiečių armijos generolų tarpe buvo pritariančių gen. Vlassovo idėjomis ir norams, ir jis gaudavo iš jų moralinės paramos ir vilčių ateičiai. Buvo ir tokių, kurie padėjo jam sudaryti planus apjungti visus savanorių dalinius ir už-

Paminklas Holzhauseno (Niedersachsen) kapuose turi įrašą "General Andrej Wlassow 1900-1946". Tačiau, kur yra kapas šio rusų generolo, kurį II Pas. karo nugalėtojai išdavė kartu su jo armija sovietams, niekas nežino.

imti atskirą barą Rytų fronte. Tačiau, visi tie planai baigdavosi Fuehrerio štabe.

Po 1944 m. liepos mėn. 20 dienos atentato prieš Hitlerį, Himleris pirmą kartą išsikvietė gen. Vlassovą ir po valandos pasikalbėjimo pažadėjo paramą suformuoti komitetą išlaisvini-
mui Rusijos tautiečių (KONR — Ko-

mitet Osvaboždeni Naroda Rosii), kurio žinion įeitų visi daliniai esantieji Vokietijoje ir užimtose srityse, taip pat 10 divizijų suformuotų iš savanorių vadovaujant (tariamai) pačiam gen. ltn. Vlassovui. Šių karinių jėgų štabas buvo pavestas sudaryti buvusiam sovietų gen. mjr. Trukinui. Vokiečių direktyvomis buvo suplanuota suformuoti trys kautynių pėstininkų divizijos ir septynios pagalbinės pėstininkų divizijos su aviacijos, tankų, parašiutininkų, inžinerijos, ryšių ir kitais specialiais daliniais ir karininkų mokykla (įsteigta Dabendorfe prie Berlyno 1942 metais).

Pusės metų bėgyje gen. Vlassovas suorganizavo virš 100,000 vyrų armiją, kurioje, beveik be išimties, vadai buvo rusai karininkai; vokiečiai maišėsi tik pagalbinėje ir administracijos tarnyboje. (Visa tai, suprantama, jau 1944 m. antroje pusėje, kai vokiečių jėgos buvo stumiamos visais frontais Vokietijon. Minėtos jėgos buvo planuota panaudoti Rytų fronto sustiprinimui, kad atlaikytų bolševikų spaudimą). Gen. Vlassovas numatė sudaryti papildymus ir rezervus iš sovietų karių belaisvių stovyklose (kur buvo keletas milijonų sovietų kareivių ir karininkų, pusbadžiai laikomų). Kadro karininkų papildymas ėjo iš Dabendorfo karininkų mokyklos, kuri iki 1944 m. lapkričio mėn. išleido 12 laidų su 4,500 karininkų (kandidatai buvo imami buvę sovietų karininkai, iki pulkininko leitenanto laipsnio, šešių savaičių bėgyje politiniai apšviečiami ir apdovanojus jau turėtu karininko laipsniu Sovietų armijoje, išleidžiami Laisvinimo armijos tarnybon, kur tikrumoje ėjo propagandistų pareigas). Buvo numatyta

pravesti plataus masto propagandą pačioje Sovietų kariuomenėje, kad kariai pereitų į Vakarų pusę ir prisidėtų kovai prieš komunizmą, geresnei rusų tautos ateičiai.

Žinia apie Laisvinimo armijos organizavimą ir jos tikslus greitai pasklido buvusių savanorių dalinių tarpe ir tarp stovyklose esančių nužmogintų belaisvių. Šimtai tūkstančių buvo nusistatę jungtis po savo vėliava kovai už savo krašto ir savo pačių šviesesnį rytojį. Be to, visi matė tuometinę naciškosios Vokietijos būklę, vedančią į aiškų pralaimėjimą ir niekas nenorėjo būti pralaimėtojo valdomas. Tuo pačiu metu Vakarų sąjungininkų jėgos sekmingai ėjo pirmyn, laimėdamos mūšius vieną po kito. "Daugumas tikėjo versija, kad sąjungininkai, nugalėję vokiečius, pradės laisvinimo karą prieš kimunizmą ir gen. Vlassovo organizuojama Laisvinimo armija bus Vakarų sąjungininkų pusėje." (V. P. Artemiev). Vokietijoje buvo surinkta keli milijonai markių pradžiai, organizuoti esantiems vokiečių belaisvių stovyklose.

Nežiūrint entuziazmo (kurio dėka vokiečiai būtų galėję, bent Rytuose, atsispirti, pasitelkę taip jiems trūkstamų jėgų), politikos dėka, vokiečiai Laisvinimo armijai planuotu mastu organizuotiis neleido, išskyrus vieną diviziją, kuri buvo beveik kovos parengtyje prieš gegužės mėn. 5 dieną 1945 m. Jos vadas buvo gen. Buniačenko su vokiečių duotu divizijos numeriu: 600-ji pėstininkų divizija. Tačiau, Vakarų sąjungininkų planai buvo kitoki.

Visų idealų, pasiryžimų ir svajonių tragišką pabaigą, reikia tikėtis, istorija atatinamai įvertins. B. B.

PREMIJA UŽ GERIAUSIĄ STRAIPSNĮ

L. V. S. "Ramovės" Bostono skyrius skiria ŠIMTO DOLERIŲ premiją autoriui už geriausią straipsnį iš Lietuvos Laisvės kovų, patalpintą KARIO žurnale, 1968 m. eigoje.

Straipsnio tematiką pasirenka pats autorius, tačiau TURINYJE TURI ATSIKINDĖTI LIETUVOS LAISVĖS KOVŲ LAIKOTARPIS.

Jury komisija susidedanti iš 5 asmenų: vieno iš "Ramovės" C. valdybos, dviejų KARIO redakcijos ir dviejų iš Bostono ramovėnų skyriaus, metų gale, nuspręš kam minėta premija bus paskirta ir įteikta.

L. V. S. "Ramovės" Bostono sk. Valdyba

Generolui KAZIUI TALLAT-KELPŠAI mirus, jo žmonai Janinai, sūnui Algiui ir giminėms, skaudaus liūdesio valandoje, Lietuvių Veteranų Sąjungos vardu, reiškiame giliausią užuojautą.

LVS "Ramovė" Centro Valdyba

Kaip ruselis išgyveno karo pradžią Lietuvoje

Pietinėje Lietuvoje, Lazdijų vls., Seinų aps., yra gražus Galadusio ežeras, užimans 78 kv. klm. plotą, 10,5 klm. ilgio ir iki pusantro kilometro pločio. Galadusiu vadinama tik šiaurinė, siauresnė ežero dalis, turinti tris salas ir augštus, akmeningus ir labai gražius krantus, o toliau į pietus pats ežeras jau vadinasi Dusia. Į ežerą įteka iš vakarų Brastos upelis, o į rytus, į Alno ežerą, išteka kitas upelis — Dusnyčia.

Kai pasibaigė lietuvių - lenkų 1920 m. karas dėl Vilniaus krašto, į pietus nuo ežero esanti teritorija — Seinų apskritis, pasiliko lenkų okupacijoje, o skersai ežerą ėjo demarkacijos linija, skirianti laisvąją Lietuvą nuo lenkų okupuotosios jos dalies. Prasi-dėjus II Pasauliniam karui 1939 m., kai hitlerinė Vokietija užpuolė Lenkiją iš vakarų, o jos sąjungininkė Sovietų Sąjunga įžengė iš rytų ir nugalėtą Lenkiją pasidalino tarp savęs, Vokietija iš savo pasiimtos dalies įsteigė jų kontrolėje esančią Generalgouvernement — Generalinę guberniją (atseit Lenkiją, kurios, tačiau vardo pavadinime nepalikto), o Seinų - Suvalkų kraštą, sudarantį lyg ir trikampį, daugumoje gyvenamą lietuvių, pavadino Sudau ir tą Sudau trikampį įjungė į Reichą, administraciniais sumetimais priskirdama jį prie Rytprūsių. Tokiu būdu, Lietuva šioje vietoje, vieton buvusios sienos su Lenkija, gavo naują kaimyną — Vokietiją, kur už Galadusio ežero jau tiesėsi naujas kraštas Sudau (Sūduva, taip vokiečiai suvokietintai jį pavadino).

Kai 1940 m. Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą ir užėmė jos teritoriją, dabar Sov. Sąjungos pasienio kariuomenė — žaliakepuriai, atleidusi Lietuvos pasienio policiją, saugojusią šią sieną nuo lenkų, vėliau nuo vokiečių, pati užėmė pasienį ir atsidūrė prieš vokiečius tame naujai sudarytame Sudau krašte.

Sovietų kariuomenė, užėmusi pasienį, tuoj įvedė čia savo tvarką, kaip tai buvo praktikuojama jos pačios teritorijoje, prieinačioje kaimynus. Taip ji padarė Lietuvoje prie sienos su Klaipėdos kraštu kaip ir toliau į pietus, prie sienos su Vokietija. Gyventojai nuo pasienio zonos buvo iškelti kitur, pats pasienis buvo išvalytas nuo miškų ir krūmų, netgi išartas ir išakėtas, kad niekas negalėtų pereiti nepalikęs pėdsakų. Daugelyje vietų buvo ištiestos spygliuotų vielų užtvartos, pridėliota minų ir įrengta kitokių kliūčių. Pati kariuomenė bu-

vo paskirstyta punktais, su pareiga saugoti sieną. Caro laikais tokie pasienio punktai Lietuvoje buvo vadina-mi kordonais ir senesni žmonės, pasienio gyventojai, dar atsimenta tokius punktus buvus ir jums dažnai parodys vietas, kur toki kordonai stovėjo — tai pastatų likučiai, pamatai, išvesti keliukai ir praminti takai pačiu pasieniu, kuriais vaikščiodavo rusų patruliai. Kai kur dar tebestypsojo į žemę sulindę metaliniai stulpeliai su carinės Rusijos ereliu. Kai carinės Rusijos pasienio sargybiniai daugiausia gaudė kontrabandininkus, keliaujančius į Vokietiją ir atgal, o senesniais laikais ir lietuvių knygnešius, nešiusius knygas į Lietuvą iš Prūsų, o vėlesniais laikais ir emigrantus, slaptai bėgusius per sieną į Vokietiją ir toliau į Ameriką, tai sovietiniai patruliai, pirmoj eilėj, stengėsi pagauti visokius, jų vadinamus, "sabotažnikus, šnipus ir desantininkus" ir panašius nelegalius perėjėjus.

Sovietinė lietuvių spauda caro laikais buvusiems kordonams (nuo prancūziško žodžio — le cordon — apsaugos grandinė) dabar sugalvojo naują pavadinimą — "užkarda". Tų užkardų buvo visame sovietiniame pasienyje, taigi ir Galadusio ežero pakrantėmis. Neseniai, praeitų metų pabaigoje, kažkoks Aloyzas Sušinskas, įdėjo Lenkijos lietuvių laikraštyje "Aušra" straipsnelį, pavadintą "Pasakojimas apie didvyrius" (įsivaizduokite, kokių didvyrių dabartinius laikais atrandama!). To straipsnelio autoriui Sušinskiui nekuris "didvyris" ruselis, buvęs viršila F. N. Novokšovas, kaip tik su savo pasieniečiais stovėjęs prie Galadusio ežero Beviršių "pasienio užkardoje", papasakojo savo nuotykius, kaip jis ten atsirado ir kaip viskas dėjosai karui su vokiečiais prasidėjus.

"Didvyris" Novokšovas (ar kad ir Sušinskas) savo pasakojimą pradeda tikrai poetiškai: "Ten, kur nuo veidrodinio Galadusio ežero pakyla augštyn kalvotas ir akmenuotas krantas, 1940 m. buvo Beviršių pasienio užkarda" (tarsi tokių "užkardų" šiuo metu ten nebūtų: juk ir dabar siena su Lenkija taip pat uoliai saugoma, kaip ir anais istoriniais 1940 metais! Žinoma, ten dabar nebėra Novokšovo, bet sieną saugo kiti, į jį panašūs "didvyriai"... A.B.).

Po to, Novokšovas savo pasakojimą suriša su pačia arčiausia dabartimi: "1965 m. pavasarį Lazdijų karinį komisariatą (reiškia, okupuotoje

Lietuvoje ir tokiuose mažuose miesteliuose, kaip Lazdijai, yra kariniai komisariatai) pasiekė laiškas: "1941 metais koviausi Beviršių pasienio įgulos sudėtyje. Prašau pranešti apie draugų likimą. F. N. Novokšovas". Į Smelos miestą (aišku ten, kur šiuo metu Novokšovas gyvena, bet kur ta Smela yra—autorius nepasako. A.B.) sekė trumpas atsakymas: "Apie užkardos gynėjų likimą nieko nežinome." F. N. Novokšovas pasiuntė užklausimą kaimynystėje buvusiai Kubovo vardo užkardai (kokiamie lietuviškame kaime ji ten stovi? A.B.). Kapitonas V. S. Jezdokovas atsakė: "Apie jus sužinojome pirmą kartą... Atvykite į pasienio dienos iškilmes" (matyt, kad ir tokių "dienų" okupantai sukelia. A.B.).

Ir taip po 24 metų, buvęs Beviršių užkardos viršila Novokšovas atvyko į pirmąją susirėmimo su "fašistais" vietą.

— Štai ką jis papasakojo:

"1940 m. pabaigoje iš Brest-Litovsko (t.y. Lietuvos Brastos) mane atkėlė į Beviršių užkardą. Greit susigyvenau su pasienio įgula ir jos vadu leitenantu Sorokinu. Kartą, gegužės pabaigoj, man einant pasienio riba su dviem pasieniečiais, iš anapus Burbiškių kaimo pusės, išgirdau lenkų patriotą šaukiant:

— Raudonarmiečiai! Vokiečiai traukia dideles jėgas!

Apie tai praesčiau užkardos vadui. Ivanas Aleksiejevičius tada pasakė: — Tur būt, provokacija...

Prieš tai pasienio dalinių komendantas kapitonas Jurčenko mus buvo įspėjęs:

— Jokių provokacijų... Būkite atsargūs ir budrūs!

Birželio 21 dienos pavakare, pasienio įgula su užkardos vado pavaduotoju leitenantu Riabinščikovu, nuėjo į ežerą maudytis. Anapus Galadusio, fašistų okupuotoje Lenkijoje, buvo nepaprastai tylu.

Apie ketvirtą valandą ryto, nuo vakarinio Galadusio ežero kranto, pasigirdo ūžimas.

Tai buvo tankai. Beveik tuo pat metu, dešimiau Beviršių prasidėjo stiprus šaudymas. Plentu pralėkė žaliai-pilkšvi motociklininkai. Ten, kur buvo išsidėstę leitenanto Platono Michailovičiaus Kubovo užkardos gynėjai, tratėjo kulksvaidžiai. Praėjo dvi valandos, o vokiečiai mūsų nepuolė. Pagaliau buvo gautas įsakymas atsitraukti. Man buvo pavesta išgabenti šoviniai.

Labai dramatiškai po to susiklostė viršilos likimas. Su besitraukiančiais Raudonosios armijos daliniais jis pasiekė Smolenską. Dvejus metus kovėsi Baltijos vardo partizanų dalinyje.

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

50 METŲ SAVOS VASTYBĖS ATKŪRIMO SUKAKTIES PROGA

Prieš penkiasdešimt metų didysis prisikėlimo dainius Maironis kvietė:

*Į darbą, broliai, vyrs į vyrą, šarvuoti mokslu
įstabiu; paimsim arklą, knygą, lyrą ir eisim Lie-
tuvos keliu...*

Ir klausėm, ir ėjom, ir dirbom. Ir sužydo mūsų žemė, kaip pavasario pumpuras prasiskleidė. Ir buvo toje žemėje gera visiems gyventi. Bet, deja, neilgai. Apsiniaukė pasaulio dangus, pakilo audros — gaisrai ir kraujo upeliai nusiaubė gimtąją žemę, ir priešų tironiškas kumštis. Kur jėga ir kumštis užviešpatauja, ten jau nebėra vietos teisybei ir laisvei.

Ėjo mūsų broliai į miškus, ten prieglaudos jieškoti, iš ten skriaudžiamųjų žmonių ginti. Tikėjosi išlaikysią, tikėjosi pagelbos sulauksią, tikėjosi tuo būdu į pasaulio sąžinę prabilisą... Bet laumės lėmė nesėkmę, piktosios dvasios užmigdė pasaulio galingųjų sąžines — jie nenorėjo girdėti nekaltųjų ašarų ir drąsulių pagalbos šauksmo. Ir taip krito tie drąsuoliai, kaip Stelmužės ažuolai drūtieji...

Natūralu, kad mes šią sukaktį sutinkame ne su džiugia gaida sieloje, bet su sopuliu širdyje, su karčia ironija ir likiminiu nusivylimu. Švenčiame ją tolimose svetimose šalyse, o ne laisvoje savo prabočių žemėje, kur dabar nė laisvasis

paukštelis neranda ramios vietelės linksmi pačiulbėti.

Kaip tam Biblijos sapne, mes tuos 50-tį metų galime suskirstyti lygiai į dvi dalis — 25 riebus, laisvės metai, kada mūsų šalis klestėjo, augo ir kūrė vis didesnį gerbūvį; ir kiti 25 — liesi — priešų okupacijos ir persekiojimų nelaisvės metai, kada “anei žodžio, anei rašto mums turėt neduoda”. Kas iš to, kad ir rašoma gimtąja kalba, bet priešų žodžiai — visur grūdama komunistinė propaganda, ateistinės idėjos, darkoma mūsų praeitis ir istorija. Mums, gyvenantiems svetimose žemėse, tie metai yra irgi liesi metai. Savo tautiečius mes irgi galime sugrupuoti į dvi grupes, pagal jų lietuviškųjų idealų puoselėjimą. Vieni jų nuolat nerimsta, kuria, jieško kelių, pro kuriuos galima būtų prasiveržti su laisvės kovų idėjomis, aiškinti mūsų tautos skriaudas, beldžiantis į galingųjų duris. Tai mūsų visų rūšių veikėjai, darbininkai ir kūrėjai. Jie daro ką gali, ką gyvenimas ir įvykiai diktuoja. Prie šios grupės priklauso ir mūsų šeimų tėvai, kurie nepailstamai vežioja vaikus į lietuviškas mokyklas ar į jaunimo organizacijų sueigas, pasišventę mokytojai, jauni mo vadovai, įvairių sričių menininkai.

Antroji grupė mūsų žmonių, tai tautiniai neveiksmingieji lietuviai. Nors jie ir nevisi neigia

1944 m. vasarą buvo sunkiai sužeistas prie Daugpilio. Ir tik šiais metais, gegužės 23 dieną, atvykęs pažymėti pasieniečio dieną, sužinojo, jog buvęs Beviršių užkardos vadas, Ivanas Aleksiejevičius Sorokinas, taip pat yra gyvas. Abudu ginklo draugai susitiko Novgorodo srityje, Ivano Aleksiejevičiaus Sorokino, gimtinėje.”

Gale Aloyzas Sušinskas jau nuo savęs pridėda didelį P.S.: Tai toli gra-

žu nepilnas vaizdas. Įdomu štai kas. Kas gi buvo tas drąsusis lenkų patriotas, pranešęs pasieniečiams apie karo grėsmę? Gal būt jis gyvas ir šiandieną, o gal kas nors daugiau žino apie tą įvykį? — Mūsų nuomone, Aloyzas Sušinskas be reikalo rūpinasi: sovietai apie karo grėsmę iš vokiečių per savo žvalgybą daug geriau žinojo, negu kokio nors žmogelio per sieną šūkalojimai. Daug geriau jis

padarytų, jei savo tą “didvyri” viršilą Novokšovą paklausintų, ar tada, kai jis saugojo Lietuvos pasienį, mūsų gyventojai taip pat galėjo prieiti prie pailsio zonos ir į vokiečių pusę ką nors panašaus šūktelėti? Be to, iš šio pasakojimo visiškai nematyti, kuo ir kaip čia pasireiškė leitenanto Sorokino ir viršilos Novokšovo bei kitų ruselių “didvyriškumas”...

A. Beržinis

lietuviškumą, bet jų visas dėmesys nukreiptas į kuo didesnio asmeninio gerbūvio susikūrimą. Kai kuriuose kraštuose jiems tai lengvai duodasi ir jie dvasiniai užmiega savanaudiškume. Lietuviškas pas juos tik tiek, kiek jos neįmanoma atskratyti, o jų vaikai ne tik jau nebekalba lietuviškai bet laiko save jau "tikrais amerikonais", arba patys nebežino kuo. Toki — ir senieji ir jaunimas — bevilčiai lietuvių tautai ir gali būti nurašomi. Toki jau niekad nebegrįžtų ir į laisvą Lietuvą. Ir taip čia nubyrame svečiose šalyse, lietuviškos gretos vis mažėja.

Mus, šaulius, nėra abejonės, reikėtų skirti prie pirmosios tų išievių grupės. Nors dabar — tremtyje mūsų veiklos gairės, toli gražu nerodo to patriotiško užmojus, koks turėtų būti ir koks

buvo tėvynėje, kur buvo aiški veikimo dirba ir tikslai. Tačiau ir dabar šauliai visų tebelaikomi labiausiai tautiniai gyva organizacija, kiekviena prog pasiryžusia rikiuotis ten, kur šaukiasi tautos gyvybiniai reikalai. Tat, šauliai pirmieji parems ir tos didžiosios sukakties minėjimus, kuriais norima atkreipti svetimųjų dėmesį į jos reikšmę mūsų tautai ir buvusiai valstybei. Šauliai ne tik patys juose dalyvaus, bet visur visus į juos trauks, kviesdami ir aiškindami tos sukakties reikšmę. Tačiau neturėtų būti apsiribojama vien tik bendrais minėjimais. Tokius minėjimus dar ir atskirai turėtų ruošti kiekviena kuopa, o taip pat ir savo šeimosose tos šventės iškilmingumas turėtų būti kuo ryškiausiai pabrėžiamas. Čia ypač neturėtų užsimiršti nė viena šaulė motina.

Antanas Vaičiulaitis

ODE ŽUVUSIEMS PARTIZANAMS

*Palaiminti, kurie kaip šventgirių klevai sugriuvo
Ir, rankomis apglėbę savo žemę,
Jai kvėpė paskutinį savo žadą:
Kaip kūdikiai prie motinos krūties prigludę,
Išliejo savo brangų kraują.
Kaip krūmai šaknimis, kiekviena gysla
Jie gėrė juodą savo žemės garą.
Mirties ekstazėje
Jaunatviškais veidais, kaip mylimieji, —
Stelmužės ažuolai drūti, vaikeliai, —
Jie paskutinį kartą lietė girių žolę.
Palaiminti, kurie šventoj kovoj ištvėrę,
Po Tavo kojų krito:
Surink jų kūnus, Tėve, kaip gailiausių rasą,
Iškelk jų sielas dangiškon šviesybėn,
Priglausk prie savo mylinčios krūtinės!*

IŠ MŪSŲ PASTOGĖS

Registruokime žuvusias-mirusias šaules

Naujoji centro valdyba savo trijų metų veiklos plane įtraukė rinkimą žinių apie žuvusias, nukankintus bei mirusias šaules-es. Toji registracija jau buvo pradėta vesti pereitos valdybos veikimo metu Tremties Trimitė. Ji tęstina ir toliau. Šaulė Tremtyje spausdins žinias apie žuvusias bei mirusias šaules. Pageidautina platesnių žinių, pavardžių, nuotraukų bei mirusiųjų biografijų. Visos šaulės kviečiamos šią medžiagą rinkti ir siųsti redaktorei. Surinkime vienon vieton kas ką žinome, kol dar galime prisiminti. Tai brangi mūsų istorinė medžiaga, gaila būtų, kad ji be pėd-

sakų pranyktų. Tuo pagerbtume savo didvyres, mūsų žuvusias seses šaules.

Uniformų klausimu

Šaulių uniformų bei ženklų nustatymo komisija buvo priėjusi išvados, jog šaulėms tremtyje nereikalingos kitos uniformos, kaip tik taut. drabužis. Buvo motyvuojama tuo, jog šaulės neturėdamos atskirų vienetų ir prie esamų sąlygų neturėtų kada uniformą dėvėti. Dalyvaujant gi viešuose pasirodymuose nėra nieko gražiau už taut. drabužį. Tačiau prieš pat suvažiavimą buvo gautas iš mūsų garbės narės sesės S. Mantautienės pasiūlymas priimti šaulėms uniformą — mėlynas kostiumėlis su balta bliuzele. Taigi uniformos moterims klausimas dar paliko atviras. Prašome atskirų

kuopų sesių pareikšti tuo reikalu savo pageidavimus bei pasiūlymus, kol dar klausimas galutinai neišrištas.

Trūksta žinių

Šio skyriaus redaktorė laukia daugiau žinių, korespondencijų, pranešimų, bei atskirų šaulėms įdomiais klausimais straipsnelių, bei laiškų, iš atskirų vietovių šaulių veiklos, ypačingai kas liečia šaules bei jų darbus ir gyvenimą. Turint daugiau žinių iš įvairių vietų šaulių kuopų ir mūsų skyrelis pasidarytų įvairesnis ir visiems įdomus. Atsiminkime, jog visas mūsų veikimas ir atlikti darbai, jei niekur vienoje vietoje neatžymėti, laikui bėgant pateks užmarštin. Mūsų skyriuose turėtų atsispindėti visa mūsų veikla, kurią ir ateinančios kartos

galėtų surasti, pasididžiuoti, o gal kartais ir ko pasimokyti, sužinoti. Būtų idealu, jei kiekviena kuopa turėtų savo korespondentę, turinčią nuolatinį ryšį su redaktore. Tai, taip pat, žymiai palengvintų redagavimo darbą.

SKAUTĖS PASVEIKINO MŪSŲ KARIUS

Čikagos vyr. skaučių "Gabijs" draugovės "Žemynos" būrelio skautės: skl. Violeta Smieliauskaitė, skl. Rūta Gierštikaitė, pskl. Vilija Dailidkaitė, pskl. Saulėna Dailidkaitė, pskl. Birutė Gudaitė ir pskl. Živilė Karaliūnaitė atsilankė pas Nepriklausomybės kovų dalyvius Miką ir Antaną Rėklaičius ir jubilėjinį metų Vasario 16 d. proga, pasveikino juos ir visus lietuvius karius, kovojusius Laisvės kovas, kurių dėka buvo įgyvendintas Vasario 16 D. Aktas, — Lietuva tapo laisva, atsikūrė nepriklausoma Lietuvos valstybė.

Savo sveikinimus skautės turėjo susirašiusios patriotinio turinio, kitus

net eilėraščių forma. Vieną po kito jos pačios sveikinimus perskaitė ir įteikė pasveikintiems. Štai, vienas iš sveikinimų, kurį perskaitė pskl. Živilė Karaliūnaitė: "Mes Žemynos būrelio vyr. skautės, pasinaudojame Vasario 16 D. minėjimo proga, Jums padėkoti už Jūsų ir daug kitų kareivių ir partizanų pasiaukojimą Lietuvos nepriklausomybės metu. Mes norime Jus įtikinti, kad Jūsų darbas buvo neveltui. Mes lietuvaitės, gimusios svetimame krašte, turime tiek pat tos įdegtos meilės mūsų tėvynei Lietuvai, kaip ir mūsų tėveliai ir protėviai. Jūsų darbas Lietuvai užbaigtas. Mūsų tik pradėtas. Mes seksime tą kelią, kurį Jūs mums nušvietėte su daug darbo ir vilties. Mes giliai tikime, kad laisvės aušra atneš laisvę tėvynei Lietuvai!"

Štai sveikinimas eilėraščių:

*"Jei pašauks Tėvų šalelė,
Jei pavojų kils naujų, —
Jūs garbės ir žygio kelią
Mes paliesime krauju;*

*Kelią tą, kurį praskynė
Juozapavičius, Lukšys...
Savanoriai, mūs narsieji
Ir... Nežinomas Karys!*

L. Sakalinis"

Aplankytieji viešnioms papasakojo apie Nepriklausomybės kovų sąlygas, nuotaikas, svarbesnes kautynes, bei pirmąsias tų kovų aukas. Joms buvo parodyta anų laikų mūsų karių nuotraukos. Atsakinėta ir į viešnių paklausimus. Pasveikinti išreiškė visų Nepriklausomybės kovotojų vardu nuoširdžią padėką už atsilankymą ir išpūdingus sveikinimus. Joms palinkėjo išaugti stiprios lietuviškos dvasios kovotojoms dėl tėvynės Lietuvos laisvės. Pavaišino sunka ir saldainiais.

Karių pasveikinimas buvo sumanytas "Gabijs" D-vės vadovės vyr. sk. p. Namikienės. Tai džiuginantis mūsų skaučių auklėjimo pavyzdys, — jubilėjiniais metais nepamiršti tų, kurie dalyvavo Nepriklausomybės kovose. Skautės šiuo savo žygiu mus karius labai pradžiugino ir moraliai sustiprino. (ars)

Lietuvių Jūrų skautijos Bostono Nemuno tuntas sausio 13 d. Tautinės Sąjungos namuose iškilmingai atžymėjo 45 metų Klaipėdos atvadavimo sukaktį. Nuotraukoje — Bostono Nemuno tuntas su garbės svečiais ir tėvų komitetu. Iš k. į d. sėdi: A. Andriulionis, L. Lendraitis, S. Gruzdienė, Ed. Bajerčius, Br. Utenis, tuntininkas v.v. Br. Kovas, tunto kap. kun. A. Janiūnas, J. Kapočius, j. ps. P. Jančiauskas, Alf. Jackūnas ir j.s. M. Mamonaitis.

Povilo Pliksno nuotr.

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

— Ltn. Mykolas G. Gureckas iš Waterburio, praėjusių metų gruodžio mėn. 17 d. lėktuvo avarijoje, Kalifornijoje, buvo sunkiai sužeistas ir dar vis gulė ligoninėje, nes nevaldo abiejų kojų. Ltn. Gureckas skraidė didžiuliais B-52 bombonešiais ir už gerą tarnybą gavo Silver Wings atžymėjimą.

— Kpt. Faustinas švenčionis, išbuvęs dvejus metus 25 pėst. pulke, Chubut provincijoje, dabar perkeltas į karą mokyklą Palomar, Buenos Aires.

— Ltn. inž. Jurgis Paulikas, buvęs karininkas, žuvo automobilio nelaimėje, gruodžio 22 d. Čikagoje.

— Kazimieras Pučinskas, buvęs 2 pėst. pulko karys, mirė 1967 m. lapkričio 12, Leicesterijoje, Anglijoje. Jis ten buvo ilgą laiką DBLS skyriaus pirmininku.

— Ltn. Raimundas Petniūnas dabar atlieka karinę prievolę Fort Benign, Ga.

— Justinas Tarvydas, 42 m. amžiaus, gyv. Čikagoje, buvo rastas miręs prie savo mašinos. Jis buvo II Pas. karo veteranas.

— Marinas Petras Janavičius Vietnamo karo frontuose buvo sužeistas ir pateko į Great Lakes Naval ligoninę. Po operacijos pasveiko ir sausio 13 d. Čikagoje sukūrė šeimos židinį.

— Stasys Laukaitis, Lietuvos savanoris, mirė Čikagoje, sulaukęs 65 m.

— Gediminas Senuta, jau metai tarnauja JAV kariuomenėje ir po atostogų, kurias praleido Brocktone pas tėvus, išvyko į P. Vietnamą.

— K. Triukas, bekovojęs P. Vietname, džiaugiasi gavęs daug laiškų ir siuntinėlių iš Amerikos lietuvių. Jis buvo patiekęs savo adresą spaudai.

— Kpt. Domas Žvirblis mirė sausio 14 d. Brooklyne. Lietuvoje jis buvo įsigijęs prekybos laivo kapitono specialybę, o II Pasauliniame kare dalyvavo viename laive, kuris pristatinėdavo pagalbą JAV kariams į Europą per Atlantą.

— Pranas Zelvis, kilęs iš Čikagos, baigia karą tarnybą V. Vokietijoje. Rugs. mėn. išeis į atsargą.

— Serž. Kęstutis Brokas, kilęs iš Detroito, laimingai grįžo į savo namus iš P. Vietnamo karo lauko. Apdovanojamas 8 medaliais už drąsą, budrumą ir gerą elgesį.

— Marinas vyr. serž. Vincas Grybas buvo išvykęs kovoti savanoriu į P. Vietnamą ir ten pasižymėjo. Prez. Johnsonas apdovanojo jį žvaigžde ir medaliu. Dabar jis gyvena Virginijoje.

— Viktoras Giedraitis, kilęs iš Čikagos, jau 10 mėnesių kaip tarnauja JAV kariuomenėje. Vasario pradžioje jis išvyko į V. Vokietiją.

— Marinas Remigijus Bičiūnas ir Tadas Edelis iš Čikagos, atlieka tarnybą kariuomenėje. R. Bičiūnas šiuo metu yra laivyno ligoninėje, San Diego, Calif.

— Laivyno ltn. Rimantas Dumbrys tarnauja specialiame dalinyje, Viduržemio jūroje.

— Inžinierius V. Karvelis, baigęs aeronautikos mokslą Urbanos universitete, išvyko į laivyno aviacijos karininkų mokyklą, Pensacola, Fla.

— Adomas Zabukas, buvęs Lietuvos savanoris, mirė Čikagoje, sulaukęs 65 metų.

— Sav. Adolfas Juotka, kuris dalyvavo garsiajame mūšyje ties Radviliškiu ir Zarasų fronte, dabar yra Jaunimo Centro sargas Čikagoje.

— Jokūbas Yčas mirė gruodžio 17 d. Čikagoje. Jis buvo baigęs Karo Mokyklos Lietuvoj VI laidą ir Alytaus Miškų Mokyklą.

— Antanas Bičkauskas atsiskyrė su šiuo pasauliu Leamingtone, Anglijoje. Lietuvoje jis tarnavo 4 pėst. L. K. Mindaugo pulke.

— Ltn. Ed. Paulauskas, iš Čikagos, neseniai grįžo atsižymėjęs iš P. Vietnamo. Praleidęs savo atostogas, išvyko toliau tęsti tarnybos Vokietijoje.

LIETUVIAI AMERIKOS KARIUOMENĖJE

Kadangi JAV-bėse gyvena 1,500,000 lietuvių kilmės žmonių, mūsų užtiksi visose srityse. Randasi lietuvių, čiagimių ir ateivių, kurie pasirenka karjerą JAV kariuomenėje. Kaikada spaudoje minimi ir lietuviai karininkai.

Tikslesnis šaltinis yra Egzektyvinis nominacijos aktas, kuris pristatomas JAV Kongresui tvirtinti. Tame sąrašė mirgėte mirga lietuviams pavardės. KARIO skaitytojams čia pateikiamas toks sąrašas.

Šie, 1968 m. sausio 18 d. Egzektyvinės nominacijos aktu laipsnių pakėlimai buvo patvirtinti JAV Senato:

Kariuomenėje — į pulkininkus leitenantus: John J. Balitis Nr. 060414, Tom Kanelis Nr. 058940, William Yonushonis (Jonušonis) Nr. 082129; į pulkininkus leitenantus (Medikų korpe): Joseph A. Gelinis Nr. 071190.

(nukelta į 61 psl.)

Ltn. Povilas P. Nakrošius iš Worcester, Mass., 1967 m. gruodžio 30 d., vedė Mildą M. Tumaitę iš Norwood, Mass.

Jų moterystės ryšį lietuvių šv. Jurgio parapijos bažnyčioje palaimino kun. A. Janušonis. Vestuvinės vaišės, dalyvaujant daug svečių, o ypač jaunimo, įvyko lietuvių svetainėje. Jaunoji yra baigusi Norwood High School ir Dean J. kolegiją Franklyne, o jaunasis — Bostono Universiteto aeronautikos inžineriją ir šiuo metu yra karinėje tarnyboje lakūnų-pilotų mokykloje, Moody AFB. Jaunavedžiai ilgesniam laikui apsigyveno Georgijos valstybėje, netoli Floridos.

— Belgas chemikas Jules Van Langenhovenas, 1951 m. pradėjo bandymus su sprogstamom greito degimo medžiagom, tikslu sumažinti šovinių svorį, užtaisą padaryt ekonomiškesnį, nemažinant jo veiksmingumo. 1961 metais jam pavyko pagaminti nitrocelulioido produktą, kuris užsidega nuo karšto oro srovės. Buvo pagamintas šautuvas, kuris nebuvo reikalingas tūtelės išmesti iš vamzdžio kulka. Pirmiems bandymams buvo naudotas mažas kalibras (amerikoniškas .22) su kulka pradžios greičiu 1500 pėdų per sekundę. Po 5 metų intensyvaus bandymo vienoje Arkansaso valstybės dirbtuvėje inžinieriams pavyko patobulinti Van Langenhoveno šautuvą. Kulka turėjo cilindą, kuriame tilpo varomoji medžiaga, panašiai kaip raketa. Suspausto oro karšta srovė (apie 2000°F) uždega varomąją medžiagą ir maža raketa stumiami vamzdžiu lauk (žiūr. brėžinį) nepalikant nesudegusios medžiagos ant vamzdžio sienų. Bandymui buvo iššauta 50,000 mažų raketų be jokio, vamzdžio ir kitų dalių, valymo.

Yra duomenų šiuo principu pagaminti greitai šaudančius automatinis ginklus. Būtų didelis įnašas lėktuvų ginklavime — sumažintų nešamųjų šaudmenų svorį. To sąskaiton būtų galima padidinti nešamųjų šaudmenų išteklius; pašalintų greičio apkro-

vimo įtaką išmetant iššautą tūtelę, dėl ko labai dažnai kulkosvaidžius ištinka kliūtys (pav., lėktuvui smingant, ar darant posūkį didesniu greičiu gravitacinė jėga padidėja tiek, kad pakeičia tūtelės išmetimo kryptį. Ji įstringa tarp judomųjų kulkosvaidžio dalių).

Sutrumpintai šis šautuvas vadinamas V-L pagal išradėjo Van Langenhoveno vardo pirmąsias raides.

— Labai maža moderna amžiaus laikotarpio karo vadų turėjo tokias sunkias sąlygas kaip dabartinis jungtinių jėgų vadas Vietname. Šiame karo veiksmų plote, pradedant eiliniu ir baigiant keturių žvaigždžių generolu W. C. Westmorelandu, kiekvienas turi parodyt drąsos, sumanumo, pasiaukojimo, kantrybės, išvermės fizinės ir dvasinės. Vietnomo kautynių dalyviai, amerikiečiai kariai, turi išlaikyti augstą moralę nežiūrint kad toli, gimtajam krašte yra deginamos valstybinės vėliavos, karinė tarnybon šaukimo raštai, miestuose namai — kartais jų tėvų, brolių ar giminių. Karo vedimui tiekimas medžiagų, tokiam atstume nuo bazių, istorijoje dar neprilygstantis (nebent Džingischano — kuris gali prilygti myliomis nuo savos žemės, tačiau, jo kariuomenė aprūpinimu naudojosi iš vietos išteklių).

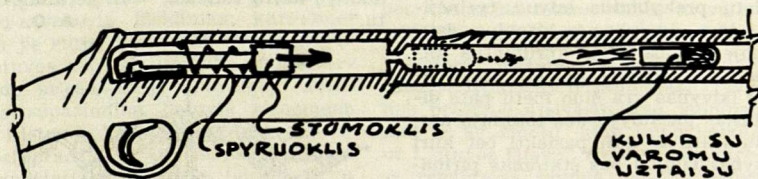
Vyriausio jėgų vado gen. W. C.

Westmorelando vadovavimas operacijoms yra ypatingai sunkus, nes apribotas civilių viršininkų, nusistačiusių apriboto karo taisyklės, kurios padėtų Vietname privedė prie absurdo. Išvystyti karo veiksmus iki karo laimėjimo yra uždrausta (Ordonance, June, 1967). Tūkstančiai tonų ginklų ir karinės medžiagos plaukia laivais netrukdomai į priešo uostus, kuriuos amerikiečiai lengvai galėtų užminuoti, arba užblokuoti. Pažymėtina, kad karinių medžiagų tiekimas komunistams vykdomas kai kurių valstybių, kurios gauna iš amerikiečių medžiaginę paramą ir laikomos amerikiečiams draugiškos. Amerikiečių bombonešiai senai galėjo sudaužyti komunistų komunikacijos, tiekimo ir krašto gyvybinius centrus, o be jų karo vedimas pasidarytų neįmanomas. Marinių, pėstininkų, artilerijos ir kitų ginklų rūšių veiksmas, jei neriboti apriboto karo taisyklių, būtų prieš daugelį mėnesių išvalę džungles nuo Vietkongo infiltracijos. Gen. Westmorelandas visa tai labai gerai žino savo asmeniškų patyrimu, ir vis dėlto, kaip pridera kariui, vykdo jam padiktuotą karo veiksmų eigą, sudarytą politikų, diplomatų ir kitų civilių pareigūnų. Jei kada nors, arba iš viso, būtų Vietnamo karas laimėtas, tai tik ten buvusiu, esančiu ir būsimu karių augštos intelektualinės drausmės dėka.

— Padidėjus rankinių ir lengvų automatinų ginklų greitošaudai, jų tarnyba dažnai suseraga nuo parako dujų. Tas labai ryškiai atsiliepa helikopteriu tarnybai Vietname, kur helikopteriai yra sunkiai ginkluoti automatiniais ginklais ir raketomis. Daromi stebėjimai tankuose, bei žemės įvirtinimų automatinų ginklų lizduose, siekiant surasti kiek žalingos įtakos kovotojui gali padaryti parako ir raketų dujos. Amerikiečių karinės laboratorijos skiria daug dėmesio surasti priemones pašalinti kenksmingą parako dujų įtaką kovotojams.

— Amerikiečių įgulos esančios draugiškuose kraštuose, vietos gyventojams rengia įvairius kursus, kad paruoštų įvairių sričių darbo specialistus, kurie galėtų dirbti savo gyvenvietėje kaip amatininkai (įvairių šakų mechanikai, elektrotechnikai, statybos, žemės ūkio darbininkai, pirmosios pagalbos tiekėjai, priešgaisrinės apsaugos ir t.t.).

— Vietname kovojantiems amerikiečiams, jų pačių ginklas, paskutinio modelio M-16 pėstininkų automatinis šautuvas, pasidarė pavojingas. Artimose kautynėse, kai labai svarbu ugnies intensyvumas, šautuvas dažnai sustoja veikęs ir kovotojas bešalindamas kliūtį būna nukautas. Dau-

1. PASPAUDUS NULEIDĖTA SPIRUOKLIO STUMIAMAS LAISVAS STUMOKLIS SMARKIAI SUSPAU-
DĖIA ORĄ.
2. ORAS NUOSUSPAU-
DIMO ĮKAISTA
(APIE 2000°F) IR
UŽDEGA KULKOS
GALE UŽTAISĄ.
3. UŽTAISAS DEG-
DAMAŠ CYLINDRE
VARO KULKĄ IŠ
VAMZDŽIO DIDE-
LE ENERGIJA.
4. DUJŲ VEIKIAMAS STUMOKLIS GRĄŽINAMAS Į PIRMYKĖTĘ
PADĖTĮ, SEKANČIAM ŠŪVIUI.

gelis yra pareiškę norą, kad grąžintų modelį M-14, kuris nors mažesnės greitošaudos, didesnio kalibro ir sunkesnis, tačiau nedaro kliūčių ir yra jau įgijęs kovotojų tarpe pasitikėjimą. M-16 sveria 7 svarus, 39 colių ilgio, .223 kalibro, 200 šūvių per minutę greitošaudos. Dėl mažo kalibro, kovotojas gali neštis 10 kartų daugiau šaudmenų. Ginklas yra taiklus ir veiksmingas iki 50 pėdų atstumo, tai tikras pėstininko ginklas džunglėse. M-14 sveria 11 svarų, greitošauda 60 šūvių per minutę, kalibras .30, didesnė tolinaša. Artimose kautynėse, tačiau, ne toks geras kaip M-16.

— Sovietai, 1967 m. gruodžio mėn., prieš Kalėdas, Viduržemio jūroje savo laivyną padidino 40%.

Amerikiečių 6-tas laivynas, susidedantis iš 50 laivų (apie 25,000 vyrų), atydziai stebi ir registruoja kiekvieno sovietų laivo judesį, prasliskus pro Bosforo ir Dardanelų sąsiaurius Viduržemio jūron. (Tuo pačiu metu, sovietų karo laivyno jėgos laikomos antroje vietoje po amerikiečių: 400 povandeninių, iš kurių 40 su Poliaris tipo raketom. Sovietai, tačiau, toli atsilikę lėktuvnešiais, bet turi geras raketas laivuose.

Viduržemio jūros srityje amerikiečiai pirmauja trimis lėktuvnešiais (Saratoga, Essex, America — sovietai neturi nei vieno), sunkiomis raketomis ginkluotais kreiseriais (Galveston, Little Rock).

Sovietų karo laivai naudojami egiptiečių uostais. Pradžią šiai draugystei davė Egipto Asvano užtvankos statyba, kuri šiuo metu eina prie užbaigimo sovietų globoje ir jų finansuojama. Kaip žinome, amerikiečiai pradėjo šią statybą, bet Nasseriu pradėjus flirtą su sovietais, valstybės sekretorius John Foster Dulles šį planą nutraukė. Sovietai buvo pasiuntę šiai statybai virš 3000 ekspertų ir pinigų išlaikyti 25,000 egiptiečių darbininkų (statyba kainavo virš 200 egiptiečių gyvybių). Šiuo metu belikę apie 300 rusų, kurie turi galutinai paruošti stotį 1970 metams veikti. Reikia pažymėti, kad siriečiai yra pasiuntę 20 inžinierių praktikai, kurie turės pastatyti užtvanką ant Eufrato upės — sovietai pažadėję visokeriopą paramą. (Pavyzdys — karinio įsitvirtinimo ekonominių priemonių pagalba.)

— Branduolinės energijos bombai sukako 25 metai — visas pasaulis laimingas, kad ši sukaktis atšvęsta. Tyliai.

New York Times karinis analistas Hanson Baldwin rašo, kad Sovietų karinės jėgos yra pertvarkomos. Per-

Amerikiečių oru kilnojamy dalių kariai kaunasi su Vietkongo banditais vartodami M-16 šautuvus.

tvarkymas turės pasaulinės reikšmės išdavas.

Iki dabar Sovietų karinės jėgos buvo skirtos tik savų sienų gynybai ir tik tam jos buvo ruošiamos. Dabar, gi, Maskva pakeitė savo pagrindinę strategiją ir perėjo į "pasaulinės strategijos pasisavinimą." Dabar jos karinių jėgų struktūra ir doktrina tapo "žvelgianti išorėn" ir remiasi "erdvės begalybe ir plačiosiomis jūromis."

Praeityje Sovietų Sąjungos karinė vadovybė nesugebėjo greitai sutelkti žymesnes karines jėgas toliau nuo savų sienų. Tačiau, pastaruoju metu Sovietų karinių jėgų pertvarkymas ir vystymasis rodo, jog Sovietų Sąjunga yra pasiryžusi peršokti strateginę bedugnę. Jau dabar Viduržemio jūroje ji laiko savo laivyną, panašiai kaip ir JAV, kurios ten turi savo 6-ji laivyną. Visuose vandenynuose rasite Sovietų prekybinius laivus, tyrinėjimų laivus, žvejybos ir kitokius, daugumoje paruoštus ir aprūpintus kariniams veiksams. Sovietų povandeninis laivynas yra šiuo metu pats didžiausias pasaulyje. Jos tolimųjų atstumų lėktuvai gali pasiekti bet kurį žemyną. Tuojau bus statomas pirmasis Sovietų lėktuvnešis. "Sovietų jūrinė galia šiandien nėra vien tik pakrančių vandenų ir nėra prižiūta prie sausumos jėgų; ji žvelgia išorėn į visus pasaulio vandenynus ir todėl yra ateities istorijos svarbus faktorius."

Panašiai Sovietų galia plinta ir erdvėje, iš kur ji galės pavartoti je tie-

siai į bet kurį žemės tašką, ar į mėnulį, ar kitas planetas.

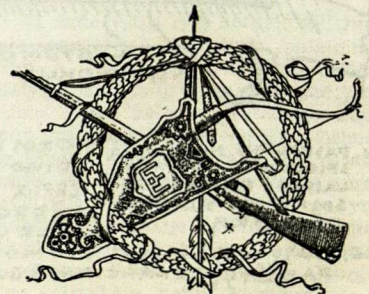
Baldwinas mano, kad JAV stovi prieš karinio vyravimo pasaulyje audringą konkurenciją. N. R.

* * *

Lankydamas Lenkiją De Gaulis įsiutino vak. vokiečius netik pripažindamas Oderio-Neisės politines sienas, bet ir pripažindamas prarastą Rytprūsių teritoriją lenkams kaip "giliai lenkišką". Ar tuo jis nurašė lenkams ir Karaliaučių? A.

* * *

"Kodėl mes nepaskelbiame oficialiai karo Vietnamė?" buvo paklaustas vienas augšto rango amerikietis karininkas. "Todėl", atsakė jis, "kad karo paskelbimas atimtų vadovavimą karui iš State Departamento ir perduotų į karių rankas, — ir jie laimėtų." A. O.

LIETUVIAI... (atkelta iš 58 psl.)

Marinų Korpe — į jaunesnius leitenantus (laikiniai): Michael L. Kudalis; į locmanus (Chief Warrant Officer W-2): Donald B. Walaconis (Valakonis), Wilfred P. Woidyla (Vaidyla).

(1968 m. sausio 26 d.):

Karo aviacijoje — į vyresnius leitenantus: Mathew J. Jaskiewicz (Jaškevičius) FV 3150182; į jaunesnius leitenantus: Kenneth Backus (Bačkys) FC 3152480, William C. Balchunas FV 3161691, William Dubis FV 3175999, Nicholas E. Grynkevičius (Grinkevičius) FV 3171937, Mark Rymza (Rimša) FV 3158776, William C. Savage (Savičius) FV3175892, Leon A. Uzdavinis (Uždavinys) FV 3159535.

Algirdas Budreckis

SPAUDOS APŽVALGA

R. Liormonas

Laikraštyje Draugas (1967 m. lapkričio 24 d., tilpo Juozo Prunskio straipsnis: "Rumunų fronte Lietuvą paskelbė nepriklausoma". Atsiminimus prieš 50 m. pasakoja buvę Rumunijos fronte kariai: J. Tumas, pulkin., Červenės kankinys, Br. Draugelis, buv. apskr. virš-kas ir K. Juknis — buvęs teisėjas.

Toks buvo Rumunijos fronte buv. liet. karių 1917 m. suvažiavimo nutarimas. Savo žinioje turėję ats. karo liginę; minimi kar. kapelionas kun. J. Meškauskas, gyd. Pr. Sližys, gen. Radus-Zenkavičius ir kt.

Savaniai ir žemė — istorinė apžvalga, autorius plk. ltn. Kazys Ališauskas (Draugas, 1968 m. sausio 10, 11, 12).

Šioje įdomioje apžvalgoje autorius pamatuotai atsako į Santaros-šviesos žurnalo V. Kavolio išvedžiojimus, kad savaniai stoję kariuomenėn tam, kad gautų žemės. Tai yra didelis kūrėjų-savanių įžaidimas; kariuomenėn jie stojo, kad gintų tėvų žemę ir Lietuvos nepriklausomybę nuo įsiveržusio priešo. Šioje apžvalgoje autorius supažindina lietuvių visuomenę su Lietuvos kariuomenės organizavimosi pradžia ir tuo skatina plačiau susipažinti su Lietuvos laisvės kovų istorija.

Taip kėlėsi Lietuva (Darbininkas, 1967 m. gruodžio 19 d.)

Viename puslapyje patalpinti 13 vaizdų iš anų kovos laikų: Kauno įgulos priesaika 1919 m., Karo mokyklos įkurtuvės, Karo mokyklos prie-

saika 1919 m., pirmasis karininkas A. Juozapavičius žuvęs dėl Lietuvos nepriklausomybės, karo globas paimtas mūšyje su bermontininkais ir kt.

Vaidžiai seni, bet mums ir dabartyje įdomūs. Tokiais vaidžiais turėtų puoštis ir mūsų KARYS (viršelio 1 pusl.) Darbininko redakcija tuo pareiškė pagarbą Lietuvos kariuomenei, o mes už tai reiškiamo redakcijai didelę padėką.

Įdomių žinių randame ir Kanadoje, Toronte išeinančiame laikraštyje Tėviškės žiburiai; 1967 m. gruodžio 21 d. tilpo ši įdomi žinia: Paskaita apie Lietuvos ir Lenkijos santykius Sidnėjau lenkų klube anglų kalba skaitė plk. V. Šliogeris, savanoris-kūrėjas, buvęs prez. A. Smetonos adjutantas. Diskusijose dalyvavo: buv. Lenkijos ambasadorius Maskvoje A. Paninskis, Želigovskio štabo adjutantas gen. J. Kleebergas, plk. Racieskis ir prof. Graczykas. Lenkai buvo priversti prisipažinti, kad šiuo metu būtų netikslu reikšti pretenzijas į Vilnių, nes lenkiškai kalbančiųjų gyventojų skaičius ten jau yra sumažėjęs. Be to, Vilnius esanti istorinė Lietuvos sostinė. Diskusijose taipgi išryškėjo lenkų noras siekti artimesnio bendravimo su lietuviams bendroje kovoje prieš sovietų agresiją. Paskaitą suorganizavo Lenkijai Pažinti Draugijos vietinis skyrius, vadovaujamas lenkų laikraščio leidėjo ir red. J. Dunino-Karvickio.

Plk. Šliogerio paskaita yra pirmoji tokios rūšies.

Retai kada KARYJE užtiksi kokią žinutę apie mūsų buvusius karius, dabar gyvenančius Australijoje. Todėl labai apsidžiaugiau, kai "Tėviškės Aidų" 1967 m. lapkr. 21 d. 46 numeryje radau pluoštą įdomių žinių apie rengiamą lapkr. 26 d. kariuomenės šventės minėjimą Melbourn, pagal tokią programą: minėjimas pradedamas pamaldomis, dalyvaujant visom organizacijoms su vėliavomis, toliau — paskaita "Su viltimi ateiti", kurios turinys tilpo "T. A." 48 nr. "Ramovėnų Krivulė" skyriuje (tai bus rodos vienintelė tokios rūšies krivulė), minėjimas baigiamas menine dalimi.

Melbourn Ramovės valdybos kvietime neužmirštas ir jaunimas: "tėvelius prašome atsivesti savo jaunimą, kad ir jie žinotų, kaip buvo kovota už Lietuvos laisvę". Šventės išvakarėse rengiamas šaunus metinis balius (taip jis pavadintas) kurio pusė pelno eis naujų grindų įdėjimo Lietuvių Namuose išlaidom padengti, o kita pusė karo invalidams ir jaunimo stovykloms. Žinoma, tai gražūs tikslai, bet gal nereiktų užmiršti ir Nežinomo Kario įnašą Lietuvių Fonde (Čikagoje) papildyti.

Tai šventei vertingame straipsnyje "Lietuvos kariuomenės diena" visai teisingai teigiama: "Mūsų nepriklausomo gyvenimo periodas remiasi dvejomis datomis: Vasario 16-tąja ir Lapkričio 23-čiaja. Tos dvi dienos yra didžiausias mūsų tautinės šventės — Nepriklausomybės Diena ir Kariuomenės Diena". Jos yra viena su kita tampa surištos, nes laisvė ir nepriklausomybė yra neįmanoma be jos gynėjo — kario, o karys — be laisvės". Ten pat laikraštyje randame ir įdomų straipsnį apie Nežinomo Kario kapą Karo muzėjaus sodnely Kaune (straipsnį reiktų perspausdinti KARYJE) ir dail. J. Mackevičiaus piešinio "Vytautas Didysis prie Juodųjų jūrų" nuotrauką.

Kaip matome, Melbourn ramovėnai veiks ir gali būti pavyzdžiu kai kuriems Ramovės skyriams ir dar viena išvada — "T. Aidų" redakcija ir ramovėnai sutartinai ir gražiai pasidarbo kariuomenės įsikūrimą įvertinant ir pagerbiant.

Linkiu tokio pat pasisekimo ir ateityje.

R. Liormonas

"Jei nebūtų buvę lietuvių savanių kariuomenės, gal nebūtų likę nė Lietuvos" — pradėjo Stp. Povilavičius - Vykintas, Vasario 16 gimn. mokytojas, iškilmingą žodį Kōlno apylinkių lietuviams, suėjusiems savos kariuomenės prisiminti.

Nors sunkiai iš nieko tvėrėsi 1918 lietuvių karinės jėgos, bet net savo užuomazgoje pasirodė militariškai įtikinančios. Vadų išstudijuotais, priešui nelauktais smūgiais kirsdomos išgujo iš šviežiai atstatytos valstybės slavų - germanų įsibrovėlius. Tegul anuometiniai lietuvių savanių žygiai savo apimtimi nelygintini šiandieniniams masiniams ir katiliniams mūšiams, bet tuometinis lietuvių narsumas, užsidegimas gelbėti savo kraštą, tėvus, šeimas, valstybės ateitį ne daug rastų pavyzdžių istorijos puslapiuose. — Menkai ginkluoti puolė bolševikus, bormontininkus, lenkus ir, atėmę jų pranašesnius ginklus, mušė priešus tais jų pačiais ginklais. Mušė, nepaisydami savų aukų, mušė kol tėvynė atsikvėpė laisva. Gal Lietuvai nebūtų tekę taip ilgai be sostinės kęsti, jei jos klausimą pradžioje būtų rišę ne vien lietuviai politikai, pasitikę lenkų duotu žodžiu ar imą "už gryną pinigą" prolenkiškų sąjungininkų liepimą, nutraukti Vilniaus kovas. Kas žino?

(Vokietijos L.B. Biuletenis)

NEŽINOMOJO KARIO ĮNAŠAS LIETUVIŲ FONDĖ

Ročesterio ramovėnų suruoštame 1967 m. Kariuomenės atkūrimo minėjime, po pulkios vet. gyd. A. Stankaičio kalbos, buvo renkamos aukos netik karu invalidams sušelpiti, bet ir Nežinomo Kario LF įnašui papildyti. Kad ir neperdaugiausiai susirinkusiųjų buvo, rinkliavą, tačiau, reikia laikyti pasisekusia: salėje ir vėliau iš atskirų asmenų, surinkta 156.80 dol., iš šios sumos karu invalidų draugijai pasiūsta 30 dol.; likusieji 126.80 dol., pridėjus dar 10 dol. skyr. ramovėnų auką, vietoj dovanos plk. Liormanui jo 75 metų sukakties proga, taigi viso 136.80 dol., pasiūsti LF Nežinomo Kario įnašui papildyti. Aukotojams už parodytą prielankumą ir dosnumą (ir mokyklinio amžiaus vaikams) priklauso didelė padėka. R. L.

IŠ BOSTONO RAMOVĖNŲ VEIKLOS

Š.m. vasario 4 d. įvykusiame skyriaus narių visuotiniame susirinkime, kuriame dalyvavo ir kaimyninio Worcesterio ramovėnai Vl. Židžiūnas ir Pov. Babickas, buvo išrinkta nauja skyriaus valdyba bei revizijos komisija ir aptarti Laisvės Kovos Metų reikalai.

Į valdybą išrinkta: Kazys Šimėnas — pirm., dr. Edvardas Jansonas — I vice-pirm. visuomeniniam reikalams, Jonas Vizbaras — II vice-pirm. spaudos ir kultūros reikalams, Antanas Vilėniškis — sekretorius, Pranas Martinkus — išdininkas, Petras Ausiejus ir Antanas Andriulionis — nariai ūkiniam reikalams, Vl. Židžiūnas ir Feliksas Kontautas — nariai kultūriniam reikalams, Jonas Ūselis — vėliavos globėjas.

Revizijos komisija: Juozas Vaičjurgis, Ciprijonas Mališauskas ir Stasys Griežė-Jurgelevičius.

Metų eigoje numatyta surengti trys parengimai. Iš skyriaus kasos paskirta 150 dolerių KARIO žurnalo reikalams; 100 dolerių premija autoriui už geriausią straipsnį patalpintą KARYJE 1968 metų eigoje iš Lietuvos Laisvės kovų; paskirta 25 doleriai Lietuvos Karo invalidų centro valdybai. Beto, LVS "Ramovė" Bostono skyrius susirinkimo nutarimu, šiais Lietuvos Laisvės Kovos metais skyrius įstoja nariu į Lietuvos Fondą vieno šimto dol. įnašu.

Susirinkimo dalyvių, tylos minute buvo pagerbtas, neseniai miręs Londone Lietuvos Nepaprastas pasiuntinys ministeris K. Balutis ir praėjusiais metais mirę skyriaus nariai.

Susirinkimui pirmininkavo J. Vizbaras, sekretoriavo A. Vilėniškis.

J. V. Sūduvas

VETERANŲ VEIKLA

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ"

Clevelando skyriaus valdybos vykdyto aukų rinkimo vajeus metu, Lietuvos Laisvės Kovų invalidams paremti aukoju:

12 dol. — Balbatas Jonas; po 10 dol. — Jokūbaitis Vytautas, šenbergas Voldemaras; 7 dol. — Karpus K. S.; po 5 dol. — Dr. Aželis A., Balys Anicetas, Jonaitis Antanas, Jonaitis Antanas V. ir M., Knistautas Vladas, Kudūkis R., Dr. Matulionis Algis, Paulionis Benjaminas, Senkus Vytautas, Širvaitis Algis; 4 dol. — Pauža J.; po 3 dol. — Benas A., Kaklauskas J., Mikoliūnas A., Natkevičius J., Stempužis Pr. ir šeima, Vinclovas M.; po 2 dol. — Astrauskas S., Benokraitis V., Blinstrubas Vl., Citulis J., Dailidė Algis, Eidimtas F., Gudėnas Jonas, Jurgelis V., Kudūkis Petras, Kazėnas L., Marcinkevičius Pr., Miglinas Juozas, Mikšys P., Neimanas V., Petrauskis A., Petraitis P., Petkevičienė Justina, Steponavičius Al., Širvaitis Justas, Zagarskas J.; po 1 dol. — Ake-laitis V., Aukštuolis Mečys, Bacevičius V., Balčiūnas P., Barniškaitė M., Bernotas Br., Cijunskas Alf., Dautartas Leonas, Gudėnas A., Jurgutavičius Petras, Kasakaitis Vaclovas, Kazėnas J., Leknickas L., Lukas St., Lūža Adolfas, Mainelis Pr., Naujokaitis I., Pabrinkis Stasys, P. B., Sajavičius S., Steponavičius Ed., Sniolis Vladas, Šukys Pov., Verbyla Ignas, Zorska J.

Viso aukų surinkta 176 dol., aukas rinko ramovėnai. Visiems aukotojams ir rinkėjams nuoširdus ačiū. Aukos pasiūstos Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijai. Valdyba

LAISVĖS KOVOS METŲ ir Lietuvos valstybės atkūrimo 50 metų jubilėjaus proga, šiame KARYJE pradėjome spausdinti vertingą dr. Jono Puzino darbą

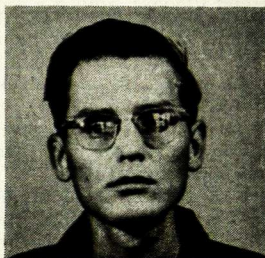
"VASARIO ŠEŠIOLIKTOSIOS GENEZĖ". Kiek vėliau numatome paskelbti išsamią dr. Algirdo Budreckio studiją "LIETUVIŲ EKSPANSIJA", kurioje autorius išryškina lietuvių žygius, iškelčiusius Lietuvą į galinčiausių Europos valstybių tarpą.

Lapkričio mėn. KARYS paminės Lietuvos kariuomenės atkūrimo 50 metų sukaktį, todėl numatome jį išleisti dvigubą.

Padidintam KARIO nr. išleisti reikalinga Ramovės skyrių ir skaitytojų parama aukomis. Nuo sutelktos sumos priklausys, netik lapkričio KARIO puslapių skaičius, bet ir jo turinys, iliustracijų kiekis ir puošnumas.

Todėl, prašome visus mums patalkinti atžymint šiuos Laisvės kovos metus.

KARIO Redakcija

— TSGT Leonardas E. Mikolaitis iš Statesboro, Georgia telefonu pranešė savo tėvams, gyv. Westwood, N.J., kad jis išstarnavęs Pietų Vietname oro jėgose 6 mėnesius jau grįžo į JAV. "...Daugeliui linkiu taip sugrįžti kaip ir aš, bet...? — pareiškė jis.

**MIRĖ PLK. LTN. ALEKSANDRAS
MAKULEVIČIUS**

Gimė A. Makulevičius 1890 m. sausio 3 d., Alytaus apsk. Butrimonių valsč., Raižių kaime.

Karininko laipsnį įsigijo caro armijoje. Dalyvavo I Pasaul. kare ir 1915 m. pateko vokiečiams ir nelaisvę, prie Naros upės. Grįžo iš nelaisvės į Lietuvą 1920 m. kur tuoj pat buvo mobilizuotas ir paskirtas į 9 pėst. D.L.K. Vytenio pulką, suteikiant vyr. ltn. laipsnį. Į kapitonus buvo pakeltas 1921.IV.5, į majorus 1924.IV.5 ir į plk. ltn. — 1930.XI.23. Margas ir daugiašakis tarnybos vietų ir užimamų pareigų kelias.

Pradėjęs jaun. kuopos karininko 9 p.p. pareigom, jis ėjo pulko komendantu, ryšių komandos v-k'o ir bataliono vado pareigas. 1922-3 m. baigė Augštuosius Karininkų D.L.K. Vytauto kursus. Po to, buvo keliamas į III Karo apygardos štabą. Ten ėjo operacijų ir informacijų dalies braižytoju, vyr. adjutanto, rikiuotės vyr. adjutanto, ryšių komandos v-k'o ir štabo komendanto pareigas. Vykdamas talkos meto etatus, 1926 m. ėjo topografo, adjutanto, operacijų skyriaus v-k'o pareigas.

1926 m. liepos 17 d. perkeliamas į aviaciją, ten ėjo I-os oro eskadrilės oro žvalgo, vėliau ūkio vedėjo pareigas. 1927 m. keliamas į 1 pėst. pulką bataliono vadu; ten teko eiti ir ūkio viršininko pareigas.

Iš ten buvo skiriamas prie I-os karo apygardos štabo, pavedant jam operacijų skyr. v-k'o pareigas; po manevrų vėl grįžta į pulką. Po to, buvo atkeltas vėl į I-os apygardos štabą, kur teko eiti visokių pareigų: operacijų skyr. v-k'o, rikiuotės skyr. v-k'o, karininkų garbės teismo nario, mobilizacinio skyr. v-k'o, štabo viršininko.

1929 m. jis skiriamas 8 pės. K. Vaidoto pulko vado padėjėju. Teko daž-

nai eiti pulko vado ir šiaulių m. Įgulos v-k'o pareigas. Dalyvavo visuose didesnio masto manevruose.

1931 m. patvirtinamas pulko žemesniųjų karininkų Garbės teismo pirmininku. Tais pat metais baigė Vytauto Didžiojo Karininkų kursus bataliono vadams ir pulkų vadų padėjėjams. Teko būti ir III karo apygardos vyr. karininkų Garbės teismo nariu ir pulko švietimo vadovu. 1931 m. buvo skiriamas Kariuomenės teismo laikinuoju nariu.

Trumpą metą jis ėjo III pėst. divizijos štabo v-k'o ir operacijų skyriaus v-k'o pareigas. 1934 m. buvo komandiruotas Kariuomenės teismo p-k'o valdžion, kur teko būti teismo nariu teisiant nacių garsiojoje Neumano ir Sasso byloje. 1935 m. su batalionu keliamas į nuolatinę bataliono stovėjimo vietą — Varnius, kur ėjo ir Varnių įgulos v-k'o pareigas.

1938 m. liepos 8 d., Respublikos Prezidento aktu, jam prašant, paleidžiamas į atsargą su teise dėvėti karišką uniformą.

1937 m. vedė Sofiją Jogaudaitę - Venckevičienę, dvarininkę.

Išėjęs į atsargą A. Makulevičius ūkininkavo Telšių apsk. Tverų valsč., Patverio dvare, savo žmonos ūkyje.

Karo audra jį, kaip ir daugelį kitų, atbloškė į Kanadą, kur jam teko dirbti eilę neįprastų darbų, kol pagaliau apsigyveno išgytam ūkelyje, Spencerville, Ont., apie 50 mylių nuo sostinės Ottawos. Ten ramiai leido pensininko dienas, nesiversdamas jokiū ūkio darbu.

Pasimirė jis širdies liga sausio 5 d. 1968 m.

Velionis buvo tiesaus būdo, sąžiningas, garbingas ir jautrus žmogus. Nors ir atokiai teko gyventi nuo didesnio lietuviško susibūrimo, tačiau, kiek sąlygos leido, atvykdavo į minėjimus ir šventes. Prieš porą metų, minint kariuomenės atkūrimą, velionis papasakojo ilgokus savo atsiminimus apie mūsų kariuomenę.

Buvo apdovanotas 10 Metų Lietuvos Nepriklausomybės jubilėjiniu medaliu, D.L.K. Gedimino ordino IV ir III laipsniais.

Palaidotas Spencerville, Ont. R.-kat. kapinėse. Daug gėlių iš pažįstamų, draugų ir Liet. B-nės puošė jo karstą.

Ats. j. ltn. A. Paškevičius

A.A. IZIDORIUS MILIUS

Kūrėjas - savanoris I. Milius gimė 1902 m. liepos 15 d. Perlojoje, Alytaus apskr., ūkininko šeimoje. 1929 m. vedė Eleną Eidukonytę. Augino dvi dukteris, Nijolę ir Joaną ir sūnų

Algimantą-Izidorijų, kuris žuvo auto katastrofoje vos sulaukęs 15 metų.

Lietuvos Nepriklausomybės karan stojo savanoriu. Karui pasibaigus pasiiluosavo iš kariuomenės ir dirbo Alytaus Taikos Teisėjo įstaigoje raštininku.

Rusams komunistams antrą kartą okupuojant Lietuvą, jis su šeima surutėję pasimetė ir vienas pasitraukė į vakarus. Į Ameriką atvyko 1949 m. Čia, Bostone, gyvena jo trys seserys, Elena Balčiūnienė, Vincė Zukevičienė ir Marija Mickevičienė. Bostone priklausė lietuvių organizacijoms: Sandarai, kurios, kurios, paskutiniu metu, buvo pirmininkas, BALFO skyriui, Lietuvių Pliečių draugijai, Savanorių sąjungai ir Bostono ramovėnams. Buvo vikrus, paslaugus ir mielas visų organizacijų narys, įvairiose pareigose.

I. Milius mirė 1967 m. gruodžio 21 dieną. Palaidotas buvo gruodžio 26 d., iš šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčios, Naujosios Kalvarijos kapinėse.

Bostono ramovėnai laidotuvių išvakarėse, Lubino koplyčioje, pagerbdami savo narį tautine vėliava ir garbės sargybonomis, atsisveikino ir laidojimo dieną palydėjo į amžino poilsio vietą. Kapinėse trumpą atsisveikinimo žodį, savanorių vardu, tarė Pr. Martinkus, Bostono savanorių sk. p-kas ir plk. A. Stapulionis, buvęs Lietuvoje velionio artimas kaimynas, kuris, tarp kitko, kalbėjo. . . „kai 1919 metais mūsų tėvynę priešai teriojo, Tu savanoriu stojai ją ginti, tada į kovą kaimo sesės su gėlėmis Tave išlydėjo. Dabar čia mūsų mažas būrelis, Tavo kovos draugų, su gėlėmis Tave amžinybėn atlydėjom. . .“

K. Šimėnas

A.A. ADOMAS ZABUKAS

Aukštaitijos sūnus, Adomas gimė 1902 m. liepos 19 d., Vazgėlių km., Utenos aps. ir visč., mirė 1968 m. sausio 7 d. Čikagoje. Jis buvo ramaus būdo, pareigingas, padėdąs saviesiems ir negailestingas Lietuvai priešams.

1919 m. birželio 12 d., būdamas 16 metų amžiaus, įstojo savanoriu į 1 pėst. D. L. Kun. Gedimino pulką ir jo eilėse kovojo su Lietuvos priešais. 1920 m. baigė pulko Mokomos k-dos kursą, kulkosvaidininkų skyriuje. Atitarnavęs metus pasižadėta laiką savanoriu, išėjo į atsargą puskarininkio laipsniu. Būtinai tarnybai atlikti vėl buvo pašauktas ir papildomą laiką atitarnavo 4 pėst. L. Karaliaus Mindaugo pulke.

Būdamas atsargoje jis nenutraukė ryšių su ginklu ir Adomą matome II Utenos šaulių rinktinės, 15 Vazgėlių šaulių būrio pirmininko ir būrio vado pareigose. 1923 m. su kitais II Utenos šaulių rinktinės šauliais jis dalyvavo Klaipėdos sukilime ir kovose dėl Lietuvos pajūrio.

1929 m. Adomas Zabukas įstojo į V. R. M. pasienio policijos Utenos barą. I-ji bolševikų okupacija užklupo jį prie švenčionėlių Pliauškių kaime, sargybos viršininko pareigose. Okupantai netrukus likvidavo pasienio policiją ir jį atleido iš tarnybos.

Mylėdamas Lietuvą, dėl kurios laisvės su ginklu rankose kovojo, artėjant II-jai bolševikų okupacijai, nepakeldamas jų moralinės ir materialės sprespaudos, Adomas traukėsi į Vakarų. Dancige atskirtas nuo šeimos, perėjo Jugoslavijos ir Italijos teritorijas, kai, pagaliau pasibaigė ir II-sis Pasaulinis karas.

Susiradęs savo šeimą, A. Zabukas emigravo į JAV ir apsistojo Čikagoje.

Liūdi jo žmona Ona Petrulionytė, sūnūs Jonas ir Bronius, duktė Laimutė su žentu Albertu Glavinsku ir anūkas Tamukas. Liūdi jo Lietuva, kovos draugai, artimieji ir pažįstami.

A. Zabukas buvo apdovanotas: Kūrėjo - Savanorio medaliu, Klaipėdos Sukilimo medaliu ir Lietuvos Nepriklausomybės 10 Metų Sukakties medaliu.

J. Vijuša

LAIŠKAI KARIO REDAKCIJAI

Beskaitydami mūsų laikraščius, o dažniausiai KARYJE, randame ir ši bei tą apie kūrėjų-savanorių sąjungos vienetus, "skyriais" vadinamus. Visi jie kažkodėl vadinami pagal dabartinių jų būstinių vietovardžius: Čikagos, Detroito, Clevelando "skyrius" ir pan. Tačiau tie vietovardžiai nieko bendra su mūsų gimtąja šalimi, su mūsų tėvyne, dėl kurios savanoriai aukojosi, su jos istorija, neturi. Kovos už Lietuvos nepriklausomybę, drauge su kūrėjų-savanorių vardu (kaip žinome), Lietuvos istorijon įėjo su vietovardžiais, kur vyko atkakliausios kautynės, kur priešui suduota skaudžiausieji smūgiai, kur žuvo pirmieji mūsų laisvės kovotojai: tai Kėdainiai, Alytus, Radviliškis, Giedraičiai, Širvintai ir t.t.

Manding, ar ne tiksliau ir prasmingiau būtų ir mūsų kūrėjų-savanorių organizacijos vienetus, dabar vadinamus "skyriais", vadinti augščiau paminėtais istoriniais vardais: Alytaus, Šėtos, Kėdainių ir t.t. "skyrius"? Arba, gal dar tiksliau, tai garbingai kariavusių ir garbingai žuvusiųjų karių, kaip, va: karininko Juozapavičiaus, generolo Pečiulionio, karininko Škirpos (pirmasis kūrėjas-savanoris), generolo Ladygos ir pan. vardais vadinti. Tas visada ši-tą primintų lietuviui, o kitas (jaunuolis) ir paklaustų, kas tas Juozapavičius, Škirpa, Lukšys ir kt. buvo, jeigu jie taip garbingai minimi. Tai būtų šiokia tokia istorinė prasmė.

Beje, dėl paties vardo "skyrius" taipgi lyg ir prašytusi kokias pataisėles. Kodėl ne būrys, kuopa, batalionas, rinktinė, o tik tas mažulėlis "skyrius"?

1947 metais Vokietijoje, Mattenberge, suorganizavau kūrėjų-savanorių Aukštaičių skyrių. Jam buvo įgyta vėliava su įrašu "Aukštaičių skyrius". 1948 m. vasario 16 dieną vėliavą pa-

JUBILĖJINIS MEDALIS

Lietuvių Fondo vardu išleidžiamas specialus sidabrinis medalis Lietuvos valstybės atstatymo 50 metų sukakčiai paminėti. Medalio projektas — LF valdybos vykd. vicepirm. ir reikalų vedėjo Antano Rėklaičio pastangų ir darbo rezultatas. Medalio išleidimą finansuoja LF tarybos narys dr. Balys Poškus. Medalis — 3-jų serijų. 1-ji serija su karaliaus Mindaugo galva, 2-ji — su Vytauto Didžiojo galva ir 3-ji su atkurtos Lietuvos valstybės trijų prezidentų galvomis. Antroji medalio pusė visoms serijoms vienoda: Vytis ir Gedimino stulpai. Abiejose medalio pusėse yra atitinkami įrašai ir datos, kurios pažymi jubilėjinę sukaktį ir Lietuvos karalijos 1251-1795 metų faktą.

Medalio kaina \$10.00, užsakymus siųsti: Lithuanian Foundation, % Mr. A. Rėklaitis, 6643 S. Maplewood Ave., Chicago, Ill.

Medalio trečiosios serijos šikcas, paruoštas kalyklos korektūrai.

Medalio trečiosios serijos piešinys

šventino - pakrikštijo stovyklos klebonas kun. Vladas Kulvelis. Krikšto tėvais buvo: sav.-kūr. gen. Mikas Rėklaitis ir ponias V. Genienė, sav.-kūr. plk. P. Genio, pirmojo to skyriaus valdybos pirmininko, žmona. Pirmasis skyriaus sekretorius buvo sav.-kūr. Stasys Valiukaitis.

Labai būtų įdomu ir pageidaujama išgirsti per KARĮ, kur toji vėliava dabar yra ir, ar Aukštaičių skyrius nepakeitė savo vardo pagal "gyvenamąją vietą". Kažkaip teko išgirsti, jog tą vėliavą, emigrudamas iš stovyklos Kanadon, išsivežė p. Navikėnas. Nežinau, ar jis kūrėjas-savanas, ar tik šiaip kariškis?

Gal čia suminėtais klausimais teiktųsi pasisakyti ir mūsų gerbiamoji Centro valdyba. Ar ji tuo nesidomi?

Kūrėjas-savanas
Konstantinas Petrauskas

Neretai pasitaiko KARYJE skaityti karininkų prisiminimus, kuriuose būvę jų valdiniai ar viršininkai klaidingai vadinami.

Neatsimenu kas, bet prieš kurį laiką, rašydamas apie a.a. pulkininką Kostą Žuką, buvusį net Krašto Apsaugos ministru, vadino jį Kaziu. Buvo ir kiti panašūs paklydimai. Kur čia, žmogus, kiekvieną ir supaisysi.

Dabar, štai, O. Žadvėdas, šių metų sausio mėn. KARIO nr. 1, rašydamas savuosius atsiminimus "Lietuvos Karo mokyklos IX laidos 40 metų sukaktis" keliose vietose rašo "Kapitonas Adolfas Austas". Čia turiu pabrėžti, kad kapitoną Austą, tą patį, kuris šaudymo pratimuose iš minosvaizdžio, susižeidė sau ranką, gerai asmeniniai pažinojau (jis, a.a., II-jo Pasaulinio karo metu žuvo fronte, tarnaudamas ir kovodamas SS daliniuose). Jis niekada nebuvo Adolfu. Jo vardas Karolis. Tai buvo labai geras karininkas, minosvaizdžių specialistas, I-jo Pasaulinio karo metu tarnavęs kaizerio kariuomenėje karininku. Kilęs (pagal jo pareiškimą) iš Klaipėdos krašto, Šilutės apskr., bet lietuviškai silpnai kalbėjo. Aiškindamas šaudymą iš minosvaizdžio sakydavo, kad "mina eina sau namo", arba, mokydamas plaukti, sakydavo: "kas moka neplaukti"... ir panašiai.

Taigi, jis buvo krikštytas Karoliu. KAROLIS, ne ADOLFAS.

Pagarbiai:
Kaldas Uoginius

"VIENAS ŽMOGUS —
VIENAS BALSAS"

Tokį šūkį pirmasis pradėjo vartoti Mau Mau vadas, komunistas Jomo Kenyatta (o dabar ir Earl Warren teismas...). Šitas šūkis, derinamas su

kitu "liberalų" iškeptu šūkiu: "Vienas Pasaulis visiems!", reiškia, kad bet kurios šio pasaulio dalies (valstybės) politinė galia turi būti proporcinga tik jos gyventojų skaičiui.

Kadangi JAV gyventojai tesudaro vos apie 6% visos žemės gyventojų, tai JAV teprivalo turėti tik 6% politinės galios valdant šį žemės rutulį "Vieno Pasaulio" valstybėje. Tuo tarpu raudonoji Kinija privalanti turėti tris kartus daugiau tos galios, nes jos gyventojų skaičius yra bent tris kartus didesnis. Amerikos, taip vadinami, liberalai iš visos širdies remia šią politinę aritmetiką, kuri praktiškai pasauliniu mastu įvykdyta, paraližuotų Jungtines Amerikos Valstybes ir visai demokratiškai užkartų visam pasauliui raudonųjų jungą: pagal juos, visai paprastai, nedera JAV būti stipresnėm ir turtingesnėm už kitas valstybes. Tačiau, kadangi neįmanoma patempti kitas valstybes ir pakelti jas iki JAV lygio, nei galios nei turto atžvilgiu, tai telieka tik vienas kelias — numušti JAV iki kitų "ubagų" lygio! Taigi: Vienas žmogus — vienas balsas! — ir taip visame pasaulyje.

A. O.

Jei Ispanijoje, savo laiku, kariai nebūtų sukilę prieš respublikinę valdžią, tai Ispanija, gal būt, šiandien būtų buvusi komunistinė valstybė.

Tačiau, net tas gal būt, turėti komunistinę valdžią yra visiškai pateisinama priežastis krikščioniui sukilti prieš esamą vyriausybę!

N. R.

1948 m. vyriausybė nustatė mažiausią atlyginimą už darbo valandą — 40 centų. Tada jaunuolių tarpe bedarbių buvo 8%.

1950 m. mažiausias atlyginimas už darbo valandą buvo pakeltas iki 75¢. Tuo pačiu bedarbė jaunuolių tarpe pakilo: negrų — iki 15%, baltųjų tarpe — iki 12%.

Ir taip, kai tik mažiausias atlyginimas už darbo valandą pakeliamas, jaunuoliai vis mažiau ir mažiau turi progų gauti darbo.

N. R.

Jei 22 metų amžiaus darbininkas, uždirbantis per metus \$6,600 ar daugiau, iki jis sulauks 65 metų amžiaus, į valdžios tvarkomą Social Security įmokės viso \$63,894 (įskaitant ir %), tai išėjęs į pensiją jis atgaus per metus \$3,024, arba \$252 per mėnesį. Jei jis, tačiau, tuos pinigus būtų mokėjęs į pensijų fondą, tai pensijos gautų per metus \$5,933, arba \$494 per mėnesį.

N. R.

AUKOJO KARIUI:

\$150.00 — LVS 'Ramovė' Bostono skyrius; \$25.00 — LVS 'Ramovė' Hamiltono skyrius; \$23.00 — Al. Petke-

vičius, N. Washington, Pa.; Po \$10.00 — LVS 'Ramovė' Omahos skyrius; Povilas Karosas, New Britain, Conn.; P. Vileišis, Waterbury, Conn. \$8.00 — M. Rėklaitis, Chicago, Ill. \$6.00 — V. Kačergis, Montreal, Canada. Po \$5.00 — Jz. Kakauskas, Cleveland, Ohio; P. Drabišius, Cleveland, Ohio; A. R. Mironas, S. Monica, Calif.; M. Smelstorių, Cleveland, Ohio; J. Storprištis, Enfield, Australija; K. Venclauskas, Los Angeles, Calif.; J. Vizbaras, So. Boston, Mass. Po \$4.00 — A. Jakimavičius, Manchester, Anglija (\$4.20); A. Butkūnas, St. Charles, Ill.; A. Klimas, Hamilton, Canada; Po \$3.00 — St. Baipšys, Beverly Shores, Ind.; A. Barančiukas, Chicago, Ill.; St. Barvydas, Detroit, Mich.; St. Būdas, Detroit, Mich.; A. Butkūnas, St. Charles, Ill.; K. Daunys, Coniston, Canada; J. Gepneris, Chicago, Ill.; St. Grižė - Jurgelevičius, Dorchester, Mass.; P. Jaras, Norwood, Mass.; A. V. Jonaitis, Cleveland, Ohio; P. Kanopa, Hamilton, Can.; J. Karaliūnas, Hamilton, Can.; P. Linkus, Edwardsburg, Mich.; J. Liorentas, Chicago, Ill.; St. Malinauskas, Detroit, Mich.; A. Mikoliūnas, Cleveland, Ohio; K. Musteikis, Chicago, Ill.; L. Pabrėža, Chicago, Ill.; Eug. Petrauskas, Chicago, Ill.; Ig. Povilavičius, Yonkers, N.Y.; St. Pundzevičius, Great Neck, N.Y.; G. W. Radvenis, Los Angeles, Calif.; Z. Rumša, Chicago, Ill.; A. Stankevičius, Melrose Park, Ill.; Jz. Sutkus, Chicago, Ill.; B. Svilas, Detroit, Mich.; J. Šepetys, Detroit, Mich.; J. Telksnys, Great Neck, N.Y.; Ad. Trinkūnas, Chicago, Ill.; Br. Tatarūnas, Detroit, Mich.; P. Tyla, Foxboro, Mass.; J. Valaitis, Chicago, Ill.; J. Vegelis, Hudson, N.Y.; G. Vėžys, Chicago, Ill.; S. Vilinskas, Windsor, Conn. Po \$2.00 Jz. Andrikonis, Manchester, Conn.; K. Dūda, So. Boston, Mass.; St. Grigariavičius, Chicago, Ill.; A. Kenstavičius, Boston Bar, Can.; Jz. Kukarskas, Baltimore, Md.; L. Lendraitis, So. Boston, Mass.; A. Mockus, Hartford, Conn.; V. Nenortas, Hartford, Conn.; J. Smailys, Wichita, Kansas; K. Vadišius, Manchester, Conn.; Vl. Vasiškauskas, Richmond Hill, N.Y.; Osv. Žadvėdas, Los Angeles, Calif. Po \$1.00 — J. Citulis, Cleveland, Ohio; P. Dambaruskas, Chicago, Ill.; P. Gulbinas, Toronto, Canada; A. Jonkutė, Chicago, Ill.; J. Kacilauskas, Lemon, Ill.; Aug. Pocius, Rockford, Ill.; J. Skeivelas, St. Catharines, Canada; V. Šaudzis, Philadelphia, Pa.; Vac. Šliogeris, Belmont, Australija (1.25); V. Tervydis, Collinsville, Ill.; A. Vilėiškis, Dorchester, Mass.; O. Vyšniauskas, Chicago, Ill.; Vl. Židžiūnas, Worcester, Mass.

LIETUVI, LIETUVE!

Penkiasdešimtą kartą minime Lietuvos Nepriklausomybės šventę. Dvidešimt aštuntą kartą minime ją nelaisvės ir priespaudos ženkle. Minime su širdgėla, skausmu, ryžtu ir ilgesiu laisvų dienų pavergtiems savo broliams ir viliamės, kad greitai jos ateis, kad laisva ir nepriklausoma Lietuvos valstybė bus vėl atkurta.

Tai mūsų viltis.

Istorija ir gyvenimo patirtis byloja, kad laisvė dar niekam niekada nebuvo veltui duota. Laisvė visuomet turėjo būti iškovota ir išpirkta krauju ir aukomis jų mylinčių tautos vaikų. Ne išimtimi yra ir pavergtoji lietuvių tauta, visuomet už laisvę atkakliai kovojusi ir tebekovojanti su šimteriopai gausesniu pavergėju. Nuo tos laisvės kovos nėra atlapaiduota nei lietuviškoji išeivija.

Nedidelė mūsų tauta, jėgų neperdaugiausia ir jos kasdien retėja tai rusifikacijos padarinių įtakoje pavergtame krašte, tai išeivijos didžiajame tautų virinimo katilė. Mes tam neturime pasiduoti. Turime išsaugoti ir išlaikyti kiekvieną lietuvių savų ir tautiniai susipratusių, dirbančių ir kovojančių, kad amžiais gyvatinga, gabi ir kūrybinga liktų lietuvių tauta. Tad visas jėgas ir žinias, patirtį ir energiją, mokslą ir kūrybą turime skirti prarastos Lietuvos Nepriklausomybės atgavimui ir lietuviybės išlaikymui.

Tai mūsų pareiga.

Laisvės kovai laimėti mums yra reikalinga kaimynų ir draugų parama. Mes negalime būti užsidarę. Visam pasauliui turime atskleisti savo tautos tragediją ir jos siekimus. Valstybininkai, mokslininkai, kultūrininkai, visuomenininkai, akademikai ir visi kiti svetimų tautų intelektualai turi būti pirminė mūsų darbo dirva. Spauda, radijas, televizija, kongresų, senatų, akademijų, suvažiavimų ir konferencijų auditorijos turi būti mūsų laisvės siekimo priemonės.

Šeima, lituanistinė mokykla, jaunimo organizacija, stovykla, knyga, laikraštis, mokslas, menas ir lietuviškoji kūryba turi būti lietuviybės išlaikymo tvirtovės.

Tai mūsų darbo metodas.

Jubiliejinės Nepriklausomybės Šventės proga nuoširdžiai sveikindami visus lietuvius išeivijoje ir pavergtoje tėvynėje, linkime niekada nenustoti vilties, kviečiame sąžiningai ir uoliai atlikti savo pareigą, išmintingai ir tiksliai renkantį darbo metodus visuomet siekti lietuviybės išlaikymo išeivijoje ir laisvos nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo.

JAV LB CENTRO VALDYBA

Lietuvos Laisvės Kovos Metai
1968 vasario 5
Čikaga.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50,
atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Cekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

* Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.